יודען, געדענקט, אַז דער קאַמף געגען די רדיפות אויף יודען אין דייטשלאַנד דויערט!

Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem

NAJER FOLKSBLAT

היינט 22 זייטען (טאבעלע פון די מלוכה-לאטעריע זעה — 20 זייט) פרייז 30 גראָשען

נייער פאָלקסבלאַט

№ 289 | Łódź, Piątek, 13 grudnia 1935 | דרייצעהנטער יאָהרגאַנג | לאָדז, פרייטאָג י"ז כסלו תרצ"ו | № 289

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71.

אדרעס פון רעדאַקציע און אדמיניסטראַציע: לאָדז, פעטריקאָווער 21, טעל. 224-71.

אינטערפעלאציעס אין ענגלאנד און פראנקרייך

צוליב די שלום-פארשלאגען אין אביסינישען קאנפליקט

פאַריז, 12 (ספ. טעל.)

דריי סאָציאַליסטישען דעפוטאַטען מיט בלום'ען אין דער שפיץ האָבען בעשלאָסען זיך פעראייניגען צו דער אינטערפעלאציע וועגען דעם, אַז די איניציאַטיוו פון דער רעגירונג אין דעם איטאַליעניש-אביסינישען קאָנפליקט האָט נישט דעם ציל צו פאַראַליזירען די שלום-סאַנקציעס, וואָס זענען פאַראויסגעזעהן אין פעלקער-ליגע אָפּמאַך און ווילען די סאַנקציעס נישט פערוואַנדלען אויף א טעריטאָריאַלע פרעמיע פאַר'ן אַנגרייפער.

די לינקע האָבען בדעה צו אַטאַקירען די רעגירונג אויף דעם איטאַליעניש - אביסינישען אָפּשניט מען ערוואַרט, אין פאַרלאַמענט א גרויסע דעבאַטע וועגען דער אויסערליכער פּאָליטיק.

לאָנדאָן, 12 (ספ. טעל.)

„ניוס קראָניקל" מעלדעט, אַז צוליב דער וואַקסענדער אָפּאָזיציע געגען דעם פאַריזער שלום-פראָיעקט, האָט דער ענגלישער קאַבינעט בעשלאָסען צו רעזיגנירען פון דער דאָזיגער פאָרמולע. מיניסטער אידען האָט בעקומען אינסטרוקציעס נישט אויפצודרינגען, אַז די פעלקער-ליגע זאָל אָננעמען די פאָרמולע. אנדערע צייטונגען בעשטעטיגען נישט די ידיעה' די רעגירונגס - קרייזען פערהאַלטען זיך אין רעזערוו, בעטאָנענדיג, אַז די ענטוויקלונג פון די געשעהענישען איז אָפּהענגיג פון דער פעלקער-ליגע, נישט פון ענגלאַנד. אין די לאָנדאָנער פּאָליטישע קרייזען הערשט די איבערצייגונג, אַז באַלדווינ'ס קאַבינעט געפינט זיך אין א אויסערגעוועהנליך שווערער לאַגע. די אומצופרידענהייט מיט דער פּאָליטיק פון דער רעגירונג אין דער אביסינישער פראַגע איז זעהר שטאַרק. נעכטען איז אין פאַרלאַמענט אריינגעטראָגען געוואָרען א רעזאָלוציע, וואָס זאָגט זיך ארויס געגען אַלע הנחות, וואָס ווילען שטעהן אין סתירה מיט'ן פעלקער-ליגע אָפּמאַך און וואָס וואָלטען געגעבען וועלכען עס איז נוצען דעם אַנגרייפער. די רעזאָלוציע איז אריינגעטראַגען געוואָרען דורך 7 דעפוטאַטען, פון וועלכע 6 געהערען צו דער רעגירונגס-פּאַרטיי..

ניו-יאָרק, 12 (ספ. טעל.)

דער בעקאַנטער רעפּובליקאַנישער סענאַטאָר באָרהאַ האָט ערקלערט, אַז ער וויל נישט גלויבען דער ידיעה פון דער פרעסע וועגען טעקסט פון דער פערשטענדיגונג אין פאַריז. ווען די ידיעה זאָל שטימען מיט דער ווירקליכקייט, וואָלט מוסאָליני געוואָרען דער מעכטיגסטער מלוכה-מאַן אין אייראָפּא און די פעלקער-ליגע האָלט געווען א געוועהר פון אימפעריאַליזם.

לאָנדאָן, 12 (ספ. טעל.)

דער אויספיהר-קאָמיטעט פון פערבאַנד פון דער פעלקער-ליגע האָט איינשטימיג אָנגענומען א רעזאָלוציע, אין וועלכער די רעגירונג ווערט אויפגעפאָדערט ווייטער צו פיהרען די פּאָליטיק פון סאַנקציעס

לאָנדאָן, 12 (ספ. טעל.)

„מאַנטשעסטער גאַרדיען" שרייבט וועגען די סיבות, וואָס האָבען בעוואויגען די ענגלישע רעגירונג אין דער אביסינישער פראַגע, אַז ערשטענס איז עס געווען דאָס בעוואוסטזיין, דאָס ס'וועט שווער זיין אדורכצופיהרן די נאַפט-סאַנקציעס און צווייטענס, אַז צוליב דעם לאַנג-דויערנדען קאָנפליקט מיט איטאַליען וואָלט געקענט צוזאַמענברעכען דער פראָנט פון שטרעזא ווי אויך, אַז עס זאָל נישט קומען צו א דערנעהנטערונג פון איטאַליען מיט דייטשלאַנד.

טאָג - טעגליך

א געשיקטער מאַנעווער

דער פראַנצויזיש-ענגלישער פּראָיעקט וועגען ליקווידירען די מלחמה אין אפריקא האָט אַרויסגערופען אַ געוואַלדיגע אויפרעגונג אין דער גאַנצער וועלט. ער ווערט איבעראַל בעטראַכט אַלס אַ בעלוינונג פאַר דעם אַנגרייפער און אויב דער דאָזיגער פּראָיעקט זאָל אָנגענומען ווערען, וועט עס האָבען אַ צווייפאַכען רעזולטאַט: ערשטענס וועט עס בעדייטען אַלס אַ טויט-קלאַפּ דער אידעע פון דער פעלקער-ליגע און צווייטענס וואָלט דאָס אונבעהויער געשטאַרקט מוסאָליני'ן און דעם פאַשיסטישען רעזשים.

אָבער ווי עס איז צו זעהען, וועט די זאַך אַזוי גלאַטיג נישט אָנגעהען. קודם-כל צוליב דער געוואַלטיגער אָפּאָזיציע פון דער עפענטליכער מיינונג פון ענגלאַנד און פראַנקרייך געגען משונה'דיגען און אונפערשטענדליכען פּראָיעקט. אין די פאַרלאַמענטען פון בידע לענדער זענען אַריינגעטראַגען געוואָרען אינטערפעלאַציעס און ווי עס איז צו זעהן וועט די ענגלישע ווי אויך די פראַנצויזישע רעגירונג האָבען אויסצושטעהן אַ געוואַלדיגען אַנגריף פון דער אָפּאָזיציע. עס איז אַפילו נישט אויסגעשלאָסען, אַז עס זאָל קומען צו קאַבינעט-קריזיסען.

אָבער ווי עס זאָל נישט זיין, איינס איז פולשטענדיג זיכער: די נאַפט-סאַנקציעס וועלען שוין אַזוי גיך נישט איינגעפיהרט ווערען. און עס איז גאַנץ מעגליך, אַז דער גאַנצער פראַנצויזיש-ענגלישער „שלום"-פּראַיעקט איז געווען נישט מעהר ווי אַ געשיקטער מאַנעווער, בכדי אָפּצושטופּען די נאַפט-סאַנקציעס.

ווי בעוואוסט, האָט דער „קאָמיטעט פון 18" נעכטען געדאַרפט בעטראַכטען די פראַגע פון די נאַפט-סאַנקציעס. צוליב דעם אָבער, וואָס עס איז אַרויפגעשוואומען דער שלום-פּראָיעקט וועגען וועלכען די פעלקער-ליגע דאַרף זיך אַרויסזאָגען, איז דאָך פערשטענדליך, אַז די פעלקער-ליגע האָט נישט געקינט—ווי עס האָט ריכטיג אָנגעוויזען דער פּוילישער פאָרשטעהער, — געהען אויף צוויי וועגען. מען קען דאָך נישט רעדן וועגן שלום און גלייכצייטיג בעשליסען נייע סאַנקציעס.

איצט וועט זיך דעריבער אין זשענעווע אויפּטוי אָנהויבען אַ פערשלעפּטע פּראָצעדור מיט שאלות תשובות פון רוים און אַדיס-אַבעבאַ און דער ענין נאַפּט-סאַנקציעס איז שוין אויף גוט בעגראָבען.

עס איז זעלבסטפערשטענדליך נאָך ווייט נישט בעוואוסט, וואָס פון דער ענגליש-פראַנצויזישער „שלום"-פערמיטלונג וועט אַרויסקומען. אָבער דאָס איז שוין אַ פאַקט: פון די שלום-פאָרשלאַגען האָט מוסאָליני שוין אַ גאַנץ ממשות'דיגען נוצען. די סכנה, וואָס האָט געהאָנגען איבער זיין קאָפּ איז בעזייטיגט געוואָרען. און אין דעם איז אפשר נאָר אייגענטליך געגאַנגען די בידע פערמיטלער.

ש.

אנשטאט סאנקציעס נייע אונטערהאנדלונגען אין זשענעווע

זשענעווע, 12 (ספ. טעל.)

היינט נאָכמיטאָג איז זיך צוזאַמענגעקומען דער „קאָמיטעט פון 18", וואָס האָט געזאָלט בעטראַכטען די פראַגע פון נאַפּט-סאַנקציעס.

דער ערשטער האָט גענומען א וואָרט דער פּרעמיער לאַוואַל, וועלכער האָט ערקלערט, אַז פראַנקרייך און ענגלאַנד האָבען געפונען פאַר נויטיג צו זוכען א יסוד פון פערשטענדיגונג, וועגען וועלכען בידע צדדים זאָלען זיך קענען ארויסזאָגען. די רעציזיע איז נאַטירליך אָפּהענגיג פון דער פעלקער-ליגע די איטאַליענישע און אביסינישע רעגירונגען האָט מען מיטגעטיילט וועגען די פראַנצויזיש - ענגלישע פאָרשלאַגען. איצט איז די ראָלע פון פראַנקרייך און ענגלאַנד געענדיגט און די פעלקער-ליגע דאַרף ענטשיידען וואָס מען זאָל ווייטער טון.

נאָך לאַוואַל'ן האָט גערעדט מיניסטער אידען וועלכער האָט צווישען אַנדערען ערקלערט, אַז די פאָרשלאַגען זענען נישט קיין ענדגילטיגע און נישט קיין אונבעריהרליכע. דאָס זענען נאָר סוגעסטיעס, וואָס זאָלען מעגליך מאַכען אָנצוהויבען אונטערהאַנדלונגען.

דאַן האָט גערעדט דער פּוילישער פאָרשטעהער אין דער פעלקער-ליגע מיניסטער קאָמאַרניצקי, וועלכער האָט צווישען אַנדערען אָנגעוויזען, אַז מען דאַרף זיך אָפּהאַלטען פון וועלכע עס איז בעשלוסען, וואָס קענען האָבען א פּאָליטישע בעדייטונג ביז צום מאָמענט, ווען די פעלקער-ליגע וועט זיך קענען ארויסזאָגען וועגען ווערט פון די נייע פאָרשלאַגען, וואָס זענען געמאַכט געוואָרען דורך פראַנקרייך און איטאַליען. דאָס אָנגעמען וועלכען עס איז בעשלוס דורכ'ן איצטיגען קאָמיטעט קאָן שאָדען ברענגען דער אַרבייט, וואָס די פעלקער-ליגע דאַרף איצט אונטערנעמען.

איצט קומען פאַר ווייטערדיגע בעראַטונגען וועגען דער פּראָצעדור און דעם אופן פון ארויסברענגען די ענגליש - פראַנצויזישע פאָרשלאַגען אויף דעם ראַט פון דער פעלקער-ליגע.

פּראָצעס פון די בעשולדיגטע אין פּיעראַצקי - מאָרד

וואַרשא, 12 (טעלעפאָניש)

אויף דער היינטיגער זיצונג אין פּראָצעס וועגען דער ערמאָרדונג פון מיניסטער פּיעראַצקי האָט דער אָנגעקלאַגטער מיהאַל באַלד אין אָנהויב געבעטען א וואָרט בכדי אָפּצוגעבען א ערקלערונג אין שייכות מיט'ן פּראָקוראָר'ס נעכטיגע ערקלערונגען וועגען דער ענדערונג פון די פּאָליטישע איבערצייגונגען אין דעם פערהאַלטען איהם מיט'ן אָנגעקלאַגטען מאַלוצא. דער פאָרזיצער האָט איהם אָבער נישט ערטיילט קיין וואָרט.

עס ווערען ווייטער אויסגעהערט א ריהע עדות און דאַן ענטשטעהט די פראַגע וועגען 35 עדות, וואָס האָבען זיך נישט צוגעשטעלט.

פּראָטעסט-שטרייק געגען דער א"י-רעגירונג

ירושלים, 12 (יט"א טעלעגראַפיש)

אויף א זיצונג פון ועד הלאומי איז נאָך א לענגערער דיסקוסיע בעשלאָסען געוואָרען ווייטער זיך צו בעטייליגען אין דער „העברה".

אויף דער זעלבער זיצונג איז בעהאַנדעלט געוואָרען די שטעלונג פון דער רעגירונג צו די יודישע געמיינדעהייטען - אינסטיטוציעס, וועלכע ווערען נישט געשטיצט פון דער רעגירונג. ס'איז אויך אריינגעטראָגען געוואָרען א פאָרשלאָג צו אָרגאַניזירען א פּראָטעסט-שטרייק.

משה טשערטאָק איז געווען געגען אָננעמען אַזעלכע שריט, און אונטערשטיצט דעם פאָרשלאָג ווייטער צו פיהרען אונטערהאַנדלונגען מיט דער רעגירונג.

הוי נפלה עטרת ראשנו

אחרי מחלה כבדה וממושכה שבק חיים לכל חי האיש החסיד יר"א המצוין והמפורסים במדותיו טובות נ"ע

מרדכי צבי (מאמעל) ב"ר שמחה ז"ל ווידערשאל

בשנת 73 לימי חייו.

הלוי' תהי' היום ביום ו', י"ז כסלו תרצ"ו בשעה 12 בצהרים מבית האבל, פיראַמאָוויטשא 15.

השרויים בצער עמוק

משפחתו המתאבלת.

אונזער וואָרט

א געפעהרליכער פּרעצעדענס

די מעטאָדע, איז אַ אויסגעפּרובטע! אַזוי האָט עס זיך אָנגעהויבען אין נאַצי-לאַנד. אין אָנהויב האָבען די נאַציס מיט טעראָר איינגעפיהרט אין לעבען פערשידענע יודישע בעגרענצונגען, און ערשט שפּעטער איז געקומען דער געזעצגעבער און האָט זיי סאַנקציאָנירט. די העצע מיט דער ראַסען-שאַנדע האָט געבושעוועט אין דייטשלאַנד נאָך מיט אַ צייט פריהער, איידער די דאָזיגע חרפה פון ברוינעם דייטשלאַנד איז פערפעסטיגט געוואָרען דורך געזעצען אויפ'ן נירענבערגער פּאַרלאַמענט. אַזוי איז עס אויך געווען מיט דער באָיקאָט-אַקציע געגען די דייטשע יודען: אין אָנהויב האָבען נאַצי-יונגען בלאָקירט די יודישע געשעפטען און נישט אַריינגעלאָזט דאָרט קיין קונים און ערשט שפּעטער זענען געקומען און עס וועלען ערשט קומען די „רעכטליכע" בעשטימונגען וועגען דער שטעלונג פון די יודען אין דייטשען האַנדעל. אַלזאָ צוערשט איז געווען די טאַט און דאַן דאָס וואָרט.

אַנ'עהנליך געפעהרליכען פּרעצעדענס האָבען מיר איצט ליידער צו בעצייכענען ביי אונז אין פּוילען. בכלל מוז מען פעסטשטעלען, אַז די פּוילישע ענדעקעס זענען לגמרי נישט אָריגינעל. אין זייער אַנטי-יודישער העצע און אַקציע בענוצען זיי זיך שוין מיט פערטיגע מוסטערן גענומען פון אונזער מערב'דיגען שכן. אויב אין דייטשלאַנד האָבען די נאַצי-סטודענטען אָנגעהויבען מיט דער פאָדערונג, אַז פאַר יודען זאָלען אויסגעטיילט ווערען בעזונדערע פּלעצער אויף דער אוניווערזיטעט. די לעמבערגער ענדעקישע סטודענטען האָבען דעריבער גאָרנישט מחדש געווען. וואָס עס דאַרף אָבער יאָ אַרויסרופען די גרעסטע בעאונרוהיגונג איז דער פאַקט, וואָס די אַקאַדעמישע מאַכט האָט נאָכגעגעבען די ענדעקישע סטודענטען און איינגעפיהרט אַ „געטאָ" אויף דעם לעמבערגער פּאָליטעכניקום.

מיט דעם דאָזיגען שריט איז געמאַכט געוואָרען דער ערשטער דורכברוך אויפ'ן געביט פון סאַנקציאָנירען אַנ'אונגעזעצליכקייט און דאָס אונטער'ן דרוק פון טעראָר. דער ביישפּיל קען ווערען געפעהרליך.

און אַ צווייטע זאַך: דער „נצחון" אויף דעם לעמבערגער פּאָליטעכניקום וועט צוגעבען מוט די ענדעקישע סטודענטען. און פאַרוואָס טאַקע זאָל דאָס געטאָ פון לעמבערגער פּאָליטעכניקום זיך נישט אויסברייטערען אויך מחוץ די מויערען פון פּאָליטעכניקום. פאַרוואָס זאָלען די יודישע סטודענטען, וואָס זענען איצט אָפּגעזונדערט געוואָרען פון זייערע אַרישע חברים אויך נאָכ'ן פערלאָזען דאָס פּאָליטעכניקום נישט אָפּגעטיילט ווערען פון דער אַרישער וועלט. דער וועג שטעהט איצט אָפען. די ענדעקישע סטודענטען וועלען איצט פאָדערען, אַז יודישע דאָקטוירים זאָל זיין פערוועהרט צו היילען אַרישע קראַנקע, יודישע אדוואָקאַטען אַרויסצוטרעטען אין אַרישע פּראָצעסען א. אַז. וו.

און פון דעם שטאַנדפּונקט אויס געזעהען איז דער פּרעצעדענס אויף דעם לעמבערגער פּאָליטעכניקום אַנ'ערנסטע סכנה פאַר אונזערע רעכט, וואָס טאָר נישט פערשוויגען ווערען.

ק.

ענגלישער זאל! 5 וואלטשאנסקא 5.
מארגן, שבת, ד. 14 דעצעמבער, 10 א זייגער אווענט קומט פאר למובת דעם
בית יתומים, זגערזשער 40
א גראנדיעזער ראוט
טענץ ביז אין דערפריה. ארקעסטער. איינגענער בופעט רייך פערזעהן. בילעטען צו בעקומען אין קאנצעלאריע פון בית יתומים, זגערזשער 40.

Sala ANGIELSKA
5 WÓLCZAŃSKA 5
פערבונדען
מיט א פערשידענארטיגען פראגראם
פערשידענע אטראקציעס!

הילפס-פעראיין „משמרת החולים“ פאר ארימע און קראנקע יודען
לימאנאווסקיעגא 6 טעלעפאן 25-146.
ענגלישער זאל אלעע 1 מאי 2
XXX
זונטאג, דעם 22-טן דעצעמבער, 7 אווענד, קומט פאר
לכבוד דעם 30-יעהריגען יובילעאום פון „משמרת החולים“
א פייערליכער אווענד
אין מוזיקאלישן טייל נעמען אנטייל: אויבערקאנטאר ה' לוואוויטש, דער מעגער-כאר פון דער סינאגאגע אונטער דער לייטונג פון דיריגענט ה' דארגוזשאנסקי
און די בעקאנטע סאליסטען די ה"ה: גרינוואלד, העכט א. א.
איינטריטס בילעטען צו בעקומען אין פעראיינס-קאנצעלאריע פון 7 ביז 10 אווענד

דער בעוואוסטער ניי-ערעפענטער
שיך-סאלאן
33 פיעטריקאווער 33 (פריהער פיעטריקאווער 17)

L. ODERBERG
עמפפעהלט צום יעצטיגען סעזאן
די לעצטע מאדעלען שיך

דער ערשטקלאסיגער
הערען-שניידער-אטעליער
א. ח. קוטשינסקי
נארוטאוויטשא 13 אויפ'ן הויף 1-טער שטאק
מאכט בעקאנט די ג' קונדשאפט דאס צום נייעם ווינטער-סעזאן
ווערען אנגענומען אלערליי בעשטעלונגען פון אייגענע און
אנגעברענגטע סחורות ווי אויך פעלצען לויט די
נייעסטע מאדע-זשורנאלען. מעסיגע פרייזן, רעעלע בעהאנדלונג
מיט אכטונג

Mistrz Krawiecki Męski
A. Ch. Kuczyński
Narutowicza 13. tel. 247-90
w podwórzu poprzeczna oficyna I-sze p.

„שיר-כאר“.
שבת, דעם 21 דעצעמבער (א' דחנוכה) 9,30 אוונט
קומט פאר אין איינגענעם לאקאל נארוטאוויטשא 32
א קאנצערט פון שיר-כאר
אונטער דער לייטונג פון פראפ. י. פיליוולישעס
מיט דער באטייליגונג פון סאליסטען. ביים קלאוויר א. פעדער
אין פראגראם קלאסישע און יודישע מוזיק.
בילעטען צום פרייז פון 1.09 און 75 גר. פאר מיטגלידער — צו
בעקומען אין לאקאל פון „שיר“ פון 8 - 10 אווענד.

יודישע האנטווערקער-צענטראלע אין לאדז
סעקציע דאמען-שניידער-כאלופניקעס
11 ליסטאפאד 7.
מארגען שבת, דעם 14-טן ד.ח. פינקטל. 4 נאכמ
אין ערשטען טערמין, און 6 אווענט אין צווייטען טערמין
קומט פאר אין איינגענעם לאקאל
אן אלגעמיינע
מיטגלידער-פערזאמלונג
מיט פאלגענדע טאג-ארדנונג: 1) דערעפנונג, 2) וואהלען פון
א פארזיצענדען, 3) טעטיגקייטס-בעריכט, 4) קאסע-בעריכט,
5) דיסקוסיע איבער די בעריכטען, 6) וואהלען פון א פערוואלטונג
די פערוואלטונג.

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס
אונזער השיב'ן מיטגליד
צינע טשערני און פרוי
צוליב'ן פריהצייטיגען טויט פון זייער אונ-
פערגעסליכע מאמער
שרה נ"ע
זייט געטרייסט מיט המקום ינחם אתכם בתוך
שארי אבלי ציון וירושלים.
דער יודישער פליישער און
וואורשטענמאכער-צעך אין לאדז.

איך דריק אויס מיין טיפסטען מיטגעפיהל
מיינע ג' קונדען דער פאמיליע ראדזיגער
צוליב'ן פריהצייטיגען טויט פון זייער אונפערגעסליכע
טאכטער שיינדל מירעל נ"ע
זייט געטרייסט מיט המקום ינחם אתכם בתוך
שארי אבלי ציון וירושלים. צייטונגס-פערקויפער
לייביש דזשאלאווסקי
זגערזשער 46.

בעקאנטמאכונג.
די אלע יאטקעס פון גאשטשינע דוואר
זענען געאסר'ט
און מען טאר ביי זיי נישט קויפען, אויסער ביי
אברהם קנאפ.
גלייכצייטיג טיילט מען מיט, אז די קצבים. וואס ווילען ארויס-
נעמען הכשרים אויפ'ן חודש טבת זאלען קומען אין
ראבינאט לויט פאלגענדען סדר: די קצבים פון פילסודסקיעגא,
צעגעלניאנא און שרודמיעסקא — זונטאג, ד' ווש 15/XII
פון 11—2.30 נאכמיטאג, פון פיעטריקאווער, פאלודניאווא און
אווארזקא — מאנטאג 16/XII, דינסטאג 17/XII פון
1.30—3 נאכמיטאג. פון די ווייטערע גאסען וועט נאכ'מאל
פערעפענטליכט ווערען.
ועד הרבנים ועד הכשרות בלאדז.

אונזער חשוב'ן און ליבען פריינד און חבר
אברהם בריינבארד און פרוי
צוליב'ן פריהצייטיגען טויט פון זייער אונפערגעסליך
און ליב טעכטער'ל
יענטעלע נ"ע
דריקען מיר אויס אונזער איניגסטען מיטגעפיהל.
זייט געטרייסט! פריינד
יעקב זילבערניק און פרוי,
ניסן פערנעבאק און פרוי,
שיע אפעלבוים, מאיר ליטוואק, רפאל האכמאן

אונזער חשוב'ן מיטגליד און חבר
ה' אברהם בריינבארד און פרוי
צוליב'ן פריהצייטיגען טויט פון זייער געליבט טעכטערל
יענטעלע נ"ע
דריקען מיר אויס אונזער טיפסטען ביילייד. זייט געטרייסט
מיט המקום ינחם אתכם בתוך שארי אבלי ציון וירושלים.
חברה כנסת צעירים ונבאים
לודז, זגערזשער 38.

אונזער פערוואלטונגס-מיטגליד
ה' אברהם בריינבארד און פרוי
צום טויט פון זייער ליב טעכטערל
יענטעלע נ"ע
אונזער טיפסטען ביילייד.
די פערוואלטונג פון „בית-עם“

מיין טיפסטען מיטגעפיהל
ה' אברהם בריינבארד און פרוי
צוליב'ן פריהצייטיגען טויט פון זייער טעכטערל
יענטעלע נ"ע
זייט געטרייסט מיט המקום ינחם אתכם בתוך
שארי אבלי ציון וירושלים. צייטונגס-פערשפרייטער
אברהם יעקב פלום.

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס דער
שווערגעטראפענער
פאמיליע בריינבארד
צוליב'ן פריהצייטיגען טויט פון זייער אונפערגעסליך
טעכטערל יענטעלע נ"ע
זייט געטרייסט!
ליבערמאן, ווארטמאן, סאלישאק,
ריבא, בערקענשטאט, פריימאן,
ברוינער און מארמיאר.

יודישע האנטווערקער-צענטראלע אין לאדז
סעקציע דאמען-שניידער-כאלופניקעס. 11 ליסטאפאדא 7.
צו אלע אונזערע מיטגלידער!
מיר טיילען אייך מיט, אז די מעלדונג אין „נייעם פאלקסבלאט“. דעם 11-טן
ד. ח. אז אונזער פונקציאנער ה' גאלדקראנץ איז אפגעשטעלט אין זיין טע-
טיגקייט איז 1) פולשטענדיג פאלש. 2) די דאזיגע מעלדונג איז געגעבען געווארן
דורך אונפעראנטווארטליכע פערזאנען, מיטן צוועק צו שעדיגען די אינטערעסען פון
אונזער פעראיין און פון אונזערע מיטגלידער, 3) ה' גאלדקראנץ ארבייט ווי-
טער ווי ביז איצטער, פארן נוצען פון אונזער פעראיין און פון אונזערע מיטגלידער.
אין נאמען פון דער פערוואלטונג
פרעזעס משה ראדאשיצקי
מ. נאוואק, לייביש בלאדי, ג. אווישער
בעשטעטיגונג.
די ריכטיגקייט פון די אויבענדערמאנטע פעסטשטעלונגען, בעשטעטיגען מיר.
פארן ראט פון דער עקספאזיטור
פרעזעס: (—) אדוו. יוסף ווייצמאן
סעקרעטאר: (—) ד. יוזעפאוויטש.
צענטר. יוד. האנטווערקער-פערבאנד אין פוילען
עקספאזיטור אין לאדז.

קרן קימת לישראל בלודז
היינט אווענד בעת קבלת-שבת אין דער ווילמער שוהל (וואכאדניא 56)
און מארגען שבת פריה בעת'ן דאווענען אין שוהל „סיני“ (גלובנא 63)
וועט דער דעלעגירטער
פון הויפט-ביורא פון קק"ל
אין ירושלים, — ה'
יעקב מלמד
רעדען
וועגען „גאולת ובנין הארץ“

דאס בעוואוסטע
טוך- און קארט-געשעפט פון
M. TAZBIR
לאדז, פיעטריקאווער 23, טעל. 39-226 פראנט II שטאק
טיילט מיט, אז צום קומענדען הערבסט- און ווינטער-סעזאן בעזיצט
איך אויף לאגער א גרויסן אויסוואל פון די נייעסטע און מאדערנסטע
הערען און דאמען-שטאפען
פון די בעסטע ביליצער און טאמאשאווער סחורות
צו די ביליגסטע פרייזען.
ספעציעלער אויסוואל פון רעשטען וואס מען פערקויפט מיט 30% ביליגער
געדענקט די אדרעס!
רעעלע און סאלידע בעהאנדלונג!

בעקאנטמאכונג.
ספעציעל פאר דער יודישער אינטעליגענץ!
היינט פרייטאג, דעם 13 ד. ח.
ווערט ערעפענט די נייע ערשטקל.
טאנץ-שולע
66 זאכאדניא 66
פון בעוואוסטען טאנץ-לעהרער
ב. ליבאוויטש
די פראקטישע לעקציעס וועלען פארקומען
יעדען טאג פון 7 ביז 10 אווענד.
שבת און זונטאג פון 11 ביז 2 מיטאג.

קול ששון וקול שמחה
בשורה טובה
צוזי ווי א קליינער טייל פון די לאד-
זער מחותנים קלעהרען און נישט בע-
שלאסען ביי וועלכען רב צו שטעלען חופה
קדושין וואו ס'איז שענערע צימערען ווערט
זיי דערמאנט אז די הויפטזאך איז צו
שטעלען חופה קדושין און די גאנצע האכ-
צייט וואו ס'ברענגט פיל גליק און גוט
מזל און שאפט פיל פרייד אין
א געוויסע און שיינע סאלע דאס איז
נאר ביי הרב מורה הוראה חיים
וועלטפרייד, גדאנסקא 10.

דאנקזאגונג.
דערמיט דאנקען מיר הערצליך דעם ה'
ד"ר לובראניצקי
אלעיא 1 מאי 15
פאר זיין אונערמידליכער לייסטונג ציים
ראטעווען דאס לעבען פון אונזער מאן,
פאטער און פריינד וואלף ציטרין,
מיעלטשארסקא 5. מיר ווינשען איהם
הצלחה אין זיין מעדיצינישער הילף.
פאמיליע ציטרין
יעקב מיללער
וואוושע בורשטין

1936
ווער עס וויל איינפיהרען הענדלס-
ביכער, דארף זיך פריהער פערשטענדי-
גען מיט דעם בעוואוסטען
בוכפיהרונגס-ביורא פון
ס. בראווערמאן
פיעטריקאווער 17, טעל. 27-242.
אינפארמאציעס אומזיסט.
שפרעכשטונדען פון 3—6 נאכמיטאג.

יודישע שחיטה וועט נישט פערווערט ווערען

ערקלערט דער וויצע-בילדונגס-מיניסטער א דעלעגאציע פון דער אגודת הרבנים

וו א ר ש א, 12 (טעלעפאָניש פון אונזער קאָרעספאָנדענט)

היינט איז א דעלעגאציע פון „אגודת הרבנים", אין וועלכער עס האָבען זיך אויך בעטייליגט רבנים פון מזרח און מערב־גאַליציען, בעזוכט דעם וויצע־אינערן־מיניסטער קאָרוועצקי און אָפּגעהאַלטען מיט איהם א קאָנפערענץ וועגען די לעצטע אַנטי־יודישע געשעהענישען אין פוילען. די קאָנפערענץ האָט געדויערט איבער 1½ שעה. די דעלעגאַציע האָט אויפמערקזאַם געמאַכט דעם וויצע־מיניסטער אויף די לעצטע געשעהענישען אין די הויכשולען און אויך אין א ריי שטעט.

דער וויצע־מיניסטער האָט בערוהיגט דער דעלעגאציע און ערקלערט, אז די רעגירונג שטאַרק און וועט בעהערשען די לאַגע.

דאַן איז די דעלעגאציע אוועק צום וויצע־בילדונגס־מיניסטער גלח זשאַנגאַלעוויטש און דעם דירעקטאָר פון דעם דעפּאַרטאַמענט פאַר יודישע ענינים גראַף פּאָטאָצקי. די דעלעגאציע האָט אָנגעוויזען אויף די געשעהענישען אויף די הויכשולען און אויך אויפמערקזאַם געמאַכט אויף דער העצע, וואָס ווערט געפיהרט נעגען דער יודישער שחיטה.

סיי דער וויצע־בילדונגס־מיניסטער, סיי דער דירעקטאָר פון דעפּאַרטאַמענט פאַר יודישע ענינים, האָבען פערזיכערט דער דעלעגאַציע, אז די רעגירונג וועט אין קיין פאַל נישט פערווערען די שחיטה.

פלעגט דאָס געזיכט
מיט א בילינע הוצאה.

אינטערווענץ פון דעפּ. זאַמערשטיין ביים בילדונגס-מיניסטער

וועגען דעם נעמא אין דעם לעמבערגער פּאָליטעכניקום

לעמבערג, 12 (יט"א טעלעפאָניש)

דער יודישער סטודענטען־קרייז פון לעמבערגער פּאָליטעכניקום, האָט פערעפענטליכט א קאָמוניקאַט אין וועלכען ס'ווערט געזאָגט:

דעם 9־טען דעצעמבער, האָט פּראָפעסאָר פּאַר־מאַשעוויטש פּאַרגעלייענט א פּעראָרדנונג, אז די יודישע סטודענטען אויף דעם פּאָליטעכניקום זאָלען זיצען רעכטס. די פּעראָרדנונג איז אונטערגעשריבען פון דעקאַנען־ראַט. דערביי ווערט אין דער פּעראָרדנונג בעמערקט, אז סיי יודישע, סיי קריסטען, וואָס וועלען זיך נישט צופּאַסען צו דער פּעראָרדנונג וועלען שטרענג בעשטראָפט ווערען ביז אויסגעשלאָסען צו ווערען פון פּאָליטעכניקום. די דאָזיגע פּעראָרדנונג איז אויך פּאַרגעלייענט געוואָרען אויף אנדערע קורסען. די יוד. סטודענטען האָבען אויף דער פּעראָרדנונג געענטפערט מיט א שאַרפען פּראָטעסט, אָפּזאָגענדיג זיך אונטערצוּוואַרפען די דאָזיגע פּעראָרדנונג, וואָס בערויבט די יודישע אַקאַדעמיקער פון זייער רעכט און זעהען אין דעם א פּרוב צו בעליידיגען זייער מענשליכע און בירגערליכע ווירדע.

נאָכ'ן פאַרלייענען דעם פּראָטעסט, האָבען די יודישע אַקאַדעמיקער אלס פּראָטעסט פערלאָזען די לעקציע.

וו א ר ש א, 12 (יט"א טעלעפאָניש)

היינט האָט דעפּ. זאַמערשטיין אינטערווענירט ביים בילדונגס־מיניסטער שווינטאָסלאַווסקי בנוגע די פעראָרדנונג וועגען דעם נעמא אין לעמבערגער פּאָליטעכניקום.

איבערציהונגען ארץ-ישראל

אין עקספּעדיציעס נאָך

אין געזאַמעלטע וואַגאָנען ערלעדיגט

שנעל און פּינקטליך צו מעסיגע פּרייזען

„POLSKI LLOYD" Sp. Akc. oddział w Łodzi Kilińskiego 45 tel. 213 20, 209-72, 106-45

פערטרעטונג:
Palestine Shipping Co. Ltd.
Palestine and Egypt Lloyd Ltd.

ברכת מזל־טוב לבבית
למשפחת הענדליש
לרגלי ארושת בתם
מרת בילה תחי'
עם מר חיים צבי נ"י גאַד (מזגירז)
תהי דרכם סוגה בשושנים, ויזכו לבנות את ביתם בא צ:ו הקדושה בתוך תרחבה
מכרך צימונג־קיאַסק
אלי' בערנשטיין קאָנסטאַנטינער 33

צו דער פערלאָבונג פון אונזער ליבען ברודער
עליאש אייכלער
מיט פרל. עדושא רזשעזשינסקא
ווינשען מיר א הארציגען מזל־טוב און א גליקליכע צוקונפט. זאָל אייער לעבענס־וועג מיט רויזען בעצירט זיין.
געברידער אייכלער

צו דער פערלאָבונג פון אונזער ליבען שוואָגער און ברודער
עליאש אייכלער
מיט פרל.
עדושא רזשעזשינסקא
ווינשען מיר פיל גליק און עוויגעס צופרידענהייט.
מאריע פּאַטערסמאַן און פרוי

מזל-טוב!
צו דער פערלאָבונג פון אונזער געהערטען פריינד
עליאש אייכלער
מיט פרל. עדושא רזשעזשינסקא
ווינשען מיר א הארציגען מזל־טוב און א גליקליכע צוקונפט.
שמחה צעלניק און פרוי
זגערזש.

ס'וועט נישט זיין קיין רעדוקציע פון די פּענסיעס
„TERMON" האָט דערפיהרט דער, וואָס עס בעזיצט
„TERMON" איז דער איינציגער ראַציאָנעלער סיסטעם פון בעהייצען. „TERMON" בעהייצט די קאַלטסטע וואוינונגען, בעזייטיגט די פייכטסטע ווענד.
60% שפּאָרזאַמקייט אויף קויהלען!
פערטרעטער אויף דער לאָדזער וואָיעוואָדזטווא:
F-ma MILKER, Sp. z. o. o. Piotrkowska 119
דעטייל־פערקויף:
W. CIELECKI, Piotrkowska 81.

געדענקט, שטשעשליווי
ביי
צום ווינטער־סעזאָן, א גרויסער אויסוואַהל פון
אריגינעלע בילליגער און טאַמאַשאָווער סחורות
אויף אנציגער און פּאַלטענס
פון די בעסטע קוואַליטעטען ווי אויך פערשידענע רעשטען
מיט 30% בילליגער
קומט און איבערצייגט אייך!
R. Szczęśliwy
לאָדז, 5 נאָוואָמיעסקא 5
טעל. 156-09.
געדענקט פּראָנט II שטאָק.

שבת שלום
שבת שלום
מיט מיכאל
צו דער פערלאָבונג פון
פרל. מינדעל געלבאַרד, זגערזש
מיט ה' ברוך געלבאַרד, זגערזש
ווינשען עוויגעס גליק און צופרידנהייט.
שוואָגער שבתי קיוואַק און פרוי
שבע געלבאַרד, פייגע געלבאַרד
גוטשא געלבאַרד.

25 zł. nagrody
uczciwemu znalazcy za zwrot zgubionej książeczki notatkowej wraz z różnemi dokumentami.
L, Blajwajs, Piotrkowska 38, tel. 169-63

צו דער פערלאָבונג פון אונזער ליבען שוואָגער
חיים גרינבערג
מיט פרל. לובא טענענבוים
גראַטולירען מיר הערצליך און ווינשען פיל גליק. זאָל אייער נייער לעבענס־וועג מיט רויזען בעצירט זיין.
וואָלף באשיסטא און פרוי.

רעפאַרמאַצקיע־פּילען
מיט דער מאַרקע גייסטליכער בעקאַנט פון יאהר 1602 רעגולירען דעם מאָגען, שיצען פון רעוּמאַטיזם, לעבער־ליידען, געגען דיקקייט, אַטערטיום דאָס קומען בלוט אין קאָפּף־שמערצען די יסורים פון העמאָראידען רייניגען דאָס בלוט און ביי נייגונגען צו אבסטרוקציע—גינסטיגען דורכרייניגונגס־מיטעל.

צו געברויכען 1 אָדער 2 פּילען א נאַכט. פּרייז פון א שאַכטעל 1.35.
צו פערלאַנגען אין די אַפּטייקען און סקלאַדען מיט'ן גייסטליכען (Zakonnik)

אלע קרעדיטאָרען פון ה'
מאַקס רוסאַק
פּולנאַצנא 10
ווערען געבעטען צו פערשטענדיגען זיך טעלעפאָניש נומער 21718 אין אייגענעם אינטערעס זאָפאָרט.
א גרופּע בעלי חובות פון מ. רוסאַק.

שפּאָרט געלד
דורך'ן קויפען רעעלע סחורה
צו די בילליגסטע פּרייזען
לאָזט זיך נור ביי דער פירמע
„באַרוך"
לאָדז, נאָוואָמיעסקא 30 טעל. 210-58
וועלכע איז די איינציגע
בילליגע און רעעלע קוועלע
פון גוטע קידוש־וויין
ביז די געשמאַקסטע פּאַלעסטינער, אונגאַרווינען, ווי אויך אלע סאָרטען
ליקער, בראַנפען'ס און מעהר

מעטאַל־בעטען
מאַטראַצען אלע אַרט
קינדער־וועגעלעך
אין א רייכען אויסוואַהל
וויזשימאַטשקעס, אייז־קאַסטענס, פּעלד־בעטען פּאַטענט "Perfekt" א. ד. ג. קויפט מען
אמבילליגסטען אין דער עלטסטער און רעעלסטער פירמע
J. B. WOŁKOWYSKI
עקזיסטירט פון יאהר 1896
פאַבריקס־לאַגער:
לאָדז, נאַרוטאָוויטשא 11
טעל. 137-70
געדענקט דעם אַדרעס!
רעפּאַראַטור־ווערקשטעל אויף לאַקירער.

ברוך-קראַנקע
אויף ליידענדע פערשידענע רופּטורען פערקרימונגען פון רוקען־ביין, פיס און הויקערס
דאָס ליידען איז נישט צו פערנאַכלעסיגען, ווייל די פאָלגען זענען פאַר'ן לעבען ביטער. דורך מיין מאָטאָדע ערפונדענע ספּעציעלע גומי־הייל־באַנדאַזשען, וועלכע האַלטען צו די גרעסטע פערנאַכלעסיגטע געפעהרליכע ברוכען ביי מענער, פרויען און קינדער און בעזייטיגען ראַדיקאַל מיט גאַראַנטיע אָהן בלוטיגע אָפּעראַציע און געפאַהר. מיין ספּעציאַליטעט איז אויך: הייל־אַפּאַראַטען און גאָרסעטען געגען אַלערליי פערקריפּלונגען, פערקרימטע פּלייצעס, פיס, הויקערס ווי אויך שמערצענדע פלאַך־פיס. פאַר אַמפּוטירטע אינוואַלידען אַמעריקאַנישע קונסט־פיס (פאַלאַן־אַרביים).
ביים פּראָפּלאַזען זיך פון מאָגען, קישקעס און געבירט־מוטער, עמפּפעהל איך ספּעציעלע הייל־באַנדאַזשען לויט דעם סיסטעם פון פּראָפ. ד"ר גלענאַרד דער אמת'ער בעריהמטער אין גאַנץ פוילען פון אוניווערזיטעטס־פּראָפעסאָרען אָנערקענט
ספּעציאַליסט Ortoped NATAN RAPAPORT
מיט 30־יעהריגער פּראַקטיק אין ווין, דייטשלאַנד און לעמבערג, נעמט אָן פון 9 פריה ביז 1 בייטאָג און פון 3 ביז 7 אָוונד
אין לאָדז, פּילסודסקיעגא № 23
פּערזענליכעס ערשיינען פון קראַנקע ביי מיר איז אומבאַדינגט נויטיג.

השבת אבדה
עס זענען פערלוירען געגאַנגען פאָלגענדע וועקסלען:
1) אויף 200 זל. צאָהלבאַר 16/XII אין בידגאָשטש, אויסשטעלער סט. דאָמבראָווסקי, אָרדרע ס. מ. בערלינסקי. 2) אויף 100 זל. צאָהלבאַר 15/XII אין לאָדז, אויסשט. י. ה. אייזנער, אָרדרע י. שטשערבאַנסקי. 3) אויף 100 זל. צאָהלבאַר ד. 16/XII אין לאָדז, אויסשטעלער ה. פּזשיכאָדסקי, אָרדרע ב. יערוכעם. די וועקסלען ווערען ערקלערט פאַר אומגילטיג. אָפּצוגעבען געגען בעלוינונג צו „שערעשעווסקי און פערקאָל" גדאַנסקאַ 37.

2936

פאַר קראַנקע און רעקאָנוואַלעסצענטען!!!
אריגינעלע ריטווילנער
ווי אויך אונגאַר־ווינען
אין דער בעסטער קוואַליטעט צו זעהר צוגענגליכע פּרייזען בעקומט מען אין דעם בעקאַנטען וויין־געשעפט פון
ע. שיקיער אינה: ישראל שיקיער
לאָדז, פּולנאַצנא 1
טעל. 107-84.

Dr. med.
H. ROZANER
ספּעציאַליסט פאַר הויט, ווענערישע און סעקסועלע קראַנקהייטען
Narutowicza 9
tel. 128-98
נעמט אָן פון 1—9
פאַרמ. און פון 5—9

פּאַראַפין־אַפּאַראַטען, פּאַדען־פיהרער צון טיילען פאַר שפּול־מאַשינען
בעקומט מען אין דער מעכאַנישער שלאָסעריי
י. רעדער
לאָדז,
ליסטאָפּאַדאַ 11/13 11־טער

Prywatne POGOTOWIE LEKARSKIE
Telefon 12-333
Legjonów 6 (Zielona)
czynne bez przerwy przez całą dobę.
Szybka pomoc lekarska we wszystkich specjalnościach.

פון 2 ביז 10 יאהר שווערע תפיסה

פערמשפט 4 יודישע שומרים פאר דערשיסן א בעדואינער, וואס האט טעראריזירט יוד. ארבייטער

ירושלים, 12 (יט״א טעלעגראפיש)

אין היפה׳ער קרייז־געריכט איז דער יודישער שומר יצחק כאנקין פערמשפט געווארן אויף 10 יאהר שווערע תפיסה. די שומרים מרדכי מזרחי, יוסף דמאי און ארי׳ אבראמזאן זענען פערמשפט געווארן צו 2 יאהר תפיסה.

אלע 4 שומרים זענען בעשולדיגט געווארן אין דערשיסען א בעדואינער דעם 19 אויגוסט אויפ׳ן באדען פון משק. געשעהען איז דאס, בעת 5 אראבער האבען געפרובט שטערען 2 יודישע טראקטאר־ארבייטער אין דער ארבייט. די שומרים האבען געשטעלט א ווידערשטאנד. ביידע צדדים האבען זיך בענוצט מיט געוועהר. בעת וועלכען דער בעדואינער איז דערשאסען געווארן.

גריפע

פערקיהלונגען, רעאומאטיזם, ארטריטיזם, פאדאגרע מאטערן ווינטער כמעט אלע מענשען. ביי דיעזע שמערצליכע ליידן בענוצט מען טאגאל־טאבלעטקעס, וועלכע ברענגען א פערלייכטערונג די וועהטאגען.

פרייז 1.50 זל.

Togal

Puder BEBE SZOFMANA

CHŁODZI, KOI USUWA ZAOGNIENIA U DZIECI.

אביסיניער אדורכגעריסן דעם איטאליענישן פראנט

און זיך ארייגעריסען קיין איטאליעניש סאמאלי

רוים, 12 (ספ. טעל.)

פון אסמארא מעלדעט מען: לויט די לעצטע ידיעות פון סאמאליער פראנט, האט דאס איטאליענישע מיליטער צוריקגעווארפען די אביסינישע אפטיילונגען, וואס געפינען זיך אונטער דער אנפיהרונג פון דעסטא. די אביסיניער האבען געליטען גרויסע פערלוסטען. די קאמפען זענען געווען זעהר פערביסענע. א סך אביסינישע אפטיילונגען האבען זיך אריינגעריסען אויפ׳ן טעריטאריום פון דער ענגלישער קאלאניע קעניא, וואו זיי זענען ענטוואפענט געווארן. ראס דעסטא איז אן איידעם פון קעניג היילע סעלאסיע. זיין ארמעע האט געהאט די אויפגאבע אפצושטויסען דאס מיליטער פון גענעראל גראציאני. לויט ידיעות פון אדיס־אבעבא זאל ראס דעסטא האבען אדורכגעריסען דעם פראנט פון איטאליענישען מיליטער און זיך אריינגעריסען אין איטאליענישען סאמאלי.

אדיס־אבעבא, 12 (ספ. טעל,)

דזי מען שמועסט איז דער נעכטיגער לופט־אלארם אין דער הויפט־שטאט איינגעארדענט געווארען אויפ׳ן בעפעהל פון טראן־פאלגער בכדי צוצוגעוואוינען די בעפעלקערונג. אויך אויפ׳ן בעפעהל פון טראן־פאלגער האבען זיך צוויי אעראפלאנען בעוויזען איבער דער שטאט.

דזשיבוטי, 12 (ספ. טעל.)

אין די ראיאנען דעסיע און אאוסא פיהרט דער איטאליענישער לופט־פלאט א לעבהאפטע טעטיגקייט אדורכפיהרענדיג אויפנאהמען און באמבארדירענדיג די אביסינישע אפטיילונגען.

דער סולטאן פון אאוסא מאהמוד יאהיא האט אויפגענומען ביי זיך דעם ראס אימירו. נאכ׳ן דאזיגען צוזאמענטרעף האט יאהיא זיך אפגעזאגט אנצונעהמען פון די איטאליענער די געוועהר־וואפען און איבערצוגעהן אויף דער זייט פון די איטאליענער אוממעגליך מאכענדיג אזוי ארום אויסצופיהרען דעם איטאליענישען פלאן צו עפענען די ארמעען דעם וועג פון אסאבא קיין דעסיע. דאס אביסינישע מיליטער פון אדיס־אבעבא געהט אין דריי ריכטונגען: קיין הארער, אגאדען און דעסיע. דאס איטאליענישע מיליטער אין אגאדען איז אפגעשטעלט געווארען. דער לינקער איטאליענישער פליגעל איז בעדראהט פון די אביסיניער, וואס שטעהען פון דזשימי און ארוסי. די איטאליענישע פרובען ארויסצורופען אן אויפשטאנד פון די מאכמעדאנער אין האר און אאוסא געגען אביסיניען זענען נישט געלונגען.

רעשטען! בילליג! רעשטען!

נוצט אויס די אויסערגעוועהנליכע געלעגענהייט!

לאדז האט נאך דאס ניט געהאט!

פאר איבוועבטור, פערקויפען מיר די

געבליבענע רעשטען

פון אונזערע בעסטע קוואליטעטען

מיט די ביליגסטע פרייזען

קומט און איבערצייגט זיך!

Spółka Akcyjna FABRYK SUKNA **H. LANDSBERG**

TOMASZÓW - MAZOWIECKI

FILJA w ŁODZI

ulica Piotrkowska Nr. 43, tel. 235-00.

רעצמיע דעפעשען

תל־אביב, 12 (יט״א טעלעגראפיש)

אויף דער קאנפערענץ פון „הסתדרות האיכרים" האט זיך אנטוויקעלט א דיסקוסיע איבער סמיליאנסקי׳ס בעריכט, בעת וועלכער ס׳איז שארף קריטיקירט געווארען די רעגירונג.

א ווארט האט גענומען פרעז. חיים ווייצמאן, וועלכער האט אין דיהרענדע ווערטער גערופען צו אחדות, אפצושטעלען אלע שטרייט־פראגען צווישען דער הסתדרות האיכרים מיט דער אגענץ. צום סוף לענט ער פאר צו שאפען א קאמיטעט אויסצוגלייכען די מיספערשטענדנישען.

פרעז. ווייצמאן נעמט נאך אמאל דאס ווארט און ערקלערט, אז דער פרוב צו דערפיהרען צו א פערשטענדיגונג איז געמאכט געווארען, און ער האלט, אז דער פרוב וועט געלונגען. פרעז. ווייצמאן ענדיגט זיין רעדע מיט די ווערטער:

— ווארפט נישט אפ די האנד, וואס איז אויסגעשטרעקט צו שלום.

די קאנפערענץ איז געשלאסען געווארען אין הסכם מיט פרעז. ווייצמאן׳ס אפעל. ס׳איז געוועהלט געווארען א קאמיסיע, וואס זאל פיהרען אונטערהאנדלונגען מיט דער אגענץ.

לאנדאן, 12 (יט״א טעלעגראפיש)

ענטפערענדיג אויף דער אינטערפעלאציע פון דעפוטאט שמידט וועגען דער סערטיפיקאטען־פערטיילונג אויפ׳ן שעדיול פון לעצטען האלבען יאהר, האט דער קאלאניען־מיניסטער טהאמאס ערקלערט, אז צוליב דעם, וואס די יודישע אגענץ האט פערשפעטיגט צו געבען איהרע פארשלאגען, און זיי זענען אריינגעטראגען געווארען ערשט דעם 6 דעצעמבער, זענען די פארשלאגען איצט איבערגעגעבען געווארען דעם הויך־קאמיסאר צו בעטראכטען.

ווארשא, 12 (טעלעפאניש)

דער צענטראלער יודישער האנדווערקער־פערבאנד אין פוילען (ווארשא, ביעלאנסקא 7) טיילט מיט, אז אין הסכם מיטן צירקולאר פון פינאנץ־מיניסטעריום וועגען אויסקויפען פאטענטען אויף דאס יאהר 1936 זענען די בעזונדערע שטייער־אמטען בעפולמעכטיגט געווארען צו בעפרייען האנדווערקער, וועלכע ארבייטען אליין אהן שום געהילף, פון אויסקויפען פאטענטען אויפן יאהר 1936.

די סענאטארען שאר און טראקטענהיים

געוועהלט געווארען אין דריי סענאטס־קאמיסיעס

ווארשא, 12 (טעלעפאניש פון אונזער קארעספאנדענט)

היינט איז פארגעקומען א זיצונג פון סענאט. אויף דער טאג־ארדנונג זענען געשטאנען צוויי פראגען: וואהלען פון א וויצע־מארשאלעק אויפ׳ן ארט פון אפגעטרעטענעם וויצע־מארשאלעק שווימאלסקי, וואס איז געווארען קראקאווער וואיעוואדע און וואהלען פון קאמיסיעס.

אלס וויצע־מארשאלעק איז אויסגעוועהלט געווארען מיט 46 שטימען יעזשי בארנסקי, וועלכער געהערט צום פארלאמענטארישען ארבייטס־קלוב אמאליגער בארטעל׳ס גרופע.

דאן זענען געוועהלט געווארען 10 קאמיסיעס. סענאטאר טראקטענהיים האט פארגעלעגט אין דער בודזשעט־קאמיסיע דעם סענאטאר שאר און סענאטאר שאר האט פארגעלעגט אין דער סאציאלער קאמיסיע דעם סענאטאר טראקטענהיים.

די יודישע סענאטארען זענען אריין אין דריי קאמיסיעס, און נעמליך סענאטאר שאר אין דער יורידישער און בילדונגס־קאמיסיע און סענאטאר טראקטענהיים אין דער פינאנס־ווירטשאפטליכער קאמיסיע.

S. SULKES

Skład Sukna i Towarów Modnych

Ceny fabryczne.

PIOTRKOWSKA 11 wejście ZAWADZKA 1

Komunikat

Nie gałki, lecz szyszki NOVOPIN do kapieli, gdyż jedynie

SZYSZKI **NOVOPIN**

dają gwarancję skuteczności, wzmacniają organizm i odmładzają ciało. Żądajcie tylko szyszek Novopin do kąpieli.

שבת און ערב־חגאות

קענען די געשעפטען זיין אפען ביז 9 א זייגער אין אוונד

ווארשא, 12 (טעלעפאניש)

אין „דזשעניק אוסטאוו" איז פערעפענטליכט געווארען א פעראָרדענונג, לויט וועלכער די געשעפטען קענען זיין אפען שבת און אין די ערב חגאות טעג ביז 9 א זייגער אין אוונד.

ארעסטירט אראבישן בירגערמייסטער

ירושלים, 12 (יט״א טעלעגראפיש)

די פאליציי האט ארעסטירט דעם בירגערמייסטער פון דער אראבישער שטאט קאלקיליא אין דרום־ארץ־ישראל. אויך זיין זוהן איז ארעסטירט געווארען. זיי ווערען בעשולדיגט אין שטעהען אין פערבינדונג מיט די אראבישע טעראריסטן ארג.

ביי מאגען־ליידען

אפעטיט־לאזיגקייט, אבסטרוקציע, דרוקעניש און דער זויער אין די לעבער, שלעכטע וועלכט־ווירקונג, פערש־אפענהייט, ציטערען אין די הענד און פיס, ווירקט א גלאז פיטער־וואסער Franciszka Józefa דערזירישענד אויף דער שוואכער פערדייאונג. פרעגט דאקטוירים. צו בעקומען אין אלע אפטייקען און סקלאד־אפטעקעס.

Łódź, Zawadzka 11

— tel. 202-86 —

A·Ogórek

מאדערנע דאמען־שיך

אין נייעסטע קוואליטעט בעקומט מען נור ביי

בעמערקונג: א ספעציעלע אפטיילונג פון

מענער־שיך

„ריפט פון דער ערשטער קוואליטע!

קינדער־וועגעלעך מעטאל־בעטען

אין פאבריק

„DOBROPOL"

Piotrkowska 73 אין הויף

„PRACA"

פריוואט־פאך־קורסען פ״י דער געוו.

צו פערשפרייטען פאך־קענטנישען צווישען יודישע פרויען,

וואולטשאנסקא 21, טעל. 167-15

נעהמט אן איינשרייבונגען:

1) קונסט־סטיקעריי,
2) דאמען־שניידעריי־צושניידען,
3) גארסעטען־פאך־צושניידען,
4) הוטען־פוצעריי,
5) וועש־נייהען־צושניידען,
6) אנדולאציע,
7) מאניקור.

דער סעק עטאריאט איז מעטיג פון 9—13 און פון 15 — 19.

„תומכי־אורחים"

פאמארסקא 18, טעל. 266-31

מיר טיילען מיט, דאס אין פעראיינס־קאנצעלאריע אמטירט

אנ׳אדוואקאט

יעדען מאנטאג און מיטוואך פון 7 ביז 8.30 אוונט און ערטיילט

יורידישע עצות

פאר מיטגלידער, שטענדער פון אונזער אינסטיטוציע און פאר אונפערמעגליכע— גענצליך אומזיסט.

א מינימאלען אפצאהל ווערט גענומען פאר דורכפיהרען פראצעסען.

די פערוואלטונג.

קירזשנער־ווערקשטעל

פון מ. שאליט

4 נארוטאוויטשא 4

נעמט אן אלער ארט

פעלץ־אויסארבייטונגען

לויט די לעצטע מאדעלן צו ערמעסיגטע פרייזן.

די גרעניצען פון לאָדז ווערען פערברייטערט

(א) אין שייכות דערמיט, וואָס די בעפעלקערונג אין לאָדז איז זינט 1915 יאָהר אונגעהויער געשטיגען (פון 450,000 אויף 605,457 מאַן) ווערט שוין אַ לענגערע צייט געפלאַנט אין פערשידענע אינסטאַנצען, אַז אין בעשטאַנד פון לאָדז זאָלען אַריין די שטחים פון דער גמינע כאָיני און אַ טייל פון דער גמינע ברוס

בקרוב וועט די וואָיעוואָדען־מאַכט און אויך די שטאָטישע מאַכט בעקומען אַ בפרוטיות'דיגע פעראָרדענונג פון אינערן־מיניסטעריום מיט די אָנגעצייכענטע נייע גרעניצען פון לאָדז.

צו די שלשים פון יצחק גאָלדבערג ז"ל

מאָרגען שבת וועט צו די שלושים פון בעקאַנטען העברעאישען פעדאַגאָג און לאַנג־יעהריגער שול־פעזיצער יצחק גאָלדבערג ז"ל פאָרקומען אַ הזכרה אין דער ווילקער שוהל.

ווי בעקאַנט איז דער פערשטאָרבענער זייט 15 יאָהר געווען בעל־קורא אין דער ווילקער שוהל.

וואו קען מען קויפען אַ שיינעם פרעזענט?

צוליב'ן דערנעהנטערען זיך פון די חגאות ווערט אַקטועל די פראַגע, וואו קויפט מען אַ געהעריגען פרעזענט.

אַלזאָ אַ ביליגען און שיינעם פרעזענט קאָן מען קויפען אין ערשטקלאַסיגען ביזשוטעריע־געשעפט „מאַנאָן“ פיעטריקאָווער 70.

אויף לאַגער אַ גרויסער אויסוואַהל פון זייגערס ביזשוטעריע, גאָלד, זילבער און פלאַטערען.

נעכטען איז געקומען קיין לאָדז דער הרב נחום'טשע שליטא מ'טריסק און וועט איינשטיין ביי ר' מרדכי' ב"ר אלי ז"ל קאַראַ, אָגראָדאָוואַ 3.

דריי שרפות

אויף אַ בוידעם, אין אַ קעלער און אין אַ פאַבריק

(א) אויף זאַכאָדניאַ 13 איז אויסגעבראָכען אַ שרפה אויף אַ בוידעם, וואו עס זענען געלעגען פערשידענע ווערטפולע זאַכען. די אָנגעקומענע פייערלעשער האָבען דאָס פייער אין אַ שעה צייט איינגעלאָשען. דער היזק בעטרעפט אַנ'ערך 4000 זל.

* * *

(א) אַ צווייטע שרפה איז אויסגעבראָכען אין אַ קעלער אויף אַנדזשעיאַ 64, וואו עס האָט געלאַגערט קויהלען. די פייערלעשער האָבען אויך דאָ שנעלער איינגעלאָשען די שרפה. דער היזק איז אַ קנאַפער.

* * *

(א) מחמת אומפאָרזיכטיגקייט איז אויך אויסגעבראָכען אַ שרפה אין דער וואַטע־פאַבריק פון מאָרגען און מאַליניאַק (אויף סאָלנאַ 11). טראָץ דעם, וואָס דאָס פייער האָט אָנגעטראָפען אויף לייכט־ברענענדע מאַטעריאַלען, זיך שנעל פערשפרייט, האָבען די אָנגעקומענע 2 אָפּטיילונגען פייערלעשער, די שרפה שנעל איינגעלאָשען. דער היזק איז אַ קליינער.

פריילכע סילוועסטער־נאַכט אין פילהאַרמאָניע

ווי מיר האָבען שוין געמאָלדען, אָרדענט איין די געזעלשאַפט „אָוודראָוויסקאַ“ אין פילהאַרמאָניע אַ גרויסען סילוועסטער־באַל. די סילוועסטער־בעלער פון „אָוודראָוויסקאַ“ האָבען שוין אַ שם־דבר און זיי געהען יאָהר־יעהרליך אַדורך מיט גרויסען ערפאָלג. דער היי־יאָהריגער סילוועסטער־באַל וועט טראָגען דעם נאָמען „אַ נאַכט אין אַ פריילעך שטעטל“. די פערוואַלטונג פון „אָוודראָוויסקאַ“ מיט די פערדינסטפולע כלל־טוער ד"ר גאָלדבלום, קאָנסול מאַקס קאָהן, און אַדוו. רובין אין דער שפיץ, בעמיהען זיך, אַז דער באַל זאָל אַדורכגעהן מיט דעם געהעריגען ערפאָלג.

עס ליגט אַ חוב אויף דער יודישער געזעלשאַפט וואָרים צו אונטערשטיצען דעם באַל פון „אָוודראָוויסקאַ“ אין פילהאַרמאָניע.

Dr. med. L. Berman

צעגעלניאַנאַ 15, טעלעפאָן 149-07

ספעציאַל־אַרצט פאַר מענער - שוועכע־בעהאַנדלונג און סעקסועלע בעראַטונג

נעהמט אָן פון 8--11 און פון 4"-8 אָוונד.

זונטאָג פון 9 ביז 1 פאַרמיטאָג.

Dr. R. Zalcwasser

כירורג

צעגעלניאַנאַ 19, טעל. 125-17

נעהמט אָן פון 1—2 און פון 4—6.30.

דאָס רעליגיעזע יודענטום פאַר'ן קרן קימת לישראל

דעלעגירטער פון הויפט־ביוראָ פון קק"ל אין ירושלים ה' מלמד אין לאָדז

אין צוזאַמענהאַנג מיט דער פערשטאַרקטער קרן־קימת־טעטיגקייט אין אונזער שטאָט איז נעכטען געקומען קיין לאָדז דער דעלעגירטער פון הויפט ביוראָ פון קק"ל אין ירושלים און לייטער פון מחלקת החרדים, ה' י. מלמד פון א"י.

ה' מלמד יועט וויילען אין אונזער שטאָט עטליכע טעג און זיך פערנעמען מיט אָרגאַניזירען די רעליגיעזע קרייזען פאַר אַקטיווער אַרבייט לטובת דעם קרן קימת לישראל.

אין צוזאַמענהאַנג דערמיט קומט פאַר מאָרגען, שבת, 3 נאָכמיטאָג אין לאָקאַל פון „מזרחי“ (זאַכאָדניאַ 63) אַ פייערליכער „עונג שבת“ לכבוד דעם חשוב'ן גאַסט.

מוצאי־שבת קומען פאָר אַ רייה פערזאַמלונגען פון די מיטגלידער פון די אָרגאַניזאַציעס פון דער „תורה ועבודה“־בעיועגונג (השומר הדתי, בני־עקיבא החלוץ־המזרחי, צעירי מזרחי, קבוץ מאהליבר) אויף וועלכע ה' מלמד וועט אַרויסטרעטען מיט אַ רעפעראַט יועגע, אַקטועלע ציוניסטישע פראָבלעמען.

יודיש טעאַטער „פילהאַרמאָניע“ נאַרוטאָוויטשאַ 20, טעל. 213-84

נאָר 3 טעג! פרייטאָג, שבת, זונטאָג. נאָר 3 טעג!

גרויסע סענסאַציע! — לעצטער שלאַגער!

היינט פרייטאָג, ד. 13־טן ד.ח. אָנהויב 9.15 אָוונט

מאָרגען שבת, 4.30 נאָכמ. און 9.15 אָוונט

נייע מאָטיוועך! שלאַגער־דועטען! פיל הומאָר! כאַראַקטער־טענץ!

אָוונט־פרייזן — פון — 54 גר. ביז 2.20

נאָכמ.־פרייזן — פון — 54 גר. ביז 1.70

אין 2 אַקטען פון ה. לעווין

מוזיק — רעכטציים

אין דער הויפט־ראָל די קאָסקאָדנע

סוברעטין

פרל. ריזשעבי

ס'נעמען אנטייל לויט א.ב.

אייזענבערג א.

בעזמאַן ס.

הערשקאָוויטש ש.

לעווין ה.

נייהויז וו.

ניסענצווייג ח.

פישער י.

ראָזענבערג ל.

רייכענבערג נ.

שערמאַן ד.

20 נומערן געזאַנג

ספעציעלע פערגרעסערטער אָרקעסטער

אונטער דער לייטונג פון ל. זעלמאַן.

בילעטען שוין צו בעקומען אין קאַסע פון טעאַטער פילהאַרמאָניע, נאַרוטאָוויטשאַ 20.

תרבות אָרגאַניזירט אַ מענדעלע מוכר ספרים־וואָך אין לאָדז

(בעשלוס פון דער לעצטער פערוואַלטונגס־זיצונג)

אויף דער לעצטער זיצונג פון „תרבות“, וועלכע איז פאָרגעקומען מיטוואָך דעם 11 דעצעמבער איז בעשלאָסען געוואָרען אין צוזאַמענהאַנג מיט דעם „מענדעלע־יובל“ צו אָרגאַניזירען אַ „שענדעלע מוכר ספרים וואָך“ אין לאָדז. דער פראָגראַם פון דער וואָך זעהט פאָר אַ רייה פעראַנשטאַלטונגען געווידמעט דעם לעבען און שאַפען פון „מענדעלע מוכר ספרים“. צווישען אַנדערע וועט פאָרקומען אין איינעם פון די גרעסטע זאַלען פון לאָדז אַן אַקאַדעמיע מיט אַ מוזיקאַליש־קינסטלערישען טייל. עס איז אויך געשאַפען געוואָרען אַ ספעציעלער יובל־קאָמיטעט, אין וועלכען עס זענען אַריין די פיהרער פון לאָדזער געזעלשאַפטליכען און קולטורעלען לעבען.

אויסער דעם, זענען בעהאַנדעלט געוואָרען די פראַגען פון דער זיך שאַפענדער ביבליאָטעק. עס איז אויך בעשלאָסען געוואָרען אויף שבת דעם 21 ד.ח. איינצואָרדנען אַ ספעציעלען „חנוכה־איוענט“

Dr. med. H. LUBICZ

ספעציאַליסט פאַר הויט, ווענערישע און געשלעכטס־קראַנקהייטען

צעגעלניאַנאַ 7 (פריהער 43), טעלעפאָן 141-32

עמפאַנגס־שעה'ן 8-10, 12-2 און 5-8 אָוונט

זונטאָג פון 9—12 ביטאָג.

25־יעהריגער יובל פון „דגניה“ אין „תרבות“

מוצאי שבת דעם 14 ד. ח. 8,45 אָוונט קומט פאָר דער רעפעראַט פון ה' יוסף כלודניעוויטש א. ד. ט. „צום 25 יעהריגען יובל פון דגניה“.

פערשוואונדען געוואָרען אַ 80־יעהריגע זקנה

מיטוואָך נאָכמיטאָג איז די 80־יעהריגע פרוי בלומע קאָוואַלעק אַרויסגעגאַנגען פון איהר טאָכטער אויף דער אַלעי 1־טען מאַי 16, בכדי צו געהן צו איהר טאָכטער אויף דער גאַס פון 28 פולק סטזשעלצוב קאַניאָווסקיך 8 און זייט דאַן איז פון איהר יעדער שפור פערשוואונדען.

די פערשוואונדענע — אַ נידריגע שאַטינע, איז געוועזען אָנגעטון אין אַ שוואַרצען מאַנטעל און אַ גרינע פאַטשיילע.

עס ווערט געבעטען די אָפּצופיהרען זי אויף סטזשעלצוב קאַניאָווסקיך 8 צו ר. סראָקאַ.

רייזעס קיין פּאַלעסטינאַ

אין לויפענדען סעזאָן אין צוזאַמענהאַנג מיט'ן לאָזען אין בעוועגונג 2 שיפען אויף דער פּאַלעסטינער ליניע, אָרגאַניזירט דאָס רייזע־ביוראָ „וואַגאָן־לי־קוק“ יעדע וואָך גרופען־רייזעס.

די נידריגע פרייזען, שנעלע בעדינונג, כשר'ע קיך אויף דער שיף, שלאָף־ערטער 3־טער קלאַס פון וואַרשאַ קיין קאָנסטאַנצאַ, דאָס איז די סיבה, וואָס לאָקט די טוריסטען, וואָס פאָהרען קיין פּאַלעסטינאַ זיך צו ווענדען אין וועלט־רייזע־ביוראָ „וואַגאָן־לי־קוק“. פעטריקאָווער 68 טעל. 170-70.

די גרופען פאָהרען אָפּ פון וואַרשאַ יעדען דינסטאָג 9.20 פון הויפט־באַהנהויף.

EUROPA

היינט און ווייטערע טעג!

(מאָרגען ווידער מלחמה)

גיגאַנטיש פילם־מײַסטערווערק.

אָנהייב 4 נאָכמ.- שבת און זונטאָג פריה־מאָרגען־סעאַנסען אָנהייב 12 בייטאָג

פרייזען פון 80 גר.

די פליישער הורטאָווניקעס און קעלבער־שעכטער לטובת די אָרימסטע

מיטוואָך ביינאַכט איז פאָרגעקומען אין פערייַנס־לאָקאַל אויף פּאָדזשעטשנאַ 10 אַ פערזאַמלונג פון די פליישער־הורטאָווניקעס און קעלבער־שעכטער מיטן אַנטייל פון לייטער פון 3 קאָמיסאַריאַט. עס איז בעשלאָסען געוואָרען זיך צו בעשטייערען לטובת די אָרימסטע פון אונזער שטאָט מיט'ן אָפּצאָהל פון 10 גר. פון אַ בהמה און 3 גר. פון אַ קאַלב און אַ שעפּס. דאָס געלד וועט איבערגעגעבען דער צענטראַלע פון קאָמיטעט צו העלפען די אָרימסטע אין אונזער שטאָט.

תל־אביב קומט קיין לאָדז

ווי מיר דערוויסען זיך, קומט אין גיכען קיין לאָדז אויף גאַסטשפּילען דאָס בעריהמטע און איצט שטאַרק פּאָפּולערע סאַטירישע רעוי־טעאַטער „תל־אביב“.

„תל־אביב“ איז דעם פערגאַנגענעם זומער אויפגעפיהרט געוואָרען אויף יודיש דורך י. נאָזשיק, ג. רעזשיסער פון דער ערשטער „יודישער באַנדע“ און איצטיגען רעזשיסער פון ארץ־ישראל'דיגען סאַטירישען רעוי־טעאַטער.

גרויסער ערפאָלג פון רעשטען־פערקויף

אין דער פיליע פון דער פירמע ה. לאַנדסבערג אקצ. געז. פעטריק. 43

ווי מיר האָבען בעקאַנט געמאַכט, געהט דער רעשטען־פערקויף אין דער אויבענדערמאָהנטער פירמע מיט אַ קאָלאָסאַלען ערפאָלג. די פעראינטערעסירונג מיט די רעשטען, וואָס זענען פון די פיינסטע שטאָפען, וואָס שמ'יען מיט זייער הויכער קוואַליטעט, איז זעהר אַ גרויסע, און די רעשטען ווערען ממש צוכאַפּט.

נאָר נאָך אַ קורצע צייט וועט דער רעשטען־פערקויף פאָרקומען. דעריבער איז ווינשענסווערט די אויביגע פירמע צו בעזוכען וואָס פריהער, כדי צו בעזאָרגען זיך מיט די אויסאַרבייטונגען פון דער בעקאַנטער פירמע אַקצ.געז. ה. לאַנדסבערג

וויק־ענד־וואַגאָנען פאַר נאָרטען פאָהרער און טוריסטען

שוין מאָרגען שבת דעם 14 ד.ח. וועלען די טוריסטען קאָנען געניסען פון די וויק־ענד־וואַגאָנען אין די צוגען, וואָס געהען פון וואַרשאַ קיין זאַקאָפּאַנע, יאַראַכטע און זוואַרדאָן. דאָס וועלען זיין פולמאַן־וואַגאָנען 3 קלאַס צו 6 מענשען אין אַ קופּע מיט ערטער צום ליגען פאַר יעדען פאַסאַזשיר מיט מאַטראַצען און בעטגעוואַנד פון דער געז. פאַר שלאָף־וואַגאָנען „וואַגאָן־לי־קוק“. דאָס וועט געבען אַ געלעגענהייט די טוריסטען פון קאָלושעק זיך אַדורכצושלאָפען אהין און צוריקוועגס כדי זיך נישט צו פערמאַטערען.

פון די וויק־ענד־וואַגאָנען וועט קאָנען געניסען יעדער פאַסאַזשיר, וואָס בעזיצט אַ בילעט 3 קלאַס אויף דעם דאָזיגען צוג און אַ צושלאָג־בילעט אויף אַ נומערירטען פלאַץ צום שלאָפען, וועלכע מען קאָן בעקומען אין „וואַגאָן־לי־קוק“ פעטריקאָווער 68, טעל. 170-77.

מעלדונגען

לערנט אַ פאַך!

אין די פראָפעסיאָנעלע לערן־וואַרשטאַטען פון דער געזעלשאַפט „אָרט“ קאָן מען זיך איינשרייבען אויף פאָלגענדע פאַכען:

1) מעכאַנישע רונדטריקאָטאַזש־אַרבייט, 2) מעכאַנישע רונד־זאָקען־אַרבייט; 3) מעכאַנישע הילפס־אַרבייט פון דער ווירקער־בראַנזשע: שפּולען קעטלען; 4) סוועטער־שטריקעריי; 5) אויסאַרבייטונג פון הענדשקעס; 6) מעכאַנישע וועבעריי; 7) פרויען, שניידעריי מיט צושניידען; 8) וועש־נייהעריי מיט צושניידען; 10) גאַרסעטען־אַרבייט מיט צושניידען; 10) אַנדולאַציע און האָר־פאַרבען; 11) מאַניקור; 12) הוט־פוצעריי, 13) האַנד־שטיקעריי און מאַשין־האַפט.

ראדיא - פראגראם

פרייטאג, ד. 13-טען דעצעמבער

6.34 גימנאסטיק. 6.50 פליטען. 8 אוידיציע פאר שולען. 11.57 צייט־סיגנאל. 12.03 ידיעות. 12.15 אוידיציע פאר שולען. 12.40 מוזיק. 1.35 פליטען. 3.12 לאדזער בערזע. 3.15 עקספארט. 3.20 ווארשאווער בערזע. 3.30 רעוויע- און פילם-מעלאדיעס. 4 שמועס פאר קראנקע 4.15 קאנצערט. 4.45 שמועס פאר קינדער. 5 רעפארטאזש. 5.15 א מינוט פאעזיע. 5.20 קאנצערט. 5.50 ראטגעבער פאר ספארטלער. 6 קאנצערט. 6.30 רעפעראט. 6.45 פליטען. 7.20 רעקלאמע-קאנצערט. 7.35 ספארט. 8 מאנאלאג. 8.10 לידער. 9 ידיעות. 9.15 אפערעטען-לידער. 10.30 טאנץ-מוזיק.

שבת, ד. 14-טען דעצעמבער

6.34 גימנאסטיק. 6.50 פליטען. 8 אוידיציע פאר שולען. 11.57 צייט־סיגנאל. 12.03 ידיעות. 12.15 קאנצערט 1 מוזיק. 1.30 פליטען. 2.25 לאדזער בערזע. 2.30 קאנצערט. 3.15 „אונזער ים-האנדעל". 3.20 ווארשאווער בערזע. 3.30 סטוליזירטע טעגן. 4 לעקציע פראנצויזיש. 4.45 „גאנץ פוילען זינגט". 5 „רעפארטאזש פון מזרח-פרייסען. 5.15 נייעס פון פליטען. 5.50 „אונזערע שטעט און שטעטלעך". 6 פרעהליכע אוידיציע פאר קינדער. 6.30 „לאדזער לעבען". 6.45 אוידיציע פון פליטען. 7.20 רעקלאמע קאנצערט. 7.35 ספארט. 7.50 אקטועלער שמועס. 8 וויצען און גלייכע ווערטלעך. 8.45 אווענד ידיעות. 9 אוידיציע פאר פאליאקען אין אויסלאנד. 9.30 לידער. 10 טאנץ-מוזיק. 11 ידיעות, קאמוניקאטען. 11.05 טראנסמיסיע פון אייראפעאישע סטאציעס.

טעאטער, מוזיק און פערוויילונג

(קאמוניקאטען)

קאנצערט פון „שיר-כאר"

שבת אווענד, דעם 21 דעצעמבער ארדענט איין דער בעריהמטער „שיר-כאר" א גרויסען קאנצערט אין אייגענעם לאקאל נארוטאוויטש 32.

דאס פראגראם, וועלכעס נעמט ארום קלאסישע און יודישע מוזיק, וועט אויסגעפיהרט ווערען דורכ'ן געמישטען „שיר-כאר" און סאליסטען, אונטער דער דירעקציע פון פראפ. י. פיזוויטיס.

פארשטעלונג אין טעאטער „ראזמאיטאשטשי" לטובת די ארימסטע איינוואוינער אין לאדז

זונטאג דעם 15-טען ד. ח. האלב 9 אין אווענד קומט פאר אין טעאטער „ראזמאיטאשטשי" צעגעלניאנא 27 א פארשטעלונג „צי איז דאס דער וועג" מיט'ן אנטייל פונם בעריהמטען ארטיסט קורט קאטש, לטובת די ארימסטע פון אונזער שטאט אהן אונטערשיד פון גלויבען.

די פארשטעלונג ארדענט איין דער בירגער-קאמיטעט פאר די ארימסטע פון לאדז, וועלכער איז טעטיג אויפן געביט פונם 5. קאמיסאריאט, אין דער שפיץ פון וועלכען עס שטעהען השוב'ע בירגער יודען און קריסטען, אלס אפטיילונג פון דעם צענטראל - קאמיטעט בראש, פון וועלכען עס שטעהען דער פרעזידענט גלאזעק, דער לאדזער סטאראסטא ה' ווראנא.

מיר בעטען די יודישע בעפעלקערונג צאהלרייך צו בעזוכען די אויבענדערמאנטע פארשטעלונג.

נאך דריי טעג קורט קאטש אין לאדז

היינט פרייטאג 9.15 אווענד און מארגען שבת 12 פריה, 4.15 נאכמיטאג (צו ביליגע פרייזען) און 9.15 אווענד ווערט געגעבען די סענסאציאנעלע פיעסע „איז דאס דער וועג?" מיט קורט קאטש אין דער הויפט-ראל. נאך דער פארשטעלונג ווערט ספעציעל צוגעגעבען א פאר פראגמענטען פון „סערזשאנט גרישא".

יודיש טעאטער פילהארמאניע

די דירעקציע פון טעאטער פילהארמאניע האט פארן לאדזער טעאטער־עולם צוגעגרייט אויף דעם שבת א זעהר אנגענעהמע איבערראשונג. היינט, פרייטאג און מארגען שבת ווערט אויפגעפיהרט א נייע נאך אין לאדז נישט געשפילטע אפערעטע „זיין יודישע כלה", די אפערעטע פערמאגט א סך שעהנע נומערן געזאנג און נייע טענץ, פיל קאמיזם און א שפע מיט הומאר. די הויפט-ראל פיהרט אויס די אין לאדז גוט בעקאנטע און בעליבטע סוברעטין פרל. דזשעני, וועלכע האט זיך שוין קונה שם געווען מיט איהרע אויפטריטען אין לאדז, און זיך בעליבט געמאכט מיט איהר שעהן זינגען און טאנצען. די פרעמיערע ווערט געשפילט היינט פרייטאג 9 אווענד און מארגען שבת 4 נאכמיטאג און 9 אווענד. אלע ראלען זענען בעזעצט דורך דעם גוט בעקאנטען ארטיסטען-אנסאמבל די מוזיקאלישע ליטונג געפינט זיך אונטער דער אנפיהרונג פון בעוואוסטען דיריגענט ל. זעלמאן.

פון פוילישען טעאטער

אין שטאטישען פוילישען טעאטער ווערט היינט 8.30 אווענד און מארגען שבת 4 בייטאג ווערט געשפילט „פאן דאמאזי" שבת 8.30 אווענד — „פזשעדזשיווני סטאפ".

מעלדונגען

הסתדרות „מזרחי" בלודז

מארגען, שבת 3 נאכמיטאג קומט פאר אין אייגענעם לאקאל (זאכאדניא 63) א פייערליכער „עונג-שבת" לכבוד דעם דעלעגירטען פון הויפט-בירא פון קק"ל אין ירושלים ה' א. מלמד פון א"י.

„צערי מזרחי" און „החלוץ-מזרחי" אין לאדז

מארגען מוצש"ק 8 אווענד קומט פאר אין לאקאל פון „החלוץ-המזרחי" (נארוטאוויטש 7) א אקאדעמיע מיט'ן אנטייל פון ה' מלמד פון א"י. אלע חברים מוזען אונבעדינגט קומען.

„השומר הדתי", „בני עקיבא" בלודז

מארגען מוצש"ק 6 אווענד קומט פאר אין לאקאל פון „השומר הדתי" (6 שערפיען 25) א חברים-פערזאמלונג מיט'ן אנטייל פון ה' מלמד פון א"י.

רעליגיעזע פעראייניגונג „אחדות ישראל" ביי דער נ. צ. א. לאדז, שרודמיעסקא 19

היינט פרייטאג-צונאכטס זייגער 7.30 וועט רעדען מעניני פ' השבוע דער בעוואוסטער ראש מתיבתא פון לובלין הרב ר' יעקב קאצאנעלבאגען שליט"א.

מארגען שבת זייגער 2.30 נ.מ. וועט האלטען א רעפעראט ה' יעקב הערץ א. ד. ט. „וואס דארף די נ. צ. א. געבען דעם רעליגיעזען יודענטום". מוצש"ק קומט פאר א רעפעראט א. ד. „די נ. צ. א. און איהרע אויפגאבען". פון פאלגענדע רעדנער. רעד. ברוך נייאמאן און רעד. יעקב קראקאווסקי.

הודעות הסניף „תרבות" בלודז

רח' פיוטרקובסקה 18 — קומה שניה בשער השני

1, במוצאי שבת 14 דעצ. ש. ז. ב 9 בערב תתקיים הרצאת הח' יוסף חלודניביץ על הנושא: „ליובל העשרים וחמש של דגניה" כל העברים מוזמנים.

2) ביום ג' 17 דעצ. תתקיים פתיחת הסמינר על יד הסניף „תרבות". בסמינר יסדו מומחים למקצועות: ספרות עברית, תנ"ך קורות ישראל, תורת הכלכלה, פסיחולוגית, סוציולגיה וגאוגרפיה א"י לית הרשמות בכל ערב.

3) חדר הקריאה ע"ש הד"ר י. נ. שמחוני פתוח בכל ערב (מלבד יום הששי) מ 8 עד 10 בערב. הכניסה חנם.

פאלקס - אוניווערזיטעט ביי דער „צ. ס. התאחדות" אין לאדז

פרייטאג ד. 13 ד. ח. פינקטליך 8.30 אווענד קומט פאר א מענדעלי-אווענד צום 100-יעהריגען געבורטס-טאג פון גרויסען יודישען שרייבער, מיט רעציטאציעס, מיט דער בעטייליגונג פון די ה"ה: פראפ. י. ראזענצווייג און ד"ר י. האנדזעל.

שבת ד. 14-טען ד. ח. 8.30 אווענד וועט האלטען א רעפעראט ה' ד"ר א. טארטאקאווער א. ד. ט. „די מלחמה אלארמען אין ארץ-ישראל" די פארלעזונגען קומען פאר אין אייגענעם לאקאל פילסודסקיעגא 66 רעכטע אפיצינע 2-טער איינגאנג 2-טער שטאק.

זש. ט. ק. (וואלטשאנסקא 35, טעל. 121.53)

די נאהענטסטע אויספלוגען

שבת ד. 14 ה. ח. קומט פאר אן'אויספלוג אין עטנאגראפישען מוזיי. זאמעלפונקט 10.30 פריה אין לאקאל פון דער געזעלשאפט.

זונטאג, ד. 15 ה. ח. קומט פאר א סקי-אויספלוג קיין לאגעווניק. זאמעלפונקט 8.45 פריה אין לאקאל פון דער געזעלשאפט.

אימפרעזעס

פרייטאג, ד. 13-טען ה. ח. פונקט 9 א זייגער אווענד קומט פאר אין אייגענעם לאקאל א פארלעזונג פון ה' ש. עפשטיין א. ד. ט. „דער אויסוואהל פון א בערוף אין ליכט פון דער וויסענשאפט" (דיפסיכא-טעכניק אין טאג-טעגליכען לעבען). איינגאנג פאר מיטגלידער פריי.

שבת, ד. 14-טען ה. ח. פונקט 9 א זייגער אוו. קומט פאר אין לאקאל פון דער געזעלשאפט א פארלעזונג פון פראפ. טראנק (מיטגליד פון דער אינטערנאציאנאלע און-ניע פאר אינדיווידואל - פסיכאלאגיע אין וויען) א.ד.ט. „וועלט, מענש און געזעלשאפט". דער פרעלעגענט וועט אין זיינע טעזען בעריהרען א ריהע העכסט אינטערעסאנטע און אקטועלע פראבלעמען פון דער פסיכא-אנאליטישע טעאריע. איינגאנג פאר מיטגלידער און געסט.

די סקי־סעקציע אין זש. ט. ק.

די קורסען פון די נייגעגרינדעטע סקי-סעקציע ביי דער י. ג. פ. ל. קומען פאר נארמאל יעדען דינסטאג און די אווענד-שעה'ן. די קורסען ווערען אנגעפיהרט דורכ'ן בעקאנטען אינסטרוקטאר, אפסאלווענט פון דער העכערער שול פאר פיזישער דערציהונג אין פוזנאן, מגר. ראדוואנסקי. דעם נאהענטסטען זונטאג ארגאניזירט די סעקציע א סקי-אויספלוג קיין לאגעווניק. זאמעל-פונקט 8.45 פריה אין לאקאל פון דער געזעלשאפט.

שבת, ד. 21 ה. ח. 9 א זייגער אווענד ארגאניזירט די סקי-סעקציע אן'אווענד א. נ. „א גלעזעל שווארצע קאווע ביי די ספארטלער". איינגאנג נאר פאר מיטגלידער פון דער סקי-סעקציע.

דער סעקרעטאריאט פון דער געזעלשאפט נעמט אן טעגליך פון 10—2 און 6—10 וויטערדיגע איינשרייבונגען אויף 1) די שפראך-קורסען פון ענגליש, פאר אנפענגער און אוואנסירטע, פראנצויזיש, יודיש שפראך און ליטעראטור, העברעאיש און עספעראנטא. 2) די גימנאסטישע קורסען פאר דאמען. 3) סאציאל-פסיכאלאגישען קורס אונטער דער אנפיהרונג פון פראפ. י. טראנק — און גיט ארויס הנחה-בילעטען אין שטאטישען טעאטער, „ראזמאיטאשטשי" און אין די קינאס (גראנד, פאלאס און אנד.).

בריף אין ארמיניסטראציע

מיר בעטען אייך אפצורופען די אנאנס, וואס איז געווען אין אייער נעכטיגער צייטונג אין נאמען פון אונזער פעראיין, א' ה' פ. גאלדקראנץ איז אפגעשטעלט אין זיין פעראיינס-טעטיגקייט. די דאזיגע אנאנס איז אייך איבערגעגעבען געווארען דורך ביזוויליגע פעריזאנען, מיט'ן צוועק צו שעדיגען אונזער אינסטיטוציע. די אנאנס איז נישט געווען פעריזעהן מיט אונזער פעראיינס סטעמפעל און די אונטערשריפט פון אונזער פרעזעס.

מיט אכטונג

יודישער צענטראלער האנדווערקער-פערבאנד, אפטיילונג אין לאדז סעקציע שניידער - כאלופניקעס

ציהונג פון דער מלוכה-לאטעריע

3-טע קלאס — 1-טער טאג

10.000 zł. na nr. 1724, 112824, 132944

5.000 zł. — 12198, 26254, 39642, 94512, 138291, 178682.

2.000 zł. — 8152, 10025, 42150, 49668, 58732, 160374.

1.000 zł. — 40658, 68173, 85885, 91407, 95436, 122837, 141816, 154525, 177231.

500 zł. — 40431, 84331, 87010, 90722, 101119, 118047, 132380, 153652, 154096, 163350, 175713.

400 zł. — 6114, 6820, 12166, 14328, 23315, 30800, 39427, 42019, 53032, 54623, 65786, 84353, 87245, 89461, 108836, 127791, 143500, 154114, 171192, 172132, 179322, 180436, 183111.

300 zł. — 19509, 39799, 57407, 62867, 63755, 67504, 80780, 99030, 103799, 105314, 112973, 123382, 125707, 137703, 144902.

250 zł. — 5380, 5686, 15435, 18289, 18643, 21401, 22965, 33140, 38203, 44991, 45556, 45975, 53636, 59808, 65863, 71494, 73819, 83685, 99343, 103013, 105619, 110098, 115651, 139706, 142794, 146723, 147895, 148057, 149777, 156358, 157112, 160187, 162544, 165778, 167246, 179338, 181010, 183373, 184803, 187361, 194237.

CIĄGNIENIE PIERWSZE.

Wygrane po 50 zł., z literą s 200 zł.

217 303 464s 681 733s 918 88s 1029s 508s 79s 649s 2378s 404s 646 77 917s 3065 162 221 339s 420s 579s 85 670s 848s 4115s 227s 79 556 76s 780s 99 859 5052s 790 814 85 6034 309 498s 532s 748 7566s 83s 92 797 816 91s 8089 182 338s 60 581s 607 32 719 63 840 925 78 9265 799s 840s

10224 715 869 11585 91 621s 736s 840 12087s 144 370 450s 79s 570s 934s 13001s 35s 188s 346 775 14105 375 409 573s 82 655s 916s 38s 95 15259s 545s 744s 16029s 411s 17106s 666 850s 59s 18057s 208 354s 78s 498s 500 56s 642s 733s 839s 935s 19112 85s 242s 71 73 399 475 874.

2174s 252s 320 704s 873 9s 21062 221s 384s 721 22223s 430 557 634s 49 80 3s 741s 630 73 954 96 23483s 541 85s 623s 24071 192s 329 59 408s 96 580s 843s 933s 25034s 5s 273s 592s 26036s 8 178s 447s 50s 841s 42s 77 914s 27165 88 240 328 735 852 28100s 495s 562s 77s 973s 97 29055s 157 634s 97s 998.

30020s 57 9 61 220s 304 96 553s 31116 26s 529s 99 644s 739 44 963 81s 32012s 103s 75s 745 52s 845s 33193s 253 442 782s 34221 465s 705 827s 94 919 53s 54s 35264s 82s 84s 705s 36032s 216 76 97s 256 549s 57s 887s 904s 37306 717 93s 897 917s 38142 250s 460 774s 39245 311s 628 66 848 959.

40597 861 98s 41057 148s 49s 442s 710 42s 813 37s 82s 42069 148 81s 207 27 587 603s 784 99s 887 43079 132s 417s 602 72s 926 44057s 189 235 395 694s 834s 54s 63s 45107 684 756 933s 46125 49 363 417s 564 620 741 70 888 47512s 62 927s 48058s 125s 361 439 549s 49068 97 414s 679s 976s.

50182 98s 310 94s 491 601 59 74s 701 51110 390s 446 897 901 52111 347 479 718s 60 815s 53216s 56 86s 396 584s 905s 95 54031s 105 66s 279 407s 39 536 75 762 809 55075s 165 241 528 710s 82s 849 56218 361 67 8 90 529 631 44s 93 881 907s 57092s 173 206s 329 865s 58109 56s 532 839s 59080 785s 96s.

60013 503s 85s 611s 97 809s 945 95 61050s 75 136 62s 515 37s 712 40s 62107 261 95 788s 832 63011 58 116 314 89s 508s 866s 87 64041 56 458s 789 65005 491 774 855 962s 66500 937 67504 605 30 58 68155s 735s 948 87 69067 468 555 652 798 806 903s.

70059s 77 170 200s 32s 90 492s 552 976s 77 71151s 224 42s 479s 560s 723 72051s 352 71s 76 464s 520s 755 825s 73182 97 238s 307s 492 642 74074s 129 345 538s 47s 643s 80s 993s 75032 105 507s 629 30 876 76083s 118s 26 755s 77054 238 496s 612s 758s 824 78069 156s 358s 579s 79090s 178s 367 561 676 762s 86

80031 293s 444 550 721s 944s 81146 56s 82 91 277 407 68 806 947s 82059 75s 177s 213s 12 397 603 83069 208 14s 352 451s 67s 506s 600s 76 784 813 83 84023 159 518s 645s 795s 85051 238s 371s 434 966s 86017 243s 545 650 960s 87037 161s 409 585s 710s 24 943s 88324s 939 99s 89073s 244 391s 435 86s 801 71 988s 91

90041s 172s 542 755 843 4 923 91159 279s 336s 61 88s 506 668 788 92060s 611 93548s 60 620 874s 94098s 269 81s 2s 87 91 455 512 95203s 415s 27 610 47s 59s 851s 96103 731s 908 80s 97282s 551s 72 98 636 786 96 885s 98051 174 212 205 99385s 410s 697s 889s

100052 407 22 716s 932s 89 101034 45 189s 281s 557 723s 35 834 75s 963s 102137s 431 693 773 831 930 103081 262s 318s 637 104123s 81 359 560 726 62 46 105060s 442 669s 831 106098s 411s 92 536 729s 887 928s 63 107152 221s 389 74s 802s 919s 44s 108091 273s 746s 109050 374s 600 792 904

110376 522 79 649s 705 36 111085 212 328s 416 686s 834 112006 37s 504 921 113161s 88s 205s 373s 97s 725s 974s 114251s 314s 62 528s 671 87 838s 57s 115255s 377s 92s 562 87 934 8 95s 116060s 227s 54s 733 958s 117114s 22 912s 17s 118068s 362 75 497 561 645s 714s 48 851 924 58 72 119470 590 600 98s 724 969s 74

120033 507 622 766 920 121167s 220s 411s 73 526s 723s 96 851 932 45s 122353s 569s 747 842 123070s 191s 288 417s 661 760s 935 98s 124155s 71 137077s 86 191 375s 77 452 541s 138227s 44 960 139231 423 76 607 710 939s

140142 275 420 35 629s 756s 856 141099 455s 796 871 142486 516 143191 245s 427 34 681s 90 730 803 33s 144015 169s 73s 350 473 605 709 873 145209s 468s 506s 69s 81s 606s 792 969s 146409 54s 708s 74s 147132 671 873s 148183s 359s 627 790 888s 149067s 377

150060s 87 165 379 404s 64 151049 472s 532s 676 80 725 938 72s 152138s 46s 97 471 554s 752 807s 42 153048s 105 28s 234s 374 90 483 80s 739s 834s 154254 376s 83 448 92 593 602 155083 95s 662 746 156009 20 221 532 698s 721s 52 157096s 453s 527 681s 777 986 158073s 8s 179 329s 580 948s 159392 728s

160099s 893s 97s 950 161131 225s 430s 72 805 96s 162028 258 321 48 84 93 437s 65s 736s 924s 98 163128s 38 92 368s 78 800 164043s 149s 79 82 273s 467 999 165456 583 751s 868 72s 980s 166165 256 309s 868 167166 459 67 652 776s 168203s 48s 58 345 517 813 832 169361 478s 635s 795

170077 199 280 357s 638 72s 171222 82s 308 491 734 69 859s 172220s 452 73 501s 38 622 42s 58s 87s 767 925 173080s 179s 205 499 531s 618 174107s 86s 462s 641 757s 73 175205 56 487s 504 80 624 979s 176099 262s 449 595s 627s 836 177025 341s 547s 963 178132 426 602 80 179948.

180183 902s 181010 35 247 443s 65 936 182031s 215 323s 758 60 66 183373s 96s 892s 927 184048s 364 442 807 72 185131 404s 6 58s 186098 258 511s 650 73s 187006s 10 121 396 460 568 635 979 188308s 53s 60s 688 800s 14s 189118s 333 629 873s 983s

190038s 82s 146s 220s 71s 431s 794s 191140 615 725s 192239s 365s 517s 70 705 193002 134 420 684s 700 194059s 95s 217 76s 305 435s 977s

CIĄGNIENIE DRUGIE.

W drugiem ciągnieniu padły następujące ważniejsze wygrane:

25.000 zł. — 22184.

10.000 zł. — 12837 139218.

Po 2.000 zł. — 87534 104942 115550 143636 162477.

Po 1.000 zł. — 6642 9908 60118 194678 152865 157171 169615.

Po 500 zł. — 44501 55412 66127 97127 114543 115933 119149 119787.

Po 400 zł. — 49224 54371 61575 69785 86285 92452 108677 109277 117209 121570 135187 185408.

Po 300 zł. — 5195 13948 23328 40300 45892 47349 52026 73231 78008 84658 90032 95721 113169 127858 147257 149770 160410 175733 177722 182840.

Po 250 zł. — 66 1246 2683 3166 9541 10572 20091 21017 30948 32922 33396 35414 38020 40893 42682 45035 50963 51616 54456 58553 62516 64514 68580 76503 81911, 97841 102896 107503 107053 108973 122832 129454 137704 139379 148568 151887 152851 153863 155477 158228 158238 159687 161772 163827 173827 173560 173614 173960 179456 175597 187086 189340.

Po 50 zł. z literą s 200 zł.

618s 715s 24s 66s 1243 408s 82s 2102s 79s 82s 400 647s 3152 332s 695 4165s 230s 5184 516s 6689s 790 7217s 319s 46s 995 8030s 817s 9536s 948s 85s

10152s 280s 413s 570s 77s 12173 292 397 564s 13169 552 824s 14245 84s 721 15249 16303s 422s 17299 18413s 618s 995s 19402 12 594 859s 949 99s

20228s 516s 652 54 65 849 21275s 89s 424 80 830 22190 206 619 786 25136 536 667 26182 84 350s 27428 794s 28864 939s 29016 229 321s.

30262s 31511 32620 s 33167 268s 645 794 34033s 133 378s 959s 35447s 69 676s 36392s 755 843 37323s 605s 843 64 38576 644s 39179 270 840s.

40031 493 41460 662 938 42237 566s 97s 4347 648 44565 795 933s 45153s 70 46484s 666s 909s 47202s 826 48064 947s 73s 49146 291s 352s

50000s 319s 61s 484s 500s 695s 920s 51111s 356s 52096 388 537 80s 53101s 446 655s 904 54122 909s 55831s 57 5604s 373 498s 57111 485s 775s 58836s 57 900s

60863s 990 61445s 658 791 62399s 626 893 966 63044s 575 695 64118 659s 97s 731s 944 65845 66096s 310s 485s 67354s 592 683 924s 68232 413s 785s 69170s 87 702s

70093 166s 224 558s 71046 195 238 367s 611s 74s 72287s 73154 487 615 835 63s 74007s 199s 335 620 881s 76298s 830s 77024s 378s 79103 42 685.

80295s 81336 82238s 348s 960 84515 663 84049s 85113s 658s 86247s 433s 794 87124s 319s 473 88092s 109s 39 404 882s 89036 48 541.

90094s 387 485s 697s 922s 91574 92016 459s 93153s 656s 80 994 94381 510 58 631s 943 95002 96533 868s 97043 714 873s 98295s 531 83s 99078s 954.

100012s 101336s 644s 102007s 354 776 104083 702s 841s 914s 105136s 862s 106124s 107806s 26 108237 41s 489s 533s 109246 507 55.
97 133015 262 470 871s 134122 209 384 739 961 133025s 85s 327s 461s 78 699s 821s 75 932 136809 375 611 125066 193 280 447s 544s 694 126188 410 569 606 719s 53 828s 127123s 636s 894 128187 230s 86 419s 48s 674 94 5 711s 821 5 902 129126s 39 211s 376s 404 524 30s 921

140023 144s 78s 217 347 407s 89 530 892s 131019s 29 156s 632 73 952s 132110s 222 84 490 2 110112 291 332s 111431 797 112875s 932 113158s 214s 624s 114021s 287s 391 410 576 646s 740 116466s 117176 303 875s 118097 595s 893s 949 119078s 107s.

120270s 912 121940 122216 123166s 237s 665s 845s 52 87 124254s 483s 794s 125000 903 126626s 129516s 55 651s 974s

130058s 485s 827 131220 551 76s 975 132229s 68 827 133039 193 562 95 866s 134436s 662s 983 135010s 40s 97 193s 709 846 83 94 952s 136160s 287 300 741s 137038 103 700 04s 138056s 303s 611 139049 184s 229 43s 420 570 94s

140601 732s 918s 141553 865 142204s 29 384 839 143096 276 392 415s 72s 565 145643s 756s 146041s 273s 655 147338 77 410s 568s 740 148124s 665 889 906 21 149937s

150380s 509 678s 903 56 151068s 665 152308s 515s 878 153708 980 155184s 525s 44 59s 69 156113s 843 157391 706 43 811 86 158256 70 159524 764s 868 911.

160249s 881s 161304s 615 827 162601 893s 928 163203 455 943s 164619 64 166024 66 119 480s 95s 997s 167050 752s 168295 545 643 774s 169021 373 568s 983.

170198 635 977 171072s 720s 172710s 50 173067s 174631s 88 175674 176059s 727s 177269 913s 178376s 737 902s 179050s 197s 939.

180280s 365s 181028s 208s 32s 355 440 182056 497 521 31s 862s 183004 188 329 184053s 447s 185218s 51s 186291s 187041s 271s 358 188484s 663s 847 189257 61 338s 634s.

190151s 416 528 968 191468s 955s 92 192232s 466 81s 541s 84 193170 194418s 582s.

CIĄGNIENIE TRZECIE.

Wygrane po 50 zł., z literą s 200 zł.

309s 850s 1124s 321s 42s 908 2271s 398s 643 816 3054s 290s 310s 626s 911s 33 4790s 5193 6478 536 678 7023s 93s 722s 51 8485s 536 9362s 483 577 824 927s.

11341s 488 518 629s 12156s 418s 549s 801s 13227 84s 550s 14443 628 736 48 15704 985 16401 532s 629s 738s 43s 813s 982s 17409 625 809 18298 628s 19559s.

20294s 628s 845s 21008s 22736 23004 334 80 24271s 72s 491s 927 25563s 882 919 26443 765 27020s 508 605 28511 29682 852s.

30093s 316s 458s 889 31020 242 821s 80s 33053s 91s 606 64s 848 34075 123s 98s 734 960s 35081 126s 999 36046 314s 45 513s 679s 842 37063 176s 310s 528s 39177 244s 319s 424 895s.

40209s 306s 40s 650s 849s 68 906s 41343 410 656 756 42340s 706s 10s 13s 43024 44035s 485s 590s 727s 823 45364s 483 840s 46058 401 47194s 234s 686s 703s 48020s 285 88s 931 49609s 36s 38s.

50467 51340s 498 549 689s 702 52143 80s 252s 81 53377 99 442s 801s 69 74 54456s 87s 721s 51s 958s 55119s 798 56226 738 57179 369s 58680 724 854 967s

60032s 70s 347s 518s 936 61139 72s 324s 62290s 550 96s 63191s 343 435 805s 64136 669s 799s 879 65607s 811s 66464s 93s 622 73s 947s 67025s 113s 202s 377s 431s 706 42s 68321s 55 512 771 967s 69414s 727 887s.

70692 827s 71087s 725s 945 72357s 686 795 73364s 74260s 897s 75711s 939s 76043 570s 636s 89s 77474 587 693 78097s 79250s 516 698 744s.

80020 648s 867 70 81061 313s 73 548s 82367s 592s 83637s 819s 84118s 576s 78 632s 84s 808 85032 991s 86053 120 748s 817 87385 532s 92 88101s 567 961 89194s 880s.

90083 284 435 508 806 26 93s 91427s 97s 92213s 67s 430 773 93325 62 94098 367s 71 436s 89 683 845s 95471 96297s 571s 682s 97539s 74s 613s 959s 98222s 56 416 506 46s 755s 93s 930s 96 99009 674s 733s.

100078 103 26s 472s 764s 953s 101272s 384 521 102265s 90 498s 866 916s 103445s 708s 104722 105243 762 902s 106041 225s 89 802s 107078 750s 91 990 108288 628 64s 720s 57s 803 44 109114s 37 741s 874.

110704s 61s 111579s 694 885s 112192s 397s 740s 113321 580 671s 799s 114184 322 493s 667 723s 823 115466 614s 771 862s 116508s 35 117170s 560 749 800s 118393 468s 531s 617 705s 852s 119006s 148s 530s 623s 855.

120090s 350s 704s 38 891s 121041 219 551s 701 849s 956s 122104s 648s 123596s 968s 124107s 747s 125043 123 418 126109 418 127096 173 392s 496 128273 962s 76s 129158.

130093 131580 781 99 804s 93s 983 132072s 203 329s 708 133326s 421 44s 903s 08 134568s 135122 423s 828 136278s 320s 30s 58s 530s 760 137194 307 463s 550s 138066 662 139052 196 330s 685 93 719s 74 831 89.

140299 339 465 636 141390s 474 922s 142769s 143071s 327s 807s 911s 144104s 11 53s 728 86s 816 145062 410 28 524s 705s 146063s 339s 776s 852s 57 147402 660s 941 148146s 731 33 149528 614.

150885s 151395 583 969 152133 532s 90 153187 203 154308 518 692 155098s 402s 613s 823 86 156303s 593 852 157129s 82 88 473 528s 873s 158023 138 550 159639.

160027s 422 96s 741 79 920s 161343s 883s 972 162345s 405s 588 163070s 121 427 507 164005s 304 631s 824 165009s 18s 78 327s 914 166296 325 582s 86 707 167787s 168222s 718s 890s 169011s 460 91 994s.

171052s 181 723 66s 964s 172096s 180s 628s 173031s 304s 17 771 174652 845s 176084s 366 177303s 602 41s 49s 178134 179098 456s.

181080 383 689 763s 182689 183101s 430s 771s 184895 185693 186093s 303 550 714 853s 95 187670s 188176 228 189194s 461 988s.

190358 836 193331s 39s 427 644 813 63s 194066s 458 835.

דער לאגגיעהריגער
קירזשנער־אטעליער פון M. FISZLEWICZ

יצטערט אויס „יערלי" פעלץ־בעשטעלונגען און רעפעראטורען לויט די נייסטע מאדעלן. פינקטליכע און רעעלע אויספיהרונג. קאנקורענץ־פרייזען!

פיעטריקאווער 20, טעלעפאן 221-39

קלאבג־קינא
CAPITOL
זאוואדזקא 16

היינט פרעמיערע! די גלאנצנדע ELŻBIETA BERGNER אין איהר בעסטער קרעאציע א. נ.
„געה נישט אוועק פון מיר"
ריהרענדע ביז טרעהרען דראמע. אויסער'ן פראגראם: קלאנג־צונאבען און P.A.T. אנהויב 4.30 נאכמ. שבת און זונטאג—12.30 בייטאג.

CZARY

היינט פרעמיערע!
דער גלאנצנדער טראגיקער פון עקרען
CONRAD VEIDT
„ווילהעלם טעל"
אין אונשטערבליכען מייסטערווערק פון Fryderyk Schiller
פילם פון שווייצארישער פראדוקציע גערעדט אויף דייטש.
אנהויב 4 א זייגער נאכמ.

טאנץ־שולע פון פראפ. י. ווילטשעק, פיעטריקאווער 120 טעל. 222-71
לערנט אויס אהן אונטערשיד פון פעהיגקייטען אלערליי סאלאנגאווע טענץ.
מיטוואך, פרייטאג, שבת און זונטאג ווערען ארגאניזירט ספעציעלע יודישע קאמפלעקטען אויף פראקטישע לעקציעס.
זשוגענדליכע פרייזען!!

פאר גאלד, בריליאנטען און לאמבארד־קוויטעס צאהלט דיהעכסטע פרייזען אלוידאר מיאלקא פיעטריקאווער 7.

קונסט־שטאפעריי פון בעשעדיגטע אנציגער און דיוואנעס M. KLEBER געפינט זיך איצט פיעטריקאווער 18 לינקע אפיצינע, 2. שטאק.

קאקס
צום אויסטריקענען ווילגאטנע דירות בעקומט מען זאכאדניא 32, אין קויהלען־סקלאד, וויז־א־ווי דעם לאמבארד.

ווישניאווא־גורא טעל. נומ' 5
פענסיאנאט „BELLA"
B. FINKIELMANOWEJ
אין נאך א גרינדליכען רעמאנט טעטיג. הערליכע צימערן, ווערמערטע פאר דיעטעטיקע, אלערליי בעקוועמליכקייטען,— אויסגעצ. קיך. ס'ווערן אנגענומען בעשטעלונגען צו די קומענדיגע ווינטער־פעריעס.

דאקטוירים־אפטיילונג

אויער, נאז און האלז קליניק
מיט בעטען פון Dr.
Z. Rakowski
פיעטריקאווער 67. טעל. 127-81
נעהמט אן שטענדיגע קראנקע (צוועק אפעראציע א. אז. וו. ווי אויך אמבולאטאָרישעם פון 9-2 און פון 4-8 אוונט.

ד"ר
ל. שיפמאן
איז אריבערגעטרעטען פון דער לעטשניצע בזשעזשינער 11 און נעהמט אן ביי זיך דאינדערהיים
זאכאדניא 64
פון 4 ביז 7 אוונט.

Dr.
Wajnberg
ספעציאליסט פאר לונגען, האַרץ און סקלעראז קראנקהייטען
פיעטריקאווער 145
טעל. 126-02.
נעמט אן פון 9-10 פריה, 3-5, 8-9 אוו.

Dr. med.
A. Banasz
כירורג - אורעלאג
Wólczańska 23, tel. 139-88
האט בעצייט די אויפנאהמען.
נעהמט אן פון 4—6 נאכמיטאג.

Dr. med.
A. STILLER
אינערליכע קראנקהייטען
נעהמט אן פון 4-8
פילסודסקיעגא 15,
טעל. 206 75 פראנט, 2. שטאק.

Dr. med. I. Betto
ספעציאליסט פאר אינערליכע און קינדער קראנקהייטען
PIOTRKOWSKA 6 tel. 144-95
נעהמט אן פון 8—11 און פון 4—6 אוונט

לעטשניצע
פאר ווענערישע־קראנקע
מענער - שוועכע און הויט־קראנקהייטען
פון דאקטוירים ספעציאליסטען
פיעטריקאווער 45
טעטיג פון 9 פריה ביז 9 אוונט.
פרויען און קינדער נעמט אן א פרויען־דאקטאר פון 11-1 און פון 5-7 אוונט.
א בעראטונג 3 זל.

Dr. med.
W. Łaski
ספעציעל אינערליכע און קינדער־קראנקהייטען
פאלודניאווא 2 2
און נעהמט אן נאר 2 שעה פון 11-1 בייטאג
אויף נייערם מארק 3/4
Plac Reymonta 3/4.

Dr. J. Lubicz
כירורג און ארטאפעד
פאלודניאווא 9 9
טעלעפאן 183-17.
פאר אומבעמיטעלטע — לעטשניצע־פרייזען

Dr. med.
WŁADYSŁAW SZPIRO
CHIRURG
4–6 popoł.
Sienkiewicza 34, tel. 222-10.

Dr. W. Łagunowski
spec. chorób wenerycznych seksualnych i skórnych
(Gabinet Roentgeno- i światłoleczniczy)
Piotrkowsk 70, tel. 181-83.
Przyjmuje: od 8.30 do 10.30 rano, od 1-ej do 2.30 pp. i od 6 do 8.30 wiecz.
w niedzielę i święta od 10—1.

DR. MED.
Roman Bornstein
Traugutta 9, tel. 203-26
צוריקגעקעהרט פון טשעכאטשינעק
נעהמט אן פון 6-8 אוונט.
ספעציאליסט פון אינערן־ און נערוועןקראנקהייטען און שטאף - וועקסלונג (צוקער) רעוומאטיזם, ארטרעטיזם, דיקקייט, א. אז. וו.

Dr. M.
SOŁOWIEJCZYK
ספעציאליסט פאר אויערן, האלז, נאז און קעהל־ קאפ קראנקהייטען
LEGJONóW 17, tel. 216-40.

ד"ר העלער
ספעצ. פאר הויט און ווענערישע קראנקהייטען און מענער - שוועכע
טראוגוטא 8, טעל. 179-89
נעהמט אן פון 8-11 און פון 4-8 אין אוונט
זונטאג פון 10—2 מיטאג.
פאר פרויען א ספעציעלער ווארטע־זאל.
אונבעמיטעלטע— לעטשניצע פרייזען.

צאהן־ארצט
העלענא האלפערן
נארוטאוויטשא 2,
טעל. 170-96.
נעהמט אן פון 10-1 און פון 4-7 אוונט.

Dr. H. SZUMACHER
Choroby skórne i weneryczne
przyjmuje od 9—1 i od 5—9-ej
ul. Piotrkowska 56
tel. 148-62.

Dr. med.
J. Nadel
ספעציאליסט פון אקושעריע און פרויען קראנקהייטען
אנדזשעיא 4, טעל. 228-92
נעהמט אן פון 10—2 און פון 5—7 אוו.

Dr. med.
H. GUTSZTADT
ספעציאליסט פאר אקושעריע און פרויען־קראנקהייטען
ZACHODNIA 66, tel. 129-52
נעמט אן פון 10–12 און פון 5–7 אוו.

Dr. med. Niewiażski
ספעציאליסט פאר טריפער, סיפילים און הויט - קראנקהייטען, בעהאנדלונג פון מענער - שוועכע
אנדזשעיא 5, טעל. 159-40
פראנט, 1טער שטאק
נעהמט אן פון 8-11 און פון 5-9 אוונט
זונטאג און יום טוב פון 9-1 נאכמיטאג.
ספעציעלער ווארטע - זאל פאר פרויען

Dr. med.
G. GERSZTAJN
ספעציאליסט פאר אויגען קראנקהייטען
Traugutta 12, tel. 175-10
נעהמט אן פון 11-2 און פון 5 ביז 8.30 אוו.

לעטשניצע
פון דאקטוירים־ ספעציאליסטען
11 בזשעזשינער 11
טעלעפאן 137-63
עס נעהמען אן פאלגענדע דאקטוירים:
דר. קויפמאן, דר. דינעזאן,
דר. רויטער, דר. שפירא,
דר. שמערלאווסקי,
דר. י. איציקזאן, דר. סטופאי,
דר. שמירגעלד (נערוועז קראנקה.)
און דענטיסטין סטאראפאלסקא
וויזיטען אין שטאט
אלע ארט מעדיצינישע הילף.
קאבינעט פאר פיזיקאלישער טעראפיע
א וויזיט 3 זל.

Dr. Justman
וואוינט יעצט
8 NAWROT 8
telef. 138-99

Dr. med. H. Wajs
כירורג
וואוינט יעצט
פיעטריקאווער 17
טעל. 148-01

Dr. med. M. Wejs
אינערליכע און קינדער קראנקהייטען
לאגעווניצקא 25 טעל. 215-18
ביים קאבינעט: בעלויכטונג מיט קווארץ־לאמפע און עלעקטריזאציעס.

Dr. med.
P. Braun
ספעציאליסט פאר הויט און ווענערישע קראנקהייטען און מענער - שוועכע
וואוינט יעצט פיעטריקאווער 81
טעלעפאן 100-57.
נעהמט אן פון 8--1 און פון 4--8 אוונט.

Dr. med. M. TAUBENHAUS
ספעציאליסט
פאר אקושעריע און פרויען־ קראנקהייטען
פערהיטונג געגען שוואנגערשאפט
זגערזשער 11, טעלעפאן 246-09.
נעהמט אן פון 4—8 אוונד.

Dr. med.
Z. DATYNER
אוראלאג
ספעצ. פאר נירען בלאז און אורין־קראנק.
ZACHODNIA 59a, tel. 148-95
נעמט אן פון 9-11 און פון 6-8 אוונט.

DR. MED.
H. KRAUSKOPF
אקושעריע און פרויען קראנקהייטען
זגערזשער 15, טעל. 113-47
נעהמט אן פון 8.30 ביז 10 אינדערפריה און פון 4 ביז 8 אין אוונד.

Dr. med. J. PIK
נערוועז און אינערליכע קראנקהייטען ווי אויך סעקסועל נערוועז ליידענדע
נעהמט איצט אן
זגערזשער 24, טעל. 175-50
פון 12-1 און פון 4-6 נאכמ.
פריוואט וואוינונג: אל. קאשטשושקי 27.

Dr. med.
FELDMAN
אקושעריע און פרויען - קראנקהייטען
נעהמט אן פון 11—1
אויף זגערזשער 24,
פראנט 1טער שטאק, פריוואט־וואוינונג
KILINSKIEGO 113, tel. 155-77

Dr. med.
GUSTAW KOHN
געוועזענער אסיסטענט פון דעם גינעקאלאגישען קליניק אין פאריז.
(ספעצ. פאר פרויען - קראנקהייטען און שוואנגערשאפט).
ספעצ. פון היילען אונפרוכטבארקייט.
נעהמט אן אין לאדז
פילסודסקיעגא 51, טעל. 170-03
נעהמט אן פון 8--10 און פון 4--8 אוונט

צאהן־דאקטאר
Sperling
Piotrkowska 87 וואוינט יעצט
telefon 143-06.
נעהמט אן פון 10--1 און פון 3--6 נאכמיטאג

ד"ר יעקב האנדזעל
ספעציאליסט פון ארטאפעדישע (קנאכען און געלענקס־קראנקהייטען)
Sienkiewicza 20.
Tel. 141-41. פון 4–7 אוונד

הילדע האנדזעל
ווינער ספעציעלע גימנאסטיק
פאר קרומע רוקענס, שוואך - אנטוויקעלטע קינדער, אטעם־גימנאסטיק א.אז.וו.
Sienkiewicza 20, tel. 141-41

Dr. med.
Leon Fomilier
אינערליכע און קינדער - קראנקהייטען
שערפיעצ 7 (בענעדיקטא) 6.
נעהמט אן פון 5—7 נאכמ.

לעטשניצע
פאר ווענעריש קראנקע
פון דאקטוירים - ספעציאליסטען
לאדז, זאוואדזקא 1
טעל. 122-73
טעטיג פון 8 פריה ביז 9 אוונד
ווענעריש - קראנקע, מענער - שוועכע און הויט - קראנקהייטען
אנאליזען פון בלוט און אורין
די פערהיטונגס - סטאציע
איז טעטיג א גאנצע מעת לעת
פאר פרויען א ספעציעלער ווארטע־זאל

דאס בעקאַנטע זילבער אוּן גאָלד-וואַרעז-געשעפט
עמפפעהלט דעם גרעסטען אויסוואַהל
לכבוד חנוכה די שענסטע
חנוכה-לייכטערס (מנורות) פון אייגענער אויסאַרבייטונג!!
זאָווי: ביזשוטעריע, גאָלד, זילבער און פּלאַטערע.
אַלעס צו נענויע פאַבריקס-פּרייזען! סאָלידע און פאַכמענישע בעהאַנדלונג!
„MANON" פּיעטריקאָווער 70, טעל. 234-07

ערשטקלאַסיגער קירזשנער-אַטעליער פון I. BOMBEL זאַוואַדזקאַ 6, טעל. 118-62
לויט די נייעסטע מאָדעלען. פּינקטליכע און רעעלע אויספיהרונג.
פידערט אויס אלערליי פעלץ-בעשטעלונגען און רעפּעראַטורען. ערמעסיגטע פּרייזען

KINO TEATR ADRIA GŁÓWNA 1
היינט און פאָלג. טעג! פילם פון דער נייעסטער פּראָדוקציע א. נ. היינט און פאָלג. טעג!
„אַוועג אהן אַ צוריק"
ריהרענדע דראַמע פון געליבטע, וועלכע עס ענדיגט זיך דאָס לעבען. — אין די הויפּט-ראָלען: William Powell און די וואונדערבאַרע Kay Francis
אויסער'ן פּראָגראַם: וואונדערשעהנע קאָמעדיע אין קאָלירען. פּאַטאָפאַרטוּ'ס אונגילטיג.
KINO TEATR METRO PRZEJAZD 2

סלאָנג-קינאָ-טעאַטער PRZEDWIOŚNIE זשעראָמסקיעגאָ 74/76 (רוג קאַפּערניקאַ)

הייגט און פאָלגענדע טעג
היינט און פאָלג. טעג! די ליכטיגסטע געשטאַלט פון גאָניאַלסטן פון די פּוילישע קאָמפּאָזיטאָרן לעבט אויף אויפ'ן עקראַן אין פילם:
„שאָפּען, דער זינגער פון פרייהייט"
יום-טוב פאַר די מעלאָמאַנען! אַרטיזם! אין דער הויפּט-ראָלע WOLFGANG LIEBENEINER בעקאַנט פון פילם „ליבעלעד" אַלס Fritz
אָנהויב פון די סעאַנסען 4 נאָכמ. שבת און זונטאָג 12 בייטאָג. פּרייזען פון די פּלעצער
I פּלאַץ 1.09 זל. II פּלאַץ 90 גר. III פּלאַץ 50 גר. הנחה-פּרייזען צו 70 גראָשען.

סלאָנג-קינאָ-טעאַטער CORSO לעגיאָנוב 2/4
גרויסער קאָנקורענצלאָזער פּראָגראַם!
„גראַף מאָנטע כריסטאָ" 2 סעריעס מיטאַמאָל
אין די הויפּטראָלען: ELISSA LANDI i ROBERT DONAT סענסאַציע! שפּאַנונג! הומאָר! אויסערן פּראָגראַם: אַקטועלליטעטען פון P. A. T.
הומאָריסטישער גראָטעסק אין קאָלירען. אָנהויב 4 נאָכמ. שבת און זונטאָג 12 בייטאָג. פּרייזען אויפן 1. סעאַנס 50 און 54 גר. אויף די איבריגע 54, 85 און 1,09

דאס בילינסטע טעאַטער אין לאָדז קינאָ-רעווי AMOR פּאָמאָרסקאַ 89, טעל. 250-48
פרייטאָג, דעם 13-טען, שבת, דעם 14-טען, זונטאָג, דעם 15. דעצעמבער. אויף דער ביהנע: פּערזאָנאַל פון די אַרטיסטען פון די וואַרשעווער
אין לאַרזשער ביהנעס אונטער לייטונג פון Janusz Szyndler „Uśmiechnij się" עס נעהמען אָנטייל: די נייע Lucyna Frank
פּרעזענטירט די גרויסע שפּאַנענדע רעוויו אין 14 בילדער
וואָדעווילויסטקע Wilczyńska און טענצערקע Krysia Malska עקסצענטרישע טענצערקע, Stanisław Stański נייע אַנגאַזשירטער לידער-זינגער Zofja אַנגאַזשירטע זינגערין
Edward Jaśkowski הומאָריסט Janusz Szyndler טענץ! גראָטעסק! אינסצעניזאַציע! סקעטשען! אויפן עקראַן: דאָס סאָוויעטישע פילם-מייסטערווערק פון די לעצטע צייטען א. נ. „ORŁY NA UWIĘZI" אין די הויפּט-ראָלען: J. Plewcow i W. Sofronow אָנהויב 6 נאָכמיטאָג.
אַכטונג! דעם 31-טען דעצעמבער ד. י. אַ גרויסער סילוועסטער-אָוונט

סלאָנג-קינאָ-טעאַטער „LIRA" Limanowskiego 37.
היינט און טעגליך! „אוניווערסאַל" וועלכער האָט אַרויסגעגעבען די בילדער „זייטיג נעפּל" און „קוים נעכטען" פּרעזענטירען דאָס פּרעכטיגע מייסטערווערק א. נ.
קאָנקורענצלאָזער דאָפּעלטער פּראָגראַם
„און וואָס ווייטער גראָהער מענשן"
אין די הויפּט-ראָלען די איינציגע אין זייער אַרט MARGARET SULLAVAN און DOUGLAS MONTGOMERY
II. דער אומפערגלייכליכער פון „Frankenstein" BELA LUGOSI און BORIS KARLOFF
„שוואַרצע קאַץ"
צום ערשטען מאָל צוזאַמען אין דעם גרויליגען פילם א. נ.
נעכסטער פּראָגראַם: „דאָס יאָהר 1914"! מיט Jadwiga Smosarska אין דער הויפּט-ראָלע.
בעמערקונג: שבת, פון 12½ — 2 און זונטאָג פון 11 — 1 נאָכמיטאָג זענען אַלע פּרייזען צו 25 גר.

RAKIETA שענקעוויטשאַ 40 טעל. 141-22
אָנהויב אין געוו. טעג 4 אַ זייגער נאָכמ. שבת, זונטאָג און יום-טוב 12 בייטאָג.
היינט און פאָלגענדע טעג! שעהנע ליבעס-פּאָעמע, וואָס איז רעאַליזירט געוואָרען צווישען די טיראָלער בערג און אַמעריקאַ א. נ.
„דער פערלוירענער זוהן" מיט LUIS TRENKER
פּרייזען אויפ'ן ערשטען סעאַנס און פריהמאָרגען-סעאַנסען 54 גר.!

פּרייז פון אַנאָנסען ביז 15 ווערטער נור 1 זלאָטי
קליינע אַנאָנסען
פּרייז פון אַנאָנסען ביז 15 ווערטער נור 1 זלאָטי

פרייע פּאָסטענס

קוואַליפיצירטע קראַוואַטען - נעהערינס, וואָס קענען צושניידען ווערען געזוכט. אָפערטען אין אַדמ. אונטער „קראַוואַט 100".

פערשידענעס

איך פערקויף אויף לענגליכע ראַטעס מעבעל, גקריטשעס פּוטער, אַלימיניום, פּלאַטין, פּער-סקי-דיוואַנעס, וויזעמאַטשקעס, ראַדיאָס, פּאַ-טעפאָנען, גאַרדינען א. אַז. וו. גרינבערג פּאַ-לודניאָוואַ 34.

פאַר סוחרים, אַגענטען ערשטקלאַסיגע נאָכטלעגער צו ביליגע פּרייזען ביי צוקער, לאָדז קילינסקיעגאָ 41 וו. 39.

געלעגענהייטליך זוך איך צו קויפען אַ קאַראַקול אָדער שעהנעם לאַפּקאָווע פּאַלטאָ אין גוטען צושטאַנד. אָפערטען נאָר מיט'ן פּרייז אונטער ש. פ. אין אַדמ.

וועגען דער טעקע מיט שול-ביכער, וואָס מען האָט נעכטען אָוועקגענומען אויף שול-הויף פּאָמאָרסקאַ 8, ווערט געבעטען זיך צו פערשטענדיגען טעל. 188-14. דיסקרעציע גע-זיכערט.

אַ אינטעליגענטער שדכן ווערט געזוכט. אָפערטען אונטער „לעוו".

Zakład Fryzjerski Damsko-Męski sprzedam z powodu choroby 2 pokoje, kuchnia. Pabjanicka 25. 8679

Ważne dla rodziców i dzieci. Zapewnione dobre stopnie z gwarancją. Także nauka dla dorosłych, różne języki i buchhalterja. Jakóba 12, pr. oficyna, 1 piętro.

Języka polskiego, arytmetyki handlowej korespondencji szybko i gruntownie wyucza rutynowany nauczyciel. Dla starszych specjalny, praktyczny kurs polskiego wypróbowaną metodą. Piotrkowska 37, m. 11, front, III piętro, godz. 6—9 wiecz.

אַ לעהרערין, אַ גוטע פּעדאַגאָגין, ערטיילט אונטערריכט פאַר דערוואַקסענע אין פּויליש, יודיש, און דייטשעשפּראַכען צו ביליגע פּריי-זען, לאַסמאַן, בזשעזשינער 15.

פאַרשריפטליכע פייערלעש-אַפּאַראַטען (Gaśnice pianowe) נייע און גענוצטע, ווי אויך פילונגען (Ładunki) צו אַלע טיפּען אַפּאַראַטען צו מעסיגע פּרייזען. מ. באַטשאַן, פּאָמאָרסקאַ 25, רעכטע אָפ. 1. איינגאַנג, 1. שטאָק, וו. 28. איך קויף גענוצטע פייערלעש-אַפּאַראַטן. טעל. 166-27.

Najelegantsze suknie ślubne i balowe w nowootworzonej wypożyczalni Józefowiczowej, Brzezińska 11 front I piętro.

היגיענישע דראַט-מאַטראַצן אַ פּאַר 22 זל. 48 פעדערן, ווי אויך אוי-טאָמאַטען צו טאַפּטשאַנעס און פערשי-דענע מאַפּעצירער-אַרבייט ביליג צו בע-קומען פּאָלודניאָווא 10. י. ברזשעזשער

ראַקאַלען

אַ זיכערע פּרנסה אין אַן אייגגעפיהרט גע-וועלב אין בעסטען פּונקט גלייך איבערצוגע-בען. ערפאַהרען ביי ה' ראש נאַוואָמיעסקאַ 22.

ביי אַ פּאַר-פּאָלק שעהן, זויבער קען בעקו-מען אַ יונגערמאַן צו שלאָפען פּילסודסקי 49 וואוינונג 20.

איבערצוגעבען אַן אָרט צו שלאָפען פאַר איינעם אָדער פאַר צוויי בעסערע יונגעלייט 11 ליסטאָפּאַדאַ 24 וו. 3.

אָפּצוגעבען אַ זוניג פראָנטאָווע צימער מיט אַ ספּעציעלען איינגאַנג אויף אַ פּראַצאָווניע אָדער פאַר אַ יונג פּאָר-פּאָלק אויף לאָזשי. נאָ-וואָמיעסקאַ 28 ביי לאַכמאַן פּראָנט 3-טער שטאָק.

אַ לעצט צימער אָפּצוגעבען פון זאָפּאָרט, פּאָלודניאָווא 7 וו. 28 ביי אוניקאָווסקי.

אַ פּאַבריקס - לאָקאַל מיט קראַפט צו פער-דינגען אויף זשעראָמסקיעגאָ 8 אין צווייטען הויף ביי לעשטשינסקי.

צו פערדינגען אַ לאָקאַל פון 4 שטובען אויף אַ געשעפט. צו ערפאַהרען נאָוואָמיעסקאַ 7 אין הויף רעכטע אָפיצינע 1-טער שטאָק וואוינונג 11.

אַ גרויס 2 פענסטערדיג צימער איז זאָ-גאָרט צו פערדינגען פאַר אַ פּראַצאָווניע, גע-שעפט אָדער פּריוואַט - וואוינונג פּלאַץ וואָל-טשאַנסקי 5 וו. 9.

לאָזשי קענען בעקומען 3 יונגעלייט ביי אַן אָנשטענדיגער פּאַמיליע נאַוואָמיעסקי 26 פּראָנט 3-טער שטאָק ביי ברעסלער.

אַ פּראָנטאָווע צימער געאייגנעט אויף אַ גע-שעפט ווי אויך אַ קליין צימערל עקסטרא זאָ-פּאָרט צו פערמיטען פּילסודסקיעגאָ 19 שפּינד-לער.

זעהר ביליג צו פערמיטען אַ מעבלירט צי-מער מיט בעטגעוואַנד פאַר 2 פּריוולייגס אָדער פּרויען. צו ערפאַהרען 11 ליסטאָפּאַדאַ 48 וו. 3 גאַניאַנצקי.

אַ בעקוועם אָרט צו שלאָפען פאַר 2 מע-נער עוונטועל אַ גרויס צימער מיט 3 פענס-טער פּראָנט פון זאָפּאָרט אָפּצוגעבען קילינ-סקיעגאָ 39 וו. 18 מעסיגער פּרייז.

צו פערדינגען אויף אָגרודאָוואַ 32 פּראָנט-וואוינונגען: דריי און פינף שטובען מיט קיך און אַלע בעקוועמליכקייטען אויף פּראָנט-שטו-בען געאייגנעט פאַר געוועלבער און ביוראָ'ס. אינפאָרמאַציעס ביים הויז-ווירט אויף אָגראָדאָווע 32 טעלעפאָן 109-39.

Pokój umeblowany lub bez do wynajęcia. Wiadomość Wólczańska 4, m. 9

גרעסערע און קלענערע פאַבריקס-לאָקאַלען מיט אַלע בעקוועמליכקייטען פאַר יעדער אַרט אונטערנעהמונגען ביליג צו פערמיטען טע-לעפאָן 173-25.

Przyjmę 2-ch panów na mieszkanie. Wiadomość: Pomorska 14, front II-gie piętro m. 4/5.

Pokój umeblowany słoneczny od zaraz do wynajęcia. Wiadomość: Narutowicza 50, front II piętro, m. 5.

Do wynajęcia 3 pokoje z kuchnią frontowe z wszelkiemi wygodami: sklep z pokojem w czystym domu tanie komorne natychmiast oddam przy ulicy Napiórkowskiego 47/49 (przy Placu Reymonta). Wiadomość u dozorcy.

Za wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odp. udz. Ch. J. Brzustowski i P. Wajntraub
Czcionkami i druk rotac. „Najer Folksblat", Piotrkowska 21.
Redaktor odpowiedzialny: Ch. Kaufman

זיין פֿיינליכסטע ליבע

ערצעהלונג
נאָכ'ן פֿראַנצויזישן

פֿון נ. פּערלמאַן

דער ראָמאַנען־שרייבער באָריס פֿאָלדער האָט אָנגעהויבען מיט זיין אַנגענעהמער, פֿערחלומטער שטימע:

— די פֿיינליכסטע ליבע פֿון מיין לעבען איז געווען מיט א יונגער פֿרוי, וואָס איך האָב זי צום ערשטען מאָל געזעהען אויף איהר טויטען־בעט. ביים לעבען האָב איך זי קיינמאָל נישט געקענט. און דאָך איז זי געשטאָרבען אויס ליבע צו מיר.

די קליינע גרופּע צוהערער האָבען בעגעגענט זיינע ווערטער מיט א שמייכעל פֿון איראָניע, פֿון נישט גלויבען.

— מיין ליבער פֿאָלדער, — האָט געזאָגט די שעהנע אַקטריסע פּאָלעט, — אויב איהר ווילט אונז מאַכען צום נאַר, וועט איהר האָבען צו טון מיט מיר, — און זי האָט איהם שטיפֿעריש צוגעוואָרפֿען א ווייס בלימעל.

— וואָס קאָן דען זיין אַנגענעהמער ווי צו האָבען צו טון מיט איך? — האָט דער ראָמאַנען־שרייבער געזאָגט, און זיך אריינגעשטעקט דאָס בלימעל אין לאַץ, — אָבער איך בין איצט ערנסט, אַפֿילו זעהר ערנסט, די געשיכטע איז א גאַנץ פּשוטע איהר וועט באַלד הערען, עס האָט פּאַסירט מיט א יאָהר פֿופֿצעהן צוריק. איך האָב דעמאָלט געהאַט אָנגעהויבען דרוקען מיינע ערשטע ערצעהלונגען און בין אוודאי גליקליך געווען און שטאָלץ צו זעהען מיין נאָמען געדרוקט, איינמאָל, אין א פֿריהמאָרגען, זיץ איך אַזוי אין רעדאַקציע און שרייב איבער א טייל פֿון מיין ערשטען ראָמאַן, וואָס האָט אין יענער צייט זיך געדרוקט יעדען טאָג אין דער צייטונג (יונגע שרייבער נעהמען זיך די מיה און פּוילען זיך נישט איבערצושרייבען זייערע ווערק). דאָס יונגעל פֿון רעדאַקציע דערלאַנגט מיר א בריף, איך עפֿען אויף דעם בריף און לייען איבער די עטליכע שורות, געשריבען מיט א נישט־געאיבטער האַנד און מיט א היבשער צאָהל גרייזען: „מיין באָריס! איך בין זעהר אומרוהיג און הער נישט אויף צו וויינען. קום צו מיר מאָרגען, ארום אכט א זייגער אין אָוונט. איך בענק אַזוי נאָך דיינע קושען! דיין לוסי, וואָס האָט דיך ליב מיט איהר גאַנצען הארצען".

ביי דעם ווילדען, לייכטזיניגען לעבען וואָס איך האָב דעמאָלט געלעבט, האָב איך נישט געקאָנט זיך גלייך כאַפּען ווער עס האָט געקענט זיין די לוסי, וואָס האָט מיך ליב מיט איהר גאַנצען האַרצען. איך האָב לאַנג געזוכט אין געדאַנק א לוסי צווישען די אַלע מיידלעך וואָס איך האָב געקענט און נישט געפֿונען, נישט אַנדערש, — האָב איך בעשלאָסען — אַז איינעם פֿון מיינע קאָלעגען איז איינגעפֿאַלען צו מאַכען איבער מיר א שפּאַס, איך האָב צעריסען דאָס בריוועל און זיך גענומען מיט א שמייכעל ווייטער צו דער אַרבייט.

אין פֿיר טעג אַרום האָט מיר די פּאָסט געבראַכט א נייעם בריף מיט דערזעלבער האַנטשריפֿט.

עס איז, זעהט אויס, א שפּאַס מיט פֿאָרטזעצונגען, — האָב איך זיך געזאָגט, און אויפֿגעריסען דעם קאָנווערט, איך האָב איבערגעלייענט:

„באָריס! וואָס קאָן דאָס הייסען? פֿאַרוואָס ביסטו נישט געקומען? ווען דו זאָלסט וויסען ווי איך האָב געליטען! איך טראַכט נאָר פֿון דיר, פֿון דיינע קושען, פֿון דיין ליבע פֿון די אַלע שעהנע זאַכען וואָס דו קענסט אַזוי שעהן זאָגען, מיין פֿיל־געליבטער באָריס! נישט אמת, וועסט נישט זיין שלעכט צו מיר, וועסט דיין קליינע, אָרימע לוסי נישט פֿערלאָזען! איך קאָן אָהן דיר נישט לעבען, איך וועל וואַרטען אויף דיר מאָרגען, אכט א זייגער אין אָוונט".

א ווילדע געשיכטע, האָב איך געטראַכט.

אין לויף פֿון עטליכע טעג האָב איך בעקומען נאָך א דריי־פֿיר ענליכע בריף, אין בריף האַרצרייסענדיגער פֿון דעם אַנדערען, איך האָב זיי געלייענט אָהן אינטערעס, און צוריסען נאָך דעם לעצטען בריף האָב איך נאָך ביזן היינטיגען טאָג. ס'איז א קורץ בריוועל:

„באָריס, אויב דו ווילסט מיך מעהר נישט זעהן, וועל איך מאַכען א סוף צו מיין לעבען, אָהן דיר איז מיר מיין לעבען קיין לעבען נישט. טאָמער וועסטו היינט אויפֿדערנאַכט נישט קומען אין דעם קליינעם צימערל, וואו מיר זענען ביידע געווען אַזוי גליקליך, וועל איך שוין מאָרגען נישט זיין צווישען די לעבעדיגע, דיינע, וואָס קאָן אָהן דיר נישט לעבען"...

און אונטערגעשריבען, ווי שטענדיג, איז געווען לוסי.

גוט, האָב איך געזאָגט צו זיך, איצט וועל איך אוודאי בעקומען נאָך א בריף פֿון דער טויטער, דערנאָך וועט מען אפֿשר מיך שוין לאָזען צורוה; עס זענען נאָך פֿאַראַן ווייזט אויס, מענשען, אויף דער וועלט, וואָס האָבען א סך צייט.

און אַזוי איז עס טאַקע געווען; איך האָב בעקומען דעם בריף פֿון דער טויטער! מען האָט מיך אויפֿגעפֿאָדערט צו קומען גלייך אין דער פּאָליציי צוליב זעהר א דרינגליכער אַנגעלעגענהייט.

אין דער פּאָליציי האָט מען מיר איבערגעגעבען א בריף.

איך האָב א קוק געטון, די האַנטשריפֿט איז געווען דיזעלבע ווי פֿון די פֿריהערדיגע בריף, וואָס איך האָב געקראָגען. איך האָב האַסטיג געעפֿענט דעם בריף און איבערגעלייענט אין דער הויך:

„מיין געליבטער! איך האָב געהאַלטען וואָרט. ווען דו וועסט לייענען מיין בריוועל, וועל איך שוין זיין טויט, עס איז מיר געווען אוממעגליך צו לעבען אָהן דיר, איך מאַך דיר נישט קיין פֿאָרוואורפֿען, איך דאַנק דיר פֿאַר דעם קורצען גליק, וואָס דו האָסט מיר געגעבען, פֿאַר די שעהנע זיסע מינוטען וואָס דו האָסט מיר געשענקט. איך פֿערשטעה, אַז איך, דאָס קליינע אָרימע מיידעל, האָב דיר געמוזט שנעל נמאס ווערען, דיר, דעם יונגען שרייבער, וואָס איז געוועהנט צו דער געזעלשאַפֿט פֿון שעהנע פֿרויען, זינגערינס, טענצערינס, אַקטריסעס, איך שטאַרב, טראַכטענדיג פֿון דיר. דיין נאָמען וועט זיין מיין לעצטער זיפֿץ. לוסי."

נאָכאַמאָל און ווידעראַמאָל האָב איך איבערגעלייענט דאָס בריוועל און נישט געוואוסט וואָס צו טראַכטען.

— איך הויב נישט אָן צו וויסען, — האָב איך אויסגערופֿען מיט געפֿיהל צום הויכען פּאָליציי־בעאַמטען, — ווער די לוסי איז. איך שווער איך, איך האָב זי קיינמאָל אין מיין לעבען נישט געזעהן! איך האָב געהאַט בעקומען פֿון איהר אויפֿן אַדרעס פֿון דער צייטונג עטליכע בריף און איך האָב אַלץ געדענקט אַז עס איז געווען א שפּאַס פֿון מיינע קאָלעגען. איך הויב גאָרנישט אָן צו וויסען נישט פֿון די פֿריהערדיגע בריף, נישט פֿון דעם איצטיגען. אויך פֿון דעם זעלבסטמאָרד וויים איך קיין זאַך נישט. איך גיב אייך מיין ערענוואָרט!

מיין געזיכט וואָס האָט אוודאי אויסגעדריקט לויטער פֿערוואונדערונג, מיין בלאַסקייט, דער אויפֿריכטיגער טאָן פֿון מיינע ווערטער, האָבען דעם פּאָליציי בעאַמטען קענטיג געריהרט. ער האָט זיך אויפֿגעהויבען פֿון שטוהל.

—איך גלויב אייך, מיין פֿריינד — האָט ער אַרויסגעזאָגט, — עס איז דאָ מעגליך נאָר איין־איינציגע ערקלערונג פֿאַר אָט דער טרויעריגער געשיכטע, עפּעס אַן'אויסוואורף האָט זיך געמוזט בענוצען מיט אייער נאָמען צו פֿערפֿיהרען דאָס אָרימע מיידעל, ער האָט א קורצע צייט געפֿיהרט מיט איהר א ליבע און האָט זי דערנאָך פֿערלאָזען.

דער פּאָליציי־בעאַמטער האָט מיך איינגעלאַדען צו פֿאָהרען מיט איהם צו דער וואוינונג פֿון דער זעלבסטמערדערין. מיר האָבען אַרויפֿגעקלעטערט פֿיר שטאָק און זענען אריינגעקומען אין דעם קליינעם צימער וואָס זי האָט עס און אָפּט דערמאָהנט אין איהרע בריף צו מיר. אין א ווינקעל, לעבען פֿענסטער, איז געשטאַנען א נעה־מאַשין, אויפֿן טיש זענען געלעגען אַנגעוואָרפֿענע בוקעטען און קרענץ, קינסטליכע בלומען, ווי זיי וואָלטען געוואַרט, אַז מען זאָל זיי אָפּטראָגען אין די קראָמען, וואָס האָבען זיי בעשטעלט..

אויפֿן בעט איז געלעגען די זעלבסטמערדערין א בלאָנדע, א צאַרטע, א יונגע.

איהרע ליפּען זענען געווען בלאַס, אַביסעל פֿונאַנדערגעעפֿענט, עס האָט אויסגעזעהען ווי זי וואָלט געשלאָפֿען מיט א לייכטען שלאָף.

— א שאָס אין לינקען שלייף — האָט דער פּאָליציי־בעאַמטער אַרויסגעמורמעלט — די קליינע האָט גוט געטראָפֿען.

מיטאַמאָל האָט ער ענטדעקט אויפֿן טיש א בילד, וואָס די בלומען האָבען עס געהאַט פֿערשטעלט, עס איז געווען די פֿאָטאָגראַפֿיע פֿון א יונגען בחור מיט פֿרעכע, קאַוואַליערישע וואָנצעלעך.

— איהר זעהט, איך האָב געטראָפֿען — האָט דער פּאָליציי בעאַמטער געזאָגט, — אָט האָט איהר זיין בילד.

מיר האָבען איבערגעלייענט אויף דער פֿאָטאָגראַפֿיע:

„פֿאַר לוסי'ן, פֿון איהר באָריס'ן".

איך האָב נישט געקאָנט אוועקרייסען די אויגען פֿון דער זעלבסטמערדערין, דאָס האַרץ איז מיר געווען פֿערקלעמט, איך האָב געטראַכט פֿון דער איינציגער ליבע, פֿון דער איינציגער גרויסער און אפֿשר איינציגער ליבע, וואָס אַן'אַנדערער האָט פֿון מיר אַזוי גענער אוועקגערויבט. עס איז מיר געקומען אויף די ליפּען דער בעריהמטער פֿערצווייפֿעלטער אויסגעשריי פֿון דעם גרויסען דיכטער באָדלער: „אָ, דו, וואָס איך וואָלט געקאָנט ליב האָבען!"

דער פּאָליציי־בעאַמטער האָט מיך געמוזט אַרויס פֿיהרען אונטערן אָרעם פֿון טויטען־צימער.

— איך וויל נאָך צוגעבען, — האָט דער ראָמאַנען־שרייבער, באָריס פֿאָלדער, פֿערענדיגט זיין געשיכטע — אַז איך האָב בעזאָרגט לוסי'ס לויה און בין מיט עטליכע שכנים נאָכגעגאַנגען אויפֿן אַנדערען טאָג נאָכן טויטען־קאַסטען, דאָס איז, מיינע פֿריינד, די געשיכטע פֿון מיין פֿיינליכסטער ליבע.

געשיכטע פֿון יודען אין לאָדז

(ענדע פֿון 8־טע זייט)

ווי זיי ווערען איצט געהאַלטען פֿון די יודישע לאַגעריסטען").

לסוף איז אויך די דריטע פּראָפּאָזיציע: איינצופֿיהרען דורך דער באַנק פּאָלסקי אַגענטורען, וועלכע זאָלען אַננעהמען אויף לאַגער פֿערטיגע סחורות, און געבען אויף זיי קרעדיטען, דורך די וועבערס אָפּגעוואָרפֿען געוואָרען אַלס אוממאָגליך־דורכפֿיהרבאַרע און פֿאַר זיי נישט גינסטיגע. די אַדמיניסטראַציע קאָסטען און די אַסעקוראַציע קאָסטען פֿון די לאַגערס, וואָלטען צו־שטאַרק בעלאַסטעט די אינסטיטוציע און דאָס וואָלט געמוזט האָבען א השפּעה אויף דער הויך פֿון די הלוואה ־ פּראָצענטער, א חוץ דעם האָט מען זיך אויך געמוזט רעכענען דערמיט, אַז די וועבערס וועלען נישט זיין בכוח, אין פֿאַרגעשריבענעם טערמין זייערע משכנות אויסצוקויפֿען און פֿאַר יעדע פּראָלאָנגאַטע וועלען זיי מוזען צאָהלען פֿרישע ציגזען און די פּאָלגען וואָלטען געווען אַזעלכע, אַז דער וועבער וואָלט זיך קיינמאָל נישט געקענט ריינוואַשען פֿון די „חובות וואָס זענען אַנגעוואַקסען פֿון די ציגזען" (ווי ביז איצט, דער... יודישער לאַגעריסט.

אויף די קאָנפֿערענצען, איז אויך אָנגעוואָרפֿען געוואָרען איינער, א שכלדיגער געדאַנק, דהיינו, צו דערנידעריגערען דעם צאָל ־ אָפּצאָהל אויף אויסלענדישען ביינוועל־גאַרן, אָבער געגען דער פּראָפּאָזיציע האָבען זיך ענטשיידען אַרויסגעזאָגט די שפּינערייבעזיצער, אַזוי ווי מיר האָבען עס שוין פֿריהער בעשריבען.

די קאָנפֿערענצען האָבען נאָר געגעבען די רעזולטאַטען, וואָס עס איז אויף זיי פֿאַרגעלייגט געוואָרען א גאַנצע רייה פֿערשאַרפֿונגען געגען שמוגלעריי; עס איז פֿערלאַנגט געוואָרען א פֿערבאָט פֿאַר יודישע קרעמער, ווי אויך דער פֿערבאָט צו פֿערקויפֿען גאַרן, „אויף צעטעלעך".

אזוי אַרום, אַלזאָ, איז נאָך א לאַנגער און פֿרוכטלאָזער קאָפּברעכעניש אויף די קאָנפֿערענצען, איבער דעם פּראָבלעם, געבליבען אַז דער בעקוועמסטער און בילינגסטער אופֿן צו פֿערזאָרגען מיט גאַרן, איז

שמעון בר־כוכבא און שמעון בן־יוחאי

(ענדע פֿון 9־טע זייט)

מלאכה, איז וואָס ווייטער געוואָרען אַלץ מעהר עהנליך צום רוימישען סאָלדאַט, איהם האָט אָנגעהויבען צו געפֿעלען ווערען זיין מערדערישער בערוף און ער האָט זיך אָנגעהויבען איבערצונעהמען מיט זיין טויט־ברענגענדיגער העלדישקייט" (ז. 131).

שמעון בן יוחאי האָט געוואָלט, אַז דער יוד זאָל דעם רוימער, דעם געצענדינער, דעם קריג־ און מאַכט מענשען בעזיגען אין זיך, נישט נאָר ארום זיך. שמעון בר־כוכבא האָט, פֿערקעהרט, געשטרעבט דערצו. אַז דער יוד זאָל פֿערנעהמען דעם רוימערס אָרט אין יהודה, אַז דער יוד זאָל אליין ווערען, אַזוי ווי דער רוימער, א קריג־ און מאַכט־מענש.

שמעון בר־כוכבא איז געפֿאַלען, שמעון בן־יוחאי האָט געזיגט.

שמעון בר־כוכבא האָט געגלויבט, אַז יודען זענען א פֿאָלק (אָדער דאַרפֿען זיין א פֿאָלק) ווי אַלע אַנדערע פֿעלקער, א פֿאָלק פֿון קריגס פֿיהרער; האָט זיין נצחון און זיין הערשאַפֿט קיין קיום נישט געהאַט, יודען האָבען אַפֿילו קיין קדיש נאָך איהם נישט געזאָגט קיין מאָנומענט איהם נישט געשטעלט, קיין יום טוב פֿאַר זיין כבוד וועגען נישט געמאַכט.

שמעון בן יוחאי האָט געהאַלטען, אַז יודען זענען נישט (און טאָרען נישט זיין) ווי די רוימער, אַז בעת יענע קוקען אויף דער וועלט ווי אויף אַן'אַרענע פֿון גלאַדיאַטאָרס, איז זי פֿאַר אונז גאָט'ס וויינגאָרטען. (ז. 413). שמעון בן יוחאי האָט געוואָלט דערקלערען מאַרקוס אוירעליוסען, ווען ער זאָל האָבען א געלעגענהייט צו רעדען מיט איהם א צווייטען מאָל. אַז עס איז דאָ א טיפֿער און אַן'איביגער אונטערשיד צווישען רוים און ירושלים. „רוים" האָט ער איהם געוואָלט זאָגען, יאָגט זיך נאָך רוהם און מאַכט דעריבער פֿון יאָהרען טעג. מיר, יודען, זאָגען זיך אָפּ פֿון דעם פֿערגעניגען, כדי מיר זאָלען קאָנען לעבען גענוג לאַנג צו זעהן וואָס פֿאַר א פּנים נאָכט וועלט וועט האָבען ביים סאַמע סוף, דאָס איז א מין עקסטאַז, וואָס די רוימער קאָנען איהם נישט בעגומען" (ז. 415). שמעון בן־יוחאי האָט געלערנט יודען צו האָבען דעם עקסטאַז, אָט דעם חלום פֿון אחרית הימים — און דערפֿאַר איז מירון, וואו עס געפֿינט זיך זיין קבר, א הייליגע ראָרט ביי אונז, און צו זיין יאָהרצייט פּראַוועט מיר א „הילולא"...

שמעון בר־כוכבא האָבען מיר פֿערגעסען, אָבער נישט שמעון בן־יוחאי'ן, בר־כוכבא איז געווען א מאָמענט אין אונזער געשיכטע, בן־יוחאי איז אונזער געשיכטע.

דאָס איז די צענטראַלע אידעע פֿון ה. סעקלער'ס בוך אַזוי ווי איך האָב זי פֿערשטאַנען. און דערפֿאַר האַלט איך, אַז עס איז א בוך וועגען אונזער היינט און אונזער מאָרגען נישט נאָר וועגען דער פֿערגאַנגענהייט אליין.

מוזיק ביי יודען

היסטאָרישער איבערבליק

פֿון ד"ר חיים קאָפּינג

III

די סינאַגאָגאַלע מוזיק

אַ גרויס און הערליך קאַפּיטעל איז די סינאַגאָגאַלע מוזיק, וועלכע פֿערנעמט אַזאַ גרויסן פּלאַץ אין יודישן לעבען. שוין אין נחמיה קאַפּיטעל 8 און אין גרויסען ים־התלמוד ווערט א גרויסע אויפֿמערקזאַמקייט געשאָנקען די געזאַנגען פֿון די תּפֿילות און די חזנים.

די מוזיק־היסטאָריקער ברעכן זיך דעם קאָפּ איבער דער ענטשטעהונג פֿון דער סינאַגאָגאַלער מוזיק פֿון וואַנען נעמט זיך ביי אונז די אַלע פֿאַרביגע, פֿערשידענאַרטיגע מעלאָדיעס? אויף דער פֿראַגע זענען דאָ פֿערשידענע תּשובות. מען איז זיך משער, אַז די סינאַגאָגאַלע מוזיק שעפּט איהרע מוזיקאַלישע פֿאַרבען פֿון דער פּערסיש־אַראַבישער מוזיק סיסטעם, געמישט מיט דער וואַלאַכיש ־ אונגאַרישער ציגיינער־מוזיק. די סינאַגאָגאַלע מוזיק ענטהאַלט עלעמענטען פֿון טעאָריע און פּראַקטיק פֿון מערב־אַזיען, פֿון בבל, פֿון שפּאַניען, און פֿון אינדיען, דעריבער זענען די מעלאָדיעס אַזוי פֿאַרבען־רייך און אַז די האַזיגע פֿאַרבען־רייכע אויספֿיהרונג פֿון די מעלאָדיעס פֿאָדערט פֿון זינגער א שטאַרקע בעוועגליכקייט פֿון זיינע שטים־מיטלען.

די קאָמפּליקאַציע פֿון דער וואָקאַליזאַציע ווערט צוגעשריבען דורך די כּוונות, וועלכע דער בעל־תּפֿילה מוז האָבען און דורך וועלכע ער ברענגט צום אויסדרוק אַלע זיינע טיפֿע געפֿיהלען דורך זיין אָנשטרענגונג פֿון זיין גאַנצע מוזיקאַלישע פֿעהיגקייט. צו די פֿאַרבענרייכע מעלאָדיעס אין דער סינאַגאָגאַלער מוזיק קומט נאָך צו די אָרנאַמענטאַציע פֿון דער קלינן־אויאַטישער גרעגאָריאַלישער געזאַנגען. נישט אַלע תּפֿילות זענען געזונגען געוואָרען דורך דעם חזן. דער גרויסער היסטאָריאָגראַף צונץ זאָגט, אַז הויפּטזעכליך זענען געווען געזאַנגען פֿאַר די „עמודים" ד. ה. שמונה־עשרה און ברוך־שאמר. שפּעטער זענען ענטשטאַנען קאַנטילאַציעס, תּפֿילות מאָטיוון, מעלאָדיעס און הימנ'ען.

ס'מוז נאָך בעמערקט ווערן, אַז יוי אין נוסח בכלל אונטערשיידעט זיך אויך די סינאַגאָגאַלע מוזיק ביי ספֿרדים ווי ביי אשכּנזים.

די ספֿרדישע סינאַגאָגאַלע מוזיק שטעהט שטאַרק אונטער דעם איינדרוק פֿון דער אַראַבישער קולטור און פֿון קאָראַן, וועלכער ווערט אויך געזונגען ביים לעזען. די ספֿרדישע תּפֿילות מאָטיוון זענען געזאַנגען פֿון מאָריטאַנישען כאַראַקטער און זייער השפּעה איז די פּירענעאישע האַלב־אינזעל.

ביי די אשכּנזים איז דער „ניגון", מאָטיוו, מעלאָדיע, גערופֿען „שטייגער" סלאַוויש „סקאַרבאָווע" און די סינאַגאָגאַלע מוזיק איז פֿול מיט מעלאָדיען פֿון פֿאָלקס־לידער. מוזיק־קענער זאָגען, אַז די גאַנצע כאָראַל־מוזיק איז פֿול מיט פֿרעמדע מעלאָדיען, אַזוי צום ביישפּיל זאָל די מעלאָדיע פֿון מעוז צור ישועתי געווען זיין א גאַסען־ליד, די מעלאָדיע פֿון שיר המעלות ביי די דייטשע יודען איז גענומען פֿון דער אָפּער „פֿראַ דיאַוואָלאָ" און גאַנץ בעזונדערס איז עס ביי די מעלאָדיעס פֿון די שבת'דיגע זמירות.

IV

גלות־מוזיק

מיט דער וואַנדערונג פֿון יודישען פֿאָלק וואַנ־דערט אויך די מוזיק, אָננעהמענדיג איבעראַל נייע פֿאָרמען און א נייעם כאַראַקטער. אין מיטעלאַלטער קומט פֿאָר אַן'ענטוויקלונג פֿון אַ נייער יודישער מוזיק, וועלכער בעגרינדעט זיך מיט דעם ניגון און טראָפּ, פֿון וועלכער עס ענטוויקעלט זיך אויך רייכע סינאַגאָגאַלע מוזיק. כּדי פֿערשטענדליך צו מאַכען דעם זין פֿון דער תּורה און בעסער קענען לערנען די תּורה האָט מען נאָך אין די ימי הבית איינגעפֿיהרט דעם טראָפּ, ד. ה. געוויסע נאָטען, לויט וועלכע מען האָט געדאַרפֿט לייענען די פּרשות פֿון דער תּורה. דאָס זענען געווען געוויסע רעציטאַטיוו געזאַנגען, וועלכע מען האָט אָנגערופֿען זעהר אָפֿט „טעם". אין מיטעלאַלטער האָט זיך דער דאָזיגער טראָפּ ענטוויקעלט אין א אייגענטליכער מוזיקאַלישער פֿאָרם און ער איז געוואָרען אַזוי גערופֿענער טאָן־שריפֿט, עס איז אומבעדינגט צו דערקענען און דאָס מוז אונטערגעשטראָכען ווערען, אַז דער טראָפּ וועלכער איז ביי אונז אַזוי פּשוט אין חדר געשריגען געוואָרען, האָט געהאַט אַלס יסוד א בערייטען עסטעטישען פּרינציפּ, נעמליך די פֿערבינדונג פֿון וואָרט מיט טאָן.

אין א מעהר בולט'ער און אויסגעפּרעגטער מוזיק־פֿאָרם דריקט זיך אויס דער „ניגון", וועלכער האָט אויך א געוויסע היסטאָרישע פּסיכאָלאָגישע אונטערלאַגע.

עס איז בעקאַנט, אַז דער שווערפּונקט אין יודישען לעבען אין מיטעלאַלטער איז געווען „דאָס לערנען", וואָס איז געווען די איינציגע טרייסט אין די שרעקליכסטע שחיטות און רדיפֿות, און וועלכע מען האָט אפֿשר צו פֿערדאַנקען די גאַנצקייט פֿון דער יודישער נשמה. עס איז ביישפּיללאָז אין דער מענשליכער געשיכטע אַז אַ פֿאָלק זאָל שטאַרק קולטורעל שאַפֿען אין אַ צייט פֿון רדיפֿות.

עס איז גענוג מערקווירדיג, אַז כמעט דער גרעסטער אוצר פֿון דער יודישער ליטעראַטור איז געשאַפֿען געוואָרען אין גלות. פֿערשטעהט זיך, אַז אינסטינקטיוו האָט די פֿאָלקס־נשמה געפֿיהלט, אַז נאָר דורך „לערנען" וועט זי זיך קענען דערהאַלטען, און לערנען איז געוואָרען א הויפּט־פֿאַקטאָר פֿון יודישען לעבען אין מיטעלאַלטער.

ווייל עס איז נאָך נישט געווען די דרוק־פֿאָרם, האָט פֿון זיך אַליין זיך געשאַפֿען די פֿאָרם פֿון אויסזינגען דאָס לערנען, כּדי עס זיך בעסער איינצוחזר'ן. און אויף דעם אופֿן איז ענטשטאַנען דער גמרא־ניגון.

אויך די מערטירעראָלאָגיע האָט געשאַפֿען געוויסע לידער, אין וועלכער עס האָט זיך אָפּגעשפּיגעלט טרויער און האָפֿנונג פֿון פֿאָלק.

גאַנץ בעזונדערס איז בעשטאַנט דער טיפּ פֿון וויג־לידער. די פֿערשידענע לידער האָט מען אויך פֿערצייכענט אין נאָטען, דאָס איז אַזוי צו זאָגען א מוזיק־זשאַרגאָן. אינטערעסאַנט איז דער כאַראַקטער פֿון דעם ניגון. ער איז אָריענטאַליש, נישט קאָמפּליצירט, איינזילביג, ווי טאַראַראַראַ, האָט קיין גאַנצע האַרמאָניע נישט נאָר ער ציהט זיך אויף איין ליניע פֿון דער האַרמאָניע. און דאָך מוז מען זיך וואונדערן איבער דער מענגע און רייכטום פֿון די טענער און פֿון מאַטעריאַל. פֿון זיין פּשוט'ער פּרימיטיווער פֿאָרם בילדעט זיך דער ניגון לאַנגזאַם און ווערט קינסטלעריש אויפֿגעבויט, אַזוי אַז מען קען איהם צוגעבען א קונסט־פֿאָרם. וואָס איז אַזוינס, פּסיכאָלאָגיש בעטראַכט דער ניגון? דער ניגון דריקט זיך אויס אין געוויסע עפֿעקטען און זיין מאַטעריאַל איז די פֿאָלקסשטימע אָדער קורצער געזאָגט: זיין אויסדרוק איז עפֿעקט און זיין דינאַמיק איז פֿאָלקס־שטימע.

ניי'ער פאלקסבלאט

דאס לאדזער לעבען

ניי'ער פאלקסבלאט

וועגען דער קאנסאלידאציע פון מיטעלע און קליינע סוחרים אין לאדז

פון אדוו. ע. שעסקין

מיט עטליכע וואכען צוריק איז אין לאדז ענט־שטאנען, אלס רעכטליכע פערזאן, אנ'ארגאניזאציע וואס האט געלעגט דעם גרונדשטיין אין פראצעס פון פעראייניגען דאס לאדזער סוחרטום.

דאס יודישע סוחרטום, וועלכעס איז צובראקעלט אויף א רייהע קלענערע און גרעסערע ארגאניזאציעס, האט געפיהרט א כאאטישע טעטיגקייט, פערטיידי־גענדיג זייערע בראנזשען־אינטערעסען: יעדע אר־גאניזאציע אויף איהר אייגענער האנד, פון אייגע־נעם שטאנדפונקט, זעהר אפט אין סתירה מיט'ן שטאנדפונקט פון אנ'אנדער סוחרישער ארגאני־זאציע, וועגען עפעס א בשותפותדיגער ריכטליניע וועגען א געמיינזאמער ווירטשאפטליכער פאליטיק איז קיין רייד נישט געווען די פראיעקטען, וועלכע זענען איבערגעשיקט געווארן צו דער ארגאניזאציע דורך דער האנדעלס־קאמער וועגען געבען א מיינונג, זענען דורך יעדער ארגאניזאציע בעטראכט געווא־רען פון אייגענעם לאקאלען שטאנדפונקט. ס'האט זיך דערמאהנט דאס מעשהלע פון בעקאנטען רוסי־שען סאטיריקער קרילאוו וועגען דעם וואגען, וועל־כער איז געצויגען געווארן דורך פערד אין אלע זייטען, אבער איז שטענדיג געשטאנען אויף אנ'ארט.

די בעזונדערע ארגאניזאציעס האבען געהאט א זעהר שווערע אויפגאבע, וועלכע האט צייטענווייז איבערגעשטיגען זייערע מעגליכקייטען. אין דער צייט פון דער קאטאסטראפאלער לאגע פון יודי־שען סוחרטום האבען זיי פערטיידיגט, ווי זיי האבען נאר געקענט און נאך מעהר ווי זיי האבען גע־קענט די אינטערעסען פון בעעולה'טען און רואיני־רטען סוחר.

אין דעם ארט דארף מען אויסדריקען אנער־קענונג און לויב פאר סעקרעטארען, דירעקטארען און פערוואלטונגען פון די פעראיינען, וועלכע האבען נישט געשפארט קיין אנשטרענגונגען און האבען פאר זיך נישט איין מויער אדורכצוברעכען האבען זיי פערדעקט מיט זיין פערזאן דעם סוחר, ראטעוועגדיג איהם פילמאל פון רואין און פער־צווייפלונג.

די אנגעוועהטאגסטע פראגען פון סוחר זענען געוועזן און זענען נאך איצט די שטייער־פראגען. דער גרויער מענש, קעמפענדיג וועגען טעגליכען ברויט קען נישט דאס געזעץ, נישט די שטייער־פראצעדור. פערשטעהט נישט די גאנצע מאשען פון דער אויסמעסטונגס און עקזעקוציע־פראצעדור. קען זיך נישט פערטיידיגען, אין פערצווייפלונג זוכט ער אנ'אויסגאנג נישט דארט וואו מען דארף און וואו מ'קען, און דאס זענען איהם געקומען צו הילף אין זיינע טעגליכע זארגען און דאגות די פער־איינען, וועלכע האבען איהם געראטעוועט פון מא כערס, וואס לויערן אויף קרבנות און שעפען רוחים פון פרעמד אומגליק.

די פארשטעהער פון די פעראיינען האבען גע־לערנט די צאהלער, אינטערוועגירט אין די שטייער־אמטען און פינאנץ־קאמער, האבען פערבונדען א קאנ־טאקט צווישען דער מאכט און דער גרויער מאסע צאהלער, א קאנטאקט, וועלכער איז איצט געווארען די ריכטליניען אין דער פאליטיק פון פינאנץ־מיני־סטעריום און איז פערפיקסירט געווארען נישט נאר אין דער שטייער־ארגאניזאציע, נאר אויך אין א גאנצער רייהע צירקולארען. אדוואקאטען האבען זיך אין אלגעמיין זעהר ווייניג בעשעפטיגט מיט שטייער פראגען, זעהר זעלטען האט מען געקענט טרעפען אנ'אדוואקאט אין שטייער־אמט, דאגעגען די סעקרע־טארען פון די פעראיינען זענען שטענדיג געשטאנען אויף דער וואך, פערברענגענדיג אין די אמטען גאנ־צע טעג...

איך שרייב דאס דערפאר, ווייל איצט ביים שאפען די נייע קאנסאלידאציע. די נייע קערפער־שאפט, וועלכע דארף זיך אין דער צוקונפט פער־וואנדלען אין איין ארגאניזאציע פון גאנצען מיטע־לען און קליינעם סוחרטום אין לאדז, דארף מען דערמאהנען די, וועלכע האבען ביז איצט איינציג און אליין בעשלעפט אויף זייערע פלייצעס דעם גאנצען לאסט פון דער טעגליכער ארבייט ביים פערטיידיגען דאס יודישע סוחרטום...

די ניי־ענטשטאנענע קאנסאלידאציע האט קודם כל דעם ציל צו רעפרעזענטירען דאס יודישע סוחר־טום אויף אויסען. איצט זענען שוין נישט פערהאן קיין לאקאלע בראנזשען - ארויסטרעטונגען, ס'איז נישט פערהאן קיין בעזונדערע—טיילמאל סתירה'דיגע פאליטיק, אויס אויסען פאר דער אדמיניסטראטיווער פינאנץ און זעלבסטפערוואלטונגס־מאכט טרעט ארויס איין שטארקע און קאנסאלידירטע ארגאניזאציע פון יודישען סוחרטום. און דאס האט נישט נאר א ווירט־שאפטליכע בעדייטונג, נאר אויך א פאליטישע, די דאזיגע ארגאניזאציע מוז נעהמען א ווארט אומעטום, וואו ס'געשעהט אנ'עוולה דעם יודישען סוחר, עס ענטשטעהט די געפאהר פאר זיין האב און גו און טיילמאל אויך פאר זיין לעבען.

מ'דארף בעגריסען מיט אנערקענונג דעם פאקט וואס די קאנסאלידאציע האט פעסטגעשטעלט א קאנ־טאקט מיט אונזער פארשטעהער אין סיים מיט'ן דעפוטאט מינצבערג.

דעפ. מינצבערג, א דאנק זיין אונגעוועהנליכער ענערגיע און טיפער קענטניש פון ווירטשאפטליכען לעבען אין אונזער שטאט, וועט זיין א שטארקער אוואנגארד פון דער דאזיגער קאנסאלידאציע אין קאמף פאר די רעכט פון יודישען סוחרטום אין לאדז און זיין פעראינטערעסירען זיך מיט דער דא־זיגער פראגע עפענט פאר איהר ברייטע מעגליכ־קייטען און פערספעקטיוועען.

די קאנסאלידאציע, אדער ווי מען רופט איהם אויבערראט, האט פעראייניגט צעהן סוחרים־פער־איינען, יעדער פעראיין בלייבט ביי זיין אויטאנאמיע, דעלעגירענדיג אין דער פערוואלטונג פון אויבער־ראט צו איין דעלעגאט פון יעדען פערבאנד.

אין צוזאמענשטעל פון דער אלגעמיינער פער־זאמלונג פון דער קאנסאלידאציע געהען אריין צו 3 דעלעגאטען פון יעדען פעראיין, די קאנסאלידאציע האט דאס רעכט צו עפענען אפטיילונגען, ארגאניזי־רען קרעדיט־קאאפעראטיוען, צו שאפען פלאצ קעס צו ענטוויקלען דעם האנדעל ווי: לייען־וואל איועגד־קורסען, איינארדנען צוזאמענפאהרען, דיס־קוסיע־אווענדען, פארלעזונגען, ארויסגעבען צי טונגען א. א. וו. די קאנסאלידאציע האט דאס רעכ צו שאפען א קאסע פאר אלמנות און יתומים נא סוחרים, א קאסע פאר געגענזייטיגער הילף או געגענזייטיגער פערזיכערונג, ביי אנ'אומגליקספא אדער אין פאל פון טויט. די קאנסאלידאציע דאר ארגאניזירען, רעפרעזענטירען און פערטיידיגען זי נע מיטגלידער.

ווי מען זעהט דערפון, זענען די אויפגאבען פ דער קאנסאלידאציע, איגערליך און אויסערליך, זעה גרויסע, פאר איהר שטעהט א גרויסע ארבייט או די, וועלכע האבען די קאנסאלידאציע ארגאניזיר דערפיהרט צו איהר שאפונג און זיך געשטעלט א איהר שפיץ, האבען זיך נישט יוגניג פערדינט גע מאכט פאר'ן יודישען סוחרטום.

די פערזאנען, וועלכע שטעהען בראש פון דע קאנסאלידאציע. זייער פערגאנגענהייט, איבערגעגע בענער ארבייט פאר'ן וואויל פון יודישען סוחרטו גיט די בעסטע גאראנטיע, אז די קאנסאלידאצי וועט בעשטעטיגען די האפנונגען וואס מ'האט אוי איהר ארויפגעלעגט און וועט זיין נאר דער ערשטע עטאפ צום ענטגילטיגען ציל, וועלכער ס'איז ד פעראייניגונג פון אלע פעראיינען פון מיטעלען א קליינעם סוחרטום אין לאדז אין איין שטארקע מעכטיגע ארגאניזאציע.

פרייטאג, 13 דעצעמבער

י"ז כסלו תרצו

זון־אויפגאנג	7.37
זון־אונטערגאנג	3.24
ליכט־צינדען:	3,15

צוגאב ־ פאבאר ־ קאמיסיע

(א) מאנטאג, דעם 16. ד. ח. וועט אין לאקאל אויף פעטריקאווער 165 אמטירען א צוגאב־פאבאר־קאמיסיע פאר פ. ק. או. לאדז־שטאט 1.

עס דארפען זיך מעלדען די יונגעלייט פונם יאהר גאנג 1914 און עלטער, וועלכע האבען זיך לעת־עתה נישט צוגעשטעלט צו א מיליטער ־ איבערזיכט, הא בען נישט רעגולירט זייער מיליטער־פליכט. וואוינען אויפ'ן שטח פון 2, 3, 5, 8, 9 און 11 פאליציי־קא־מיסאריאטען און האבען בעקומען נאמענטליכע אויפ פאדערונגען פון דער לאדזער שטאטישער סטא־ראסטווע.

זיצונג פונ'ם קאמיטעט ביי ו.פ. און פ.וו.

(א) דעם 11. ד. ח. איז אונטער'ן פארזיץ פון פולק. בראטרא פארגעקומען א פלענאר־זיצונג פונם שטאטישען קאמיטעט ביי וו. פ. און פ. י. (פיזישע דערציהונג און מיליטערישע צוגרייטונג) געווידמעט די אקטועלע ענינים פון די דאזיגע ארגאניזאציעס.

גרויסער פאליטישער פראצעס

וועט פארקומען די נייע וואך אין לאדז

(א) ווי מיר דעריויסען זיך ווערט די קומענדיגע וואך איועקגעזעצט אויף דער בעשולדיגונגס־באנק אין קרייז־געריכט, א גרופע פון 29 מאן, וועלכע איז דעם 16. יוני ה. י. ארעסטירט געווארען אין לא־קאל פון לעהרער־ און דערציהער־פעראיין אויף פעטריקאווער 79.

זייערע נעמען זענען: איגנאצי לאנא, טאמאש קאפיעץ. שמואל פאזנאנסקי, מרים מילשטיין, זיסקינד ברוזשניעווסקי, ויקטאר גייזלער, יאקוב רייזע, אהרן פאגאשטשוק, משה שאכטער, פוילינא קליין, חיה ליפשיץ, אנטאני קוביצקי, פסח גלייט, יאקוב שלא־מאוויטש, מיכאלינא געפאן, שבע יענטשמאן, מיכאל סאקאלאיוסקי, יוזעף דאמבראווסקי, הערש קראנמאן, יאן ווערייאס, רייזעל בליבוים, און זיסעל סוויעסקי.

די אלע ווערען בעשולדיגט אין פיהרען א קא־מוניסטישע טעטיגקייט.

אפטייקען.

היינטיגע נאכט - דיזשורען

(א) היינט ביינאכט דיזשורירען פאלגענדע אפ־טייקען: יאנקעלעוויטש, סטארי רינעק 9; גלוכאוו־סקי, נארוטאוויטשא 6; האמבורג, גלובנא 50; פאוו־לאווסקי, פיעטריקאווער 307; פיאטראווסקי, פא־מארסקא 91; שטעקל, לימאנאווסקא 37.

דאס פראבלעם פון פערבאנדס־צוואנג געווארען אויס אקטועל צוליב די נייע עקאנאמישע שריט פון דער רעגירונג

(ג)) די לעצטע שריט פון דער רעגירונג אויפן געביט פון דער ווירטשאפטליכער פאליטיק מיטן ציל צו פערקלענערען די פרייזען פון די אינדוסטריע ארטיקלען ווי אויך דער קאמף מיט די קארטעלען האבען אין די קרייזען פון די לאדזער לויהן טעקסטיל אינדוסטריע ארויסגערופען א לעבהאפטע רע־אקציע. די איצטיגע רעגירונגס אקציע האט געמאכט א שטריך אין חשבון פון אלע פלענער און פרא־יעקטען פון דער לויהן טעקסטיל און אין א טייל פון דער מיטעלער אינדוסטריע וואס זענען שוין געווען צוגעגרייט און וואס פון זייער רעאליזירונג האט מען געזעהן א לעזונג פון אלע קאמפליקאציעס און עקאנאמישע שוועריגקייטען. עס האנדעלט זיך יוע־גען דעם פראבלעם פון פערבאנדס צוואנג, פערשטע־דיגונג צווישען די פראדוצענטען. ווי אויך וועגען פראבלעם פון די פרייזען אין דער לויהן טעקסטיל אינדוסטריע.

וואס שייך דעם פערבאנדס־צוואנג, איז ער איצט צוליב נייע שריט פון דער רעגירונג אינגאנצען גע־ווארען אויס אקטועל, ווייל ווי בעוואוסט האט די אויפגאבע פון פערבאנדס־צוואנג געדארפט בע־שטעהען אין רעגולירען די פראדוקציע, ארבייטס־צייט און דערמיט אויך די פרייזען.

ווי בעוואוסט האבען כמעט אלע פערבאנדען פון דער לויהן־טעקסטיל אינדוסטריע זיך ארויסגע־זאגט פאר איינפיהרען דעם פערבאנדס־צוואנג און איצט צוליב דער ניי געשאפענער לאגע געפינען זיך די פערבאנדען אין א שווערער לאגע, ווייל זיי מוזען צופאסען זייער פאליטיק צו די נייע בעדי־גונגען.

E. L. KAHAN MATERJAŁY MĘSKIE
80 PIOTRKOWSKA 80
Skład Komisowy Starzyckiej Manufaktury S. A.

אייער באגאזש ווערט אפגעזונדען פון דערהיים אין ארץ־ישראל און צוגעשטעלט קיין
דורך PRZEDBORSKI, KOLNER i S-ka, Łódź, Sienkiewicza 6
ביליג און שנעל. קלינגט טעל. נומערען 129-25 און 247-75

אנ'אויסשטעלונג — א קערמאש

דעם 15. ד. ח. ד. ה. דעם קומענדיגען זונטאג וועט אין דער ספעציעלער שולע פאר טויב־שטומע, אויף פאביאניצער 34, 11 אינדערפריה, פארקומען די דערעפענונג פון אנ'אויסשטעלונג — א קערמאש, אויף וועלכער עס וועלען פרעזענטירט ווערען די ארבייטען פון די שילער פון דער שולע.

אוועקגעפאלען פאר הונגער

(א) אויף פיוונא־גאס איז איועקגעפאלען פאר הונגער און אויסשעפונג דער ארבייטסלאזער און היימלאזער מיכאל כענטשינסקי (22 יאהר אלט).

פאנאטאוויע האט איהם ערטיילט ערשטע הילף און אפגעפיהרט אין שטעטישען זאמעל־פונקט־

אלגעמיינע פערזאמלונג פון שאכטעל־מאכער

נאכ'ן אנולירען די וואהלען פון דער פער־זאמ־לונג פון 14. אקטאבער ד. י. דורך דעם אינדוסטריע אמט ביי דער לאדזער שטאט־פערוואלטונג, זענען פארגעקומען נייע וואהלען, געוועלט זענען געווא־ר סטארשי —מ. פרענקעל, פאד־סטארשיס — עלענבערג, ש. פרענקעל, י. ראטענבערג. פערוואל־טונגס־מיטגלידער: נ. ווארגאטש, י. בוימאן, שמערקאוויטש, ט. פארבער, ה. זאקליקאווסקי ז. קירשטיין. רעווידיר־קאמיסיע: י. קראכמאלני ז. לוקסענבערג און ר. פערלמוטער. מיט דער פער־זאמלונג האט אנגעפיהרט דער פארשטעהער אינדוסטריע אמט ד"ר לוקאשעוויטש.

INŻ. DYPL.
Mieczysław Hufnagel
Rzecznik patentowy
Warszawa, ul. Chmielna 9
tel. 527-96 — Tel. pryw. 650-23

פאטענטען אויף ערפינדונגען, רעגיסטראציע פערברויכס־מוסטערן, בעצירונגס־מוסטערן ווי אויך סחורות צייכענס. אנקלאגען און פערטיידיגונג אין אלע אינסטאנצען פון די פאטענט־אמטען אין לאנד און אין אויסלאנד.

BANK HANDLOWY w ŁODZI
Spółka Akcyjna
Al. Tadeusza Kościuszki 15
ma jeszcze do wynajęcia SAFES
na dogodnych warunkach, poczynając od 4 złotych miesięcznie
WYJEŻDŻAJĄC, nie zostawiaj w domu papierów wartościowych, złota, srebra i t. p., lecz zanieś je do SAFE'u!

Doktór
Z. Henrykowski
ספעציאל ארצט פאר וועגערישע הויט־
קראנקהייטען און מענער - שוועכע
9 טראוגוטא 9
טעל. 262-98
נעהמט אן פון 8-11 און פון 6-9 אווענד
זונטאג פון 9 פריה ביז 12.30 בייטאג.
פאר פרויען א ספעציעלער ווארטע־זאל.
פאר אונבעמיטעלטע לעמשניצע פרייזען

Casino
די וועלטבעריהמטע
Franciszka
GAAL
אלס
ILONKA
אין דער ווינער קאמעדיע
„PAPRYKA"
שבת און זונטאג פריהמארגען־סעאנסען
פרייזען פון — 80 גר.

ס'איז נישט קיין צופאַל, אַז די אָהן-פּראָצענטיגע הלוואות-קאַסעס זענען זיך לעצטענס בעדייטענד צוואוואַקסעו.
דאָס איז אַ הילפס-מיטעל, וואָס עס שאַפען זיך די מאַסען,

כדי זיך צו ראַטעווען פון קריזיס און נויט.

זיי מנדב לטובת דעם אלגעמיינעם יוד. זעלבסט-הילף-קאַמפּיין.

(—) סען. ה. שערעשעווסקי.

דער מצב אין דער לאָדזער יודישער קהלה

אינטערוויו מיט'ן קהלה-פּרעזעס דעפּ. ל. מינצבערג

איהר פרעגט מיך — הויבט אָן פּרעזעס מינצבערג — וועגען מצב פון די יודישע קהלות אין פּוילען און בעזונדערס וועגען דער לאָדזער קהלה, אָבער קיין מאָל איז נאָך נישט געווען אַזוי שווער ווי איצט צו ענטפערן אויף דער דאָזיגער פראַגע. איך געדענק נישט די צייט ווען אויף דעם יודישען קהלות-וועזען האָט זיך אַנגערוקט אַזעלכע שווערע כמאַרעס, סיי אינערליך און סיי פון דרויסען. די קהלות אין פּוילען לעבען איבער אַ שווערען קריזיס: גייסטיג און פינאַנציעל.

גייסטיג דערפאַר, זאָגט פּרעזעס מינצבערג, ווייל **אויסערליכע פאַקטאָרען** האָבען זיך אָנגעהויבען אַריינצומישען אין די סאַמע אינערליכסטע אָנגעלעגענהייטען פון די קהלות, וואָס איז קיינמאָל נישט געווען דערנאָכבאַר. די קהלות קענען צוליב דעם אַראָפּגעדריקט ווערען צו אַן'עקספּאָזיטור, וועלכע וועט נאָר דאַרפען אויספיהרען די בעקומענע בעפעהלען אָהן איגענער יודישער מיינונג. **נאָך טרויעריגער איז די מאָראַלישע געפאַהרלעכקייט, וואָס געוויסע קרייזען און פּערזאָנען אין יודענטום אַליין נוצען אויס די דאָזיגע „קאָניונקטור“ צו זייערע שענדליכע צוועקען.**

כ'מיין, זאָגט ווייטער דעפּ. מינצבערג, אַז נאָך קיינמאָל האָט זיך דאָס אַזוי בולט נישט אַרויסגעוויזען ווי איצט אין לאָדז, אין איינע פון די גרעסטע יודישע קהלות.

איך וויל מיר נישט איינרעדען און איך קען מיר דאָס נישט איינרעדען, אַז מיין טעטיגקייט אין דער קהלה איז געווען אַזעלכע, אַז זי זאָל קענען אַלע אָהן אויסנאַהם, בעפרידיגען. איבריגענס איז די אַרבייט אַזוי פערצווייגט, אַז יעדער איינער האָט זיך זיין צוגאַנג צו דער טעטיגקייט, וואָס איינעם געפעלט נישט, געפעלט דעם אַנדערן דוקא יאָ. איינס האָב איך דאָס רעכט צו פאָדערן פון דער יודישער בעפעלקערונג, דאָס איז די אַנערקענונג, אַז **ס'איז פון דער קהלה געשאַפען געוואָרען אַן-אינסטיטוציע, וועלכע זאָל ווערט זיין דעם נאָמען פון אַ יודישער רעפּרעזענטאַנץ, אַן'אינסטיטוציע, וואָס האַלט דעם פולס אויף אַלע ענינים, וועלכע זענען אַרומגענומען פון יודישען לעבען,** אַן'אינסטיטוציע, וואָס וויל האָבען אַן'איינפלוס אויף אַלע יודישע נויטען און וויל קומען צו-הילף און על-כל-פּנים אַן'אינסטיטוציע, וועלכע איז אַוועקגעשטעלט אַזוי דורכזיכטיג, אַז ס'מאַכט מעגליך צו קענען זי קאָנטראָלירען אין יעדען מאָמענט, וואָס שליסט אויס וועלכען ס'איז חשד. ס'איז גענוג צו דערמאָנען פאַר אַ גרויסען פּלוס, ווען מיר האָט זיך איינגעגעבען אין פערלויף פון 7 יאָהר צוזאַמען צוקלייבען אַזוי פיל פערשידענאַרטיגע מיינונגען, אפילו צווישען מיינע חברים אָרטאָדאָקסען אַליין און צו ברענגען געוויסער מאַסען — איך וועל נישט זאָגען צו קיין אידילישע, אָבער צו אַ נאָרמאַלער צוזאַמענאַרבייט, צו נאָרמאַלע זיצונגען און נאָרמאַלע טעטיגקייט ווי עס פּאַסט פאַר אַ יודישער קהלה,

כ'מוז זיך וואונדערן, זאָגט פּרעזעס מינצבערג אויף די אַרויסגעזאָגטע מיינונגען פון עטליכע פּרנסים.

פּרנס רומקאָווסקי

האָט, למשל, געזאָגט אין זיין ערקלערונג אין „נייעם פאָלקסבלאַט“, אַז ס'איז ראַטזאַם זיך צו פערשטענדיגען וועגען דעם בודזשעט אויפ'ן יאָהר 1936. דערביי איז אָבער אינטערעסאַנט, אַז פּרנס רומקאָווסקי שטעלט באַלד אַ ריקוויזיטסלאָזען בעדינג, אַז ס'מוזען אַריינגעשטעלט ווערען פּאָזיציעס פאַר'ן קרן-היסוד און קרן-קימת, נישט אַריינגעהענדיג אין תוך, אַז די פערשטענדיגונג ווערט דערמיט באַלד אויסגעשטראָכען. איך פערזענליך בין אפשר אין אַנדער מיינונג וועגען די פערלאַנגטע פּאָזיציעס פון פּרנס רומקאָווסקי. מען מוז זיך דאָך אָבער רעכנען דערמיט, אַז ס'איז פאַראַן אַ גרעניץ צום ווילען. דער ענין איז איצט נאָך נישט רייף. לויט פּרנס רומקאָווסקי'ס מיינונג קומט אויס ווען אפילו אַלץ זאָל זיין גוט, קען אָהן דעם נישט זיין קיין שום פערשטענדיגונג.

אָבער זאָלען מיר נעמען די מיינונג פון

פּרנס ראָזענבערג

ער בעקלאָגט זיך, וואָס ס'איז נישט געשאַפען געוואָרען קיין שלום אין דער קהלה און ס'איז נישט פאַראַן קיין צוזאַמענאַרבייט. איך ווייס באמת נישט וועגען וואָס פאַר אַ שלום און וועגען וועמען דער פּרנס רעדט. איך פערשטעה איהם שוין גיכער, ווען ער רעדט וועגען אַ פּלומרשט שלעכטען אַפּאַראַט פון דער אָפּטיילונג פאַר געזעלשאַפטליכער הילף, אָבער דוקא דאָ איז ער נישט גערעכט. און אין דעם פאַל וויל איך אָנווענדען די זעלבע טאַקטיק, וועלכע איך ווענד אָן ווען למשל, אימיצער וואַרפט מיר פאָר, אַז דער עטאַט ווערט נישט גערעכט אויסגענומען. איך בעשטים גלייך דעם דאָזיגען פּעחוואָן אַלס מיטגליד פון דער עטאַט-קאָמיסיע און דערמאָלט איבערצייגט ער זיך אַליין. שוין צו דער נאָהענטסטער זיצונג פון דער סאָציאַלער הילפס-קאָמיסיע, וועט פּרנס ראָזענבערג איינגעלאַדען ווערען, כדי ער זאָל נישט דאַרפען אַרויסוואַרפען קיין איבעריגע רייד.

— איך ערקלער פון מיין זייט, זאָגט פּרעזעס מינצבערג, אַז זייט איך האָב מיט עטליכע **חדשים צוריק איבערגענומען דעם פאָר זיץ אין דער סאָציאַלער הילפס-קאָמיסיע בין איך פעראַנטוואָרטליך פאַר דעם יושר און צדק, וואָס דאָרט הערשט. יעדער פּראָטעקציאָניזם איז פון דאָרט אויסגעשלאָסען געוואָרען, ס'זענען נישט פאַראַן קיין שום פערלעגענע ענינים און ס'איז נישט פאַרהאַן קיין איין דרינגענדער פאַל, וועלכער זאָל נישט אויפ'ן אָרט ערלעדיגט ווערען.** מעהר קען מען פון אונז נישט פערלאַנגען ביי אונזערע קליינע מיטלען און דער גרויסער נויט פון דער יודישער בעפעלקערונג אין לאָדז.

איבריגענס דאַרף נישט איך רעדען, זאָגט ה' מינצבערג, וועגען דער אָרדנונג אין דער קהלה. בעת מיין קאַדענץ האָב איך געהאַט

צוויי גענעראַל - לוסטראַציעס

מצד דער אויפזיכטס-מאַכט. מ'האָט אַלץ גרינדליך לוסטרירט, אַזוי צו זאָגען, פון קעלער ביז'ן העכסטען שטאָק. נישט קוקענדיג אויף די ריכטיגע און נישט ריכטיגע בעמערקונגען אין די לוסטראַציע-פּראָטאָקאָלען, וועלען די זעלבע פּראָטאָקאָלען פאַר אונז אָבער זיין די גרעסטע סאַטיספאַקציע, ווייל זיי זענען פול מיט קאָמפּלימענטען פאַר אונזער טעטיגקייט.

דאָס זעלבע איז געווען ערשט מיט 2 וואָכען צוריק, ווען ס'איז נישט געווען קיין לוסטראַציע, נאָר **אַ קאָמפּעטענטער בעאַמטער פון דער סטאַראָסטווע האָט זיך בעקענט דורך זעקס שעה מיט אונזער אַרבייט און האָט ערקלערט, אַז ס'קען נישט זיין קיין שום רייד וועגען עפּעס אַ חשד, חלילה, אין דער טעטיגקייט פון דער קהלה,** מען קען נאָר רעדען וועגען פערשידענע בודזשעט-מיינונגס-פערשידענהייטען.

ליוענענדיג די לעצטע אָנגריפען אויף מיר האָב איך מיך דערמאָנט אַ געשיכטע מיט 5 יאָהר צוריק. דעמאָלט, זאָגט דעפּ. מינצבערג, איז די אָפּאָזיציע געגען מיר אויך געווען אונערטרעגליך, אָבער זי איז געהאַלטען געוואָרען אין מענשליכע ראַהמען. איך בין דעמאָלט אין אַ געוויסען ענין געווען ביים דעמאָלטדיגען וואָיעוואָדע יאַשטשאָלט און ביי דער דאָזיגער געלעגענהייט איהם ערקלערט, אַז איך וויל רעזיגנירען אַלס פּרעזעס פון דער יודישער קהלה אין לאָדז. דערויף האָט דער איצטיגער

מיניסטער יאַשטשאָלט

געענטפערט:

— איך ווייס נישט צי ס'איז נאָך פאַרהאַן אַ געזעלשאַפטליכער טוער, וועלכער זאָל האָבען אַזאַ סאַטיספאַקציע, ווי איהר. ווייל ביי דעם האָס געגען אייך, וואָלט אייער געגנער געזוכט פון אונטער דער ערד אייך פאָרצוואַרפען ממשות'דיגע חטאים, איך האָב די חטאים פערלאַנגט, אָבער מ'האָט זיי מיר נישט געגעבען פשוט דערפאַר, ווייל אייערע געגנער האָבען זיי נישט געהאַט. ביי אַזאַ לאַגע האָט איהר נישט קיין גרונד אַוועקצוגעהן פון דער קהלה.“

אויך איצט, זאָגט ווייטער ה' מינצבערג, ווען איך זעה דאָס מאַטעריאַל, וועלכעס די אָפּאָזיציע וואַרפט מיר פאָר, האָב איך מיך נישט מיט וואָס איבערצוזעמען. ס'איז אָבער גענוג טרויעריג ווען ס'זענען פאַרהאַן מענשען, וועלכע האָבען די חוצפה אונטערצורוקען געדאַנקען וועגען קאָמיסאַרען, אָהן אונטערשיד, ווער ס'זאָל נישט שטעהן אין דער שפּיץ פון דער קהלה. זאָל אייך נישט וואונדערן, ווען איך זאָג דאָס, ווייל די מענשען האָבען נאָך געפּרובט צו טון אַנדערע שריט. ווען איך וואָלט נישט איצט געווען אַזוי שטאַרק בעשעפטיגט ביים קהלה-בודזשעט וועלכער טרעפט אָן אויף אַזעלכע שוועריגקייטען, וואָלט איך זיך אַליין געווענדעט אָפיציעל צו דער מאַכט וועגען אַדורכפיהרען אַ גענעראַל-לוסטראַציע אין דער קהלה און וואַהרשיינליך ווען איך וועל פערענדיגען די בודזשעט-אַרבייט איז נישט אויסגעשלאָסען, אַז איך וועל אַזאַ יוענדונג מאַכען, כדי איינמאָל פאַראַלעמאָל צו שליסען די מיילער פון אַזעלכע אונפעראַנטוואָרטליכע פערשוינען, וועלכע ווילען כאַפּען פיש אין דעם מוטנעם וואַסער, וועלכעס איז דורך זיי געשאַפען געוואָרען

— וועלכע זענען דאָס די

בודזשעט - שוועריגקייטען

וועגען וועלכע איך האָב גערעדט. דאָס וועל איך פרובען אויפצוקלערען, זאָגט דעפּ. מינצבערג: דעם בודזשעט פון דער לאָדזער קהלה, וועלכער נעהמט אַרום אַלע געביטען פון יודישען לעבען און פון דער יודישער נויט אין לאָדז, ביי די קליינע מיטלען וואָס ער בעזיצט — איז שווער אַדורכצופיהרען אויף אַ ריין ביוראָקראַטישען אופן און דורך געוויסע כללים. נעהמט למשל אַזאַ זאַך: די אויפזיכטס-מאַכט שטעהט אויפ'ן שטאַנדפּונקט, אַז דער

קהלה-עטאַט

מוז איינקאַסירט ווערען 30 טעג נאָכדעם, ווי די מאַהנונגס-צעטלען ווערען אַרויסגעשיקט. יעדער עס בעצאָהלט נישט אין דער דערמאָהנטער צייט, מוז זיין ענין גלייך איבערגעשיקט ווערען דעם שטייער-אַמט, וועלכער מאַכט עקזעקוציעס, אויסער ביי די, ביי וועלכע ס'איז גאָרנישט פאַרהאַן וואָס צו נעהמען. מיר שטעהען אויף אַנ'אַנדער שטאַנדפּונקט. מיר אַליין זענען געגען דער ריקזיכטסלאָזיגקייט פון דער שטייער-מאַכט ביים אייבקאַסירן די שטייערן, קאָנען מיר דאָך נישט זיין דערפאַר, ווען עס האַנדעלט זיך וועגען קהלה-עטאַט. מיר שטעהען אויפ'ן שטאַנדפּונקט, פון מאַכען כל'ערליי פערלייכטערונגען ווי נעהמען יועקסלען, ליבעראַל בעהאַנדלען אַלע רעקורסען, נישט רעכענען קיין פּראָצענטער און בכלל יעדע פערלייכטערונגען, אויב ס'האַנדעלט זיך יועגן עטאַט-צאָהלען מיט אַ גוטען ווילען. אַלע יוויסען דאָס אַז יוען איך הער נאָר אין די עטאַט-אַפּעלאַציע-קאָמיסיעס איין אויפריכטיגע שטים וועגען דער אונפערמעגליכקייט פון אַ צאָהלער, ווערט דער ענין שטענדיג ערלעדיגט לטובת דעם צאָהלער. די אויפזיכטס-מאַכט שטעהט אויפ'ן שטאַנדפּונקט, אַז 30 טעג נאָכ'ן פונאַנדערשיקען די מאַהנונגס-צעטלען אויף עטאַט, דאַרף שוין די קהלה דאָס געלד האָבען אין איהר קאַסע און דעמאָלס וועט זי יויסען ווי צו יוירטשאַפטען. די קהלה וועט אויך נישט דאַרפען אויסשטעלען קיין וועקסלען. דער שטאַנדפּונקט איז נישט ריכטיגער. ווייל ערשטענס איז די קהלה שולדיג אַזאַ מינימאַלע סומע ווי 130 טויזענד זל. און דאַן וועלען מיר ביי אַזאַ לאַגע גאָרנישט קענען טון. פאַר'ן יאָהר 1935 האָבען מיר קוים איינקאַסירט 350 טויזענד זל. עטאַט, וואָס בעטרעפט אַ העלפט פון דער אויסגעמאָסטענער סומע. אַ חוץ דעם זענען נאָך פערהאַן פיל פערלעגענע חובות. ווען מיר זאָלען זיך יועלען רעכענען נאָר מיט די דאָזיגע הכנסות וואָלטען מיר, פערשטעהט זיך, גאָרנישט געקענט אויפטון.

ווייטער שטעהט, למשל, די אויפזיכטס-מאַכט אויפ'ן שטאַנדפּונקט, אַז די בודזשעט-סומעס, וואָס ווערען נישט רעאַליזירט אין געגעבענעם בודזשעט-יאָהר זענען פערפאַלען, און טאָרען נישט אויסגעצאָהלט יוערען אין די ווייטערדיגע יאָהרען. מיר קענען נישט מסכים זיין מיט דעם דאָזיגען שטאַנדפּונקט, ווייל מיר יואַלטען געמוזט שטרייכען אַלע סובסידיעס.

די ווייטערדיגע שיועריגקייט איז די שחיטה-פראַגע

מיר זענען נאָך אין דער גליקליכער לאַגע, וואָס מיר באַזירען נישט אונזער בודזשעט אויף דער הכנסה פון דער שחיטה. די קליינע שטעטלעך זענען אָבער ביי די איצטיגע פעראָרדנונגען אומגליקליך, ווייל 80 פּראָצענט פון זייער הכנסה קומט פון דער שחיטה. מיר וועלען זיך אָבער בעמיהען די שוועריגקייטען צו בעזייטיגען, אָהן אַרויסצורופען ערשיטערונגען.

— אויב מ'רעדט וועגען אומצופרידענהייטען איז נישט קיין סוד, אַז אמייסטען אומצופרידענע זענען פערהאַן אויך אין מיין אייגענער מחנה, אָבער זיי זענען גראָד אַזוי אונגערעכט ווי די אונצופרידענע פון דער געגנערישער מחנה. מיינע אייגענע חברים האָבען דאָך מיך געדאַרפט קענען און וויסען, אַז איך בין יוייט פון פערקויפען זיך און איינזייטיגקייט. זיי האָבען געדאַרפט קענען מיינע אָפּטע ערקלערונגען, אַז די קהלה קען נישט זיין קיין פעלד פון פּאַרטייאישקייט (איך אַנערקען, אַז דער גייסט פון אונזערע פּרינציפּען דאַרף אין דער אַרבייט זיין) ס'טאָר נישט זיין קיין אייגענער פּאַלוואַרק. איך בין גרייט צו זיין פעראַנטוואָרטליך, אַז קיין איבריגער מענש איז אין דער קהלה כמעט נישט צוגענומען געוואָרען. יוען די אויפזיכטס-מאַכט שטעהט אויפ'ן שטאַנדפּונקט, אַז די פּענסיעס פון די בעאַמטע זענען צו גרויסע, איז אָבער מיין אויפגאַבע. קענענדיג די אָפּפערוויליגקייט און איבערגעגעבענע אַרבייט פון די בעאַמטע צו שיצען זייער מאַטעריעלע לאַגע און נישט דערלאָזען צו דעם מצב פון גרויסע יודישע קהלות, וואו ס'קומט יעדען מאָנטאָג און דאָנערשטאָג צו קאָנפליקטען מיט די בעאַמטע.

איך גלויב, ענדיגט פּרעזעס מינצבערג, אַז מיר וועלען זיך אַנ'עצה געבען מיט אַלע שיועריגקייטען און וועלען צוּנישט מאַכען די פּרובען פון די מענשען מיט נישט-ריינע כוונות, כדי צו דערהאַלטען דעם פּרעסטיזש און כבוד פון דער לאָדזער יודישער קהלה.

פערקויף אויף ראַטעס!

„ELEKTRODOM“

dawn. SKLEP ELEKTROWNI

ul. Piotrkowska 115, tel. 134-42

עמפּפעהלט עלעקטרישע ראַדיאָ-אַפּאַראַטען פון דער וועלט-בעריהמטער מאַרקע Philips זאָווי פון ערשטקלאַסיגע פירמעס אינלענדישע און אויסלענדישע מיט זייערע אויסגעצייכנעטע טעכנישע און אַקוסטישע מעלות.

זשיראַנדאָלען, לאַמפּען, סאָוועס- און טעה-מאַשינקעס, טשייניקעס, קאָכלעך, הייץ-אייוועלעך,

עלעקטרישע פּרעס-אייזענס אויף אויסצאָהלונגען צו 1.50 זל. אַ חודש,

פערקויף אויף ראַטעס!

„זשורנאַליסטען“ משטיינס-גזאַגט...

אָפיציעלער קאָמוניקאַט פונ'ם לאָדזער זשורנאַליסטען-סינדיקאַט

אין משך פון די לעצטע וואָכען האָט זיך עס עטליכע מאָל געמאַכט, אַז פּריוואַט-פּערזאָנען, יועלכע זענען אַלס אַנגעקלאַגטע אָדער בעשולדיגטע געשטאַנען פאַר'ן געריכט, און דערנאָך — געוואָרען קרבנות פון שאַנטאַזש. צו די דאָזיגע פּערזאָנען האָבען זיך געמאָלדען עפּעס אומבעקאַנטע חברה-לייט, וועלכע האָבען פּרעזענטירענדיג זיך אַלס „זשורנאַליסטען“ געפאָדערט בעצאָהלט פאַר'ן „פערשוויגען אין דער פּרעסע“ די פאַרגעקומענע געריכטס-פּראָצעסען.

לויט אַדורכגעפיהרטע אויספאָרשונגען, דורכ'ן לאָדזער זשורנאַליסטען-סינדיקאַט, האָבען די דאָזיגע פּערשוינען קיין שום מגע ומשא נישט מיט די היגע רעדאַקציעס, און זיי זענען פּשוט'ע שאַנטאַזשיסטען, וועלכע מ'דאַרף איבערגעבען דער פּאָליציי.

אין פאַל יוען אַזאַ פּערשוין וועט זיך צו עמיצען מעלדען נאָך אַמאָל, ווערט געבעטען יועגען דעם היכף מודיע צו זיין דעם זשורנאַליסטען-סינדיקאַט, פּעטריקאַווער 121, טעלעפאָן 40-187.

פערוואַלטונג פון לאָדזער זשורנאַליסטען-סינדיקאַט און אַלע לאָדזער צייטונגס-רעדאַקציעס

גרויליגער זעלבסטמאָרד

פון אַנ'18-יאָהריגער יודישער מיידעל

(א) בכדי צו בעגיין זעלבסטמאָרד, האָט זיך די 18-יאָהריגע גיטעל שרה סמאַראַדנאַ (פּראַנטשישקאַנער 4) אַריינגעוואָרפען אין אַ... קלאָזעט. מ'האָט אַרויסגערופען פייערלעשען און פּאָגאָטאָוויע. וועלכע האָבען די יונגע זעלבסטמערדערין אָפּגעראַטעוועט.

די סיבות פונ'ם זעלבסטמאָרד זענען נישט פעסטגעשטעלט געוואָרען.

Dr. REICHER

פּאָלודניאָווע 28. טעל. 201-93

ספּעציאַליסט

פאַר מענער - שוועכע - בעהאַנדלונג

סעקסועלע בעראַטונגען פון פּסיכאָ-אַנאַליזען

נעמט אָן פון 8—11 פון 5—8 איוונד.

זונטאָג און חגאות — פון 9—1

קלאַנג-קינאָ-טעאַטער

ZACHĘTA

זגערזשער 26.

היינט און פאַלג. טעג!

ספּאַנאַ-מייסטערווערק פונ'ם לעבען פון צאַרישען רוסלאַנד א. נ.

מאָסקווער נעכט

HARRY BAUR, Annabella, Alexander Granowski

שעפער פון סאָוויעט. טעאַטער און קינאָ

אין דער דירעגענט Alfred Rode

פון „ציגיינער-ראָמאַנסען“

Sergjusz Andrejew

אויסערן פּראָגראַם קלאַנג-צוגאַבען!

אָנהויב 4 נאָכמ. שבת און זונטאָג 12 פריה.

3 zakresowe odbiorniki „ELEKTRIT Co“ przodują!

ארעסטירט צוויי פערשפרייטער פון פאַלש געלד

(א) עהערנעכטען האָבען געהיים - אַגענטען, אויפ'ן יסוד פון לענגערע אָבסערוואַציעס, ארעסטירט 2 פערשוין, וואָס האָבען זיך פערנומען מיט'ן אויס־ברענגען פאַלש געלד.

זייערע נעמען זענען: דניאל ויידע (פון קרוט־קע 10) און אַנטאָני וויזשינסקי (פון פּאָסטערסקא 31).

ויידע איז ערשט נישט לאַנג צוריק אָפּגעזעסען א „וויראַק“ פאַר פאַלש געלד.

גנבה און... ליבע

(א) אין אויגוסט ה. י. האָט מען בעגנב'עט א געוויסע רויזע ווייגקראַנץ, אויף וואָלבאָרסקא 43.

מען האָט געזוכט די גנבים, און מ'האָט זיי געכאַפּט.

נעכטען זענען די גנבים געשטאַנען פאַר'ן גע־ריכט, פון וועלכען זיי האָבען בעקומען פאָלגענדען פסק דין: די פּאַסערין חוה לעווענשטיין (פון פשע־יאַזד 12) — אויף 6 חדשים טורמע, און איהר גע־ליבטער, דער גנב איצעק ליכטער — אויף 8 חדשים.

Dr. med.
HALTRECHT
ספּעציעל־אַרצט פאַר הויט־, געשלעכטס־קראַנקהייטען און מענער־שוועכע
פּיעטריקאַווער 10, טעל. 245-21
נעהמט אָן פון 8 פריה ביז 2 מיטאָג און פון 5 ביז 9 אָוו.
זונטאָג פון 10—1 בייטאָג. אַלע אַרט אַנאַליזען
פאַר אונבעמיטעלטע לעטשניצע־פּרייזן
א ספּעציעלער וואַרטע־זאַל פאַר פרויען.

KINO TEATR
MIRAŻ
11 LISTOPADA 16
היינט פּרעמיערע!
רעוואָלוציאָנס־פּראָגראַם
דאס געהיימניש פון
עקספּרעס № 6
ווי אויך
אונזערע בחורים מאַטראָזן
אין דער הויפּט־ראָלע:
GLORIA STUART
i PAT O'BRIEN
אָנהויב 4 נאָכמ. שבת און זונטאָג 12 בייט.

דאָס יודישע לאָדז רופט זיך אָפּ אויף דער אַקציע פון „צעקאַבע“

קאָנסול מאַקס קאָהן שוין געזאַמעלט הפכער 17000 זלאָטעס!

ווי מיר האָבען שוין געמעלדען, יוערט זייט 3 וואָכען געפיהרט אין לאָדז די אַקציע פאַר'ן הילפס קאַמפּיין, וואָס איז פּראָקלאַמירט געוואָרען דורך דער צענטראַלע פון „צע־קאַ־בע“ אין וואַרשאַ.

דער צוועק פון דער דאָזיגער אַקציע איז זעהר א וויכטיגער. אין גאַנץ פּוילען זענען שוין צוגויפ־געזאַמעלט געוואָרען הפכער 600 טויזענט זל. די זאַמעל־אַקציע אין לאָדז פיהרט אָן אַ קאָמיטעט, אין שפּיץ פון וועלכען עס שטעהט דער יונגער פּאָ־פּולערער גרויס־אינדוסטריעלער קאָנסול מאַקס קאָהן,

ביז איצט האָט שוין קאָנסול מאַקס קאָהן גע־זאַמעלט הפכער 17 טויזענד זל. פאַר'ן דאָזיגען וויכטיגען צוועק. אויך אַדוו. יוסף ווייצמאַן אַרבייט טיכטיג מיט ביי דער זאַמעל־אַקציע. ביז איצט האָט אַדוו. ווייצמאַן שוין געזאַמעלט עטליכע טוי־זענד זל.

די טעג האָט דאָס פּרעזידיום אָפּגעהאַלטען אַ ספּעציעלע בעראַטונג מיט דעפּוטאַט מינצבערג, וועל־כער האָט אויך ווארים צוגעזאָגט צו שטיצען די אַקציע פון „צע־קאַ־בע“.

עס ליגט אַ חוב אויף יעדען לאָדזער יוד זיך צו בעשטייערען פאַר דער אַקציע פון „צע־קאַ־בע“.

טעאַטער
„ראָזמאַיטאָשטשי“
ציגעל־גאַס 27 — טעל. 112-25
דיר.: דוד צעלמייסטער.
אויף דעם אַלגעמיינעם פערלאַנג פון פּובליקום
נאָר 3 טעג
וועט אויפטרעטען דער וועלט־בעריהמטער
דייטש־יודישער ארטיסט
קורט
קאַטש
היינט פרייטאַג, 9.15 אָוונט, מאָרגען שבת, 12 פריהמאָרגען
און 4.15 נאָכמיטאָג (צו ביליגע פּרייזען) און 9.15 אָוונט
ווערט געגעבען די סענסאַציאָנעלע פּיעסע פון י. רעהפיש
איז דאָס דער וועג?
אכטונג! פרייטאַג, 9.15 און שבת, 9.15 אָוונט נאָך דער פאָרשטעלונג
א מתנה פאַר דעם טעאַטער־עולם קורט קאַטש וועט געבען א פּאָר פראַגמענטען פון
„סערזשאַנט גרישא“.
דער אַנסאַמבל: ב. זאַסלאַווסקא. ה. אינוועגטאַרזש, מ. לערנער.
י. קורלענדער, ש. קראַניץ, ד. ליכט, ש. וויינטרויב,
א. וואָלפשטאַט, מ. מעסינגער א. א.
בילעטען צו בעקומען ביי דער קאַסע פון טעאַטער „ראָזמאַיטאָשטשי“.

פערזענליכעס

דער לאָדזער בירגער ה' אינזש. הופנאַגעל געוו. מיניסטעריאַל־ראַט אין פּאַטענט־אַמט איז נאָמינירט געוואָרען אלס פּאַטענט־אַנוואַלד מיט'ן זיץ - אָרט אין וואַרשע.

איבערגעפאָהרען

(א) אויף רוג טשעשינער און פּאַביאַניצער גאַס איז איבערגעפאָהרען געוואָרען דורך אַן'אויטאָ דער 14־יאָהריגער ראָמאַן יורקאָווסקי (פון לובעלסקא 29). מיט א צושעדיגטען קאָפּ און צובראָכענע האַנד האָט איהם פּאָגאָטאָוויע אָפּגעפיהרט אין שפּיטאַל.

צוויי פאָרלעזונגען אין זש.ט.ק.

די פרייטאָגדיגע פּאָפּולערע פאָרלעזונגען פון דער לאָדזער לאַנדקענטשאַפט־געזעלשאַפט האָבען זיך אָנגענומען ביי די ברייטסטע קרייזען אין אונ־זער שטאָט.

1) היינט פרייטאָג פונקט 9 אַ זייגער אין אָוונט קומט פאָר אַ פאָרלעזונג פון יונגען פּרעלעגענט ש. עפּשטיין א.ד.ט. „דער אויסוואַהל פון בערוף אינ'ם ליכט פון דער וויסענשאַפט“. (פּסיכאָטעכניק אין טאָג־טעגליכען געברויך).

2) מאָרגען שבת 9 אַ זייגער אָוונט קומט פאָר די פאָרלעזונג פון אונזער חשוב'ן מיטאַרבייטער פּראָפ. י. טראַנק אויף דער טעמע: „וועלט, מענש, געזעלשאַפט“ (צי איז אונזער קולטור נעוראַס־טעניש?) די פאָרלעזונג האָט אַרויסגערופען אַ פער־שטענדליכען אינטערעס און ס'איז צו האָפען, אַז די לאָדזער יודישע אינטעליגענץ וועט דעם געמיט־ליכען זאַל פון זש.ט.ק. אָנפילען ביז צום לעצטען פּלאַץ.

פון עספּעראַנטאָ־קלוב

מאָרגען שבת ד. 14 ד.ח. 9 אָוועגט קומט פאָר אין לאָקאַל פון עספּעראַנטאָ־קלוב (פּעטריק. 108) אַ פאָרלעזונג פון ד"ר קוטשער א.ד.ט. „עס־פּעראַנטאָ אין די איצטיגע צייטען“. דער איינגאַנג איז פריי.

א פאָרלעזונג „וועגען גאַז־פערטיידיגונג“

ביי די יודישע קאַמבאַטאַנטען

שבת ד. 14. ד. ח. 7 א זייגער אווענד קומט פאָר אין לאָקאַל פון יודישען קאָמבאַטאַנטען־פאַר־באַנד פ. א. וו. (סקיערעווי) 6 א פאָרלעזונג וועגען גאַז פערטיידיגונג דורך דעם אינסטרוקטאָר פון ל.א.פ.פ. און סעקרעטאַר פון פערבאַנד, רעזערוו־פּאָרוטשניק וואָלף ריינהאַרץ.

ד"ר
B. Robinzon
אינערליכע קראַנקהייטען
האָט זיך איבערגעצויגען
אויף 10 פּאָמאָרסקאַ 10
פּראַנט, 2טער שטאָק, טעל. 131-86.
נעהמט אָן פון 6 ביז 8 אין אָוונט.

שטורמדיגע צייטען

51

ראָמאַן

— איך, סעלים־כאַן, זאָג דיר, אַז צעהן מענ־שען וועלען געגוג זיין! — זאָגט סעלים־כאַן מיט ווייטערדיגע דיסקוסיע איז ציועקלאָז. — נעם די דאָ־זיגע מענשען און ברענג מיר אַהער טימיריאַזעי'ן! עס איז דאָך נישט קיין קונץ, ברודערקע, צו בעפּאַ אַזאַ טאָג, אין וועלכען קיביראָוו פיהלט, אַז אַ לען אַ שוואַכערען; די קונץ פון סעלים־כאַן'ען בע שטעהט דאָך אין בעזיגען אַ שטאַרקערען, פער־שטעהסט? מיין בעגעהר איז: געה און — זיג! יוער עס קאָן נישט אויספיהרען דעם דאָזיגען בע־פעהל, דער דאַרף בלייבען מיסט און נישט גע־הערען צו סעלים־כאַנ'ען!

— איך האָב נאָר געזאָגט מיין מיינונג... — האָט זיך קיביראָוו פערענטפערט און אין איהם האָט אויפגעפלאַקערט אַ געוואַלדיגער כעס. יועל־כען ער האָט זיך געסטאַרעט צו בעהערשען, — כ'פערשטעה, אַז דו האָסט אַ סך מעהר ערפאַהרונג פון מיר...

זיי זענען איצט ביידע געזעסען אויף אַ פעלד. מיט אַ צוואַנציג טריט ווייטער זענען געזעסען נאָך עטליכע מענשען פון סעלים־כאַנ'ס באַנדע. אין קיביראָוו'ס מ'ח האָבען איצט אויפגעבליצט פער שידענע געדאַנקען. דער געוואַלדיגער כעס, יואָס האָט איהם איצט בעהערשט, האָט איהם אַרויפגע פיהרט אויף אַ נייעם געדאַנק, ווי אַזוי פטור צו ווערען פון סעלים־כאַנ'ען. ער האָט צוערשט גע־האַט אויסגעאַרבייט גאָר אַן'אַנדערען פּלאַן; אָבער די לאַגע איז איצט געווען אַזעלכע, אַז מ'האָט געמוזט ברענגען אַ קרבן דאָס אייגענע לעבען, כדי צו פטר'ן דעם בעריהמטען רויבער. עס איז נישט געווען קיין אַנדערע ברירה, פטר'ט ער נישט איצט סעלים־כאַנ'ען יועט ער מוזען אויך זיך נעמען די שווערע ראָל פון מאַכען אַן'איבערפאַל

אויפ'ן פּאָלקאָווניק טימיריאַזעיו'ס ווילע און פאַ־גען דעם פּאָלקאָווניק. קאָן ער בעגעהן אַזאַ פער־ברעכען? ניין, ער פיהלט, אַז ער וועט נישט זיין אימשטאַנד אויסצופיהרען דעם דאָזיגען אָנפאַל!

ער האָט איהם זעהר לייכט געקאָנט דער'הרג'־ענען סעלים־כאַן'ען. ווי געזאָגט, זענען זיי ביידע געזעסען אַליין אויפ'ן פעלד. ביז די מענשען, יואָס זענען געזעסען אָפּגערוקט אויף אַ ציואַנציג טריט ווייטער, יואָלטען געקומען צוהילף — וואָלט שוין סעלים־כאַן געווען טויט!

אין קיביראָוו'ן ברויזט איצט אַזוי שטאַרק דער כעס, אַז ער איז גרייט זיך מקריב צו זיין ער ווייסט דאָך, אַז יוי נאָר סעלים־כאַנ'ס מענשען וועלען זעהען זייער פיהרער אַ טויטען וועלען זיי איהם, קיביראָוו'ן, צורייסען ממש אויף שטיקער!

אָבער נישט קוקענדיג דערויף, איז ער גרייט צו פאַלען אַ קרבן, אַבי צו בעפרייען דאָס לאַנד פון דעם דאָזיגען שרעקליכען מענש. ער זיצט איצט אַזוי נאָהענט צו סעלים־כאַנ'ען, אַז איין שאָס פון זיין רעוואָלוער (דעם דאָזיגען רעוואָלוער האָט ער בעקומען פון סעלים־כאַנ'ען גופא...) לייגט אַיועק סעלים־כאַנ'ען אַ טויטען אויפ'ן אָרט!

קיביראָוו שטעקט אַריין די האַנד אין טאַש און הויבט אָן פאַרזיכטיג אַרויסציהען פון דאָרט דעם רעוואָלוער....

דערביי פיהלט ער ווי אַלע איברים ציטערען אין איהם און עס ווערט איהם ענג אין האַלז.... זיין האַנד האַלט אָבער פעסט דעם רעוואָלוער...

אָבער פּלוצלינג האָט אין קיביראָוו'ס האַרץ אַ בליץ געטון אַ געדאַנק און ער האָט צוריק אַריינ־געריקט דעם רעוואָלוער אין טאַש.

ער האָט אַ טראַכט געטון וועגען דעם, אַז דער'הרג'ענען איצט סעלים־כאַנ'ען וואָלט קיין

פעולה נישט געהאַט. מ'האָט געדאַרפט טויטען סע לים־כאַנ'ען אין דער אַנוועזענהייט פון פרעמדע מענשען און נישט בלויז פאַר די אויגען פון זיינע אייגענע לייט. סעלים־כאַנ'ס מענשען וואָלט איצט קיביראָוו'ן גלייך ערמאָרדעט, נאָכדעם יואָלטען זיי זיך געסטאַרעט צו האַלטען אין דער שטרענגסטער געהיימניש זייער פיהרער'ס טויט און זיי וואָלטען ווייטער אויסגעפיהרט פערשידענע רויב־אָנפאַלען. פאַר דער עפענטליכקייט, פאַר די טשעטשענצעס, פאַר'ן מיליטער, פאַר אַלע קאַווקאַזער איינוואוינער וואָלט סעלים־כאַן ווייטער אַנגעגאַנגען פאַר אַ לע־בעדיגען. שוין בלויז זיין נאָמען וואָלט ווייטער אַנגעיואָרפען שרעק ווי ביז איצט. די פּאָליציי און דאָס מיליטער וואָלטען כסדר פערפאָלגט אַ מענשען, וואָס איז שוין אייגענטליך טויט, און סעלים־כאַנ'ס מענשען וואָלטען אין זיין נאָמען ווייטער געהאַלטען אין שרעק גאַנץ קאַווקאַז. עס יואָלטען געקאָנט אַוועקגעהן יאָהרען אין קיינער יואָלט נישט געוואוסט אַז דער בעריהמטער רויבער איז שוין טויט.

מ'האָט דעריבער געדאַרפט פאַקען סעלים־כאַנ'ען אַ לעבעדיגען, אַדער, אין ערגסטען פאַל, טויטען איהם אין דער אַנוועזענהייט פון הונדערטער סאָלדאַטען. עס האָבען געדאַרפט זיין אַ סך עדות וואָס זאָלען בעשטעטיגען, אַז זיי האָבען מיט זייערע אייגענע אויגען געזעהען סעלים־כאַנ'ען אַ טויטען.

ניין, — האָט קיביראָוו בעשלאָסען, — מען מוז דערצו צוגעהן מיט קאַלט בלוט און נישט לאָ־זען זיך פיהרען פון מאָמענטאַלע געפיהלען. ער האָט פון אָנהויב צוגעטראַכט אַ פּלאַן פון פאַנגען סעלים־כאַנ'ען אַ לעבעדיגען און דעם דאָזיגען פּלאַן מוז ער פערווירקליכען!

ערשטענס, וועט ער דאַן יוייניגער איינשטעלען, און אפשר אינגאַנצען נישט דאַרפען איינשטעלען זיין לעבען, און, צווייטענס, יועט די גאַנצע וועלט וויסען, אַז סעלים־כאַן איז פערניכטעט.

און ווען קיביראָוו האָט איצט, אונבעמערק־טערהייט פאַר סעלים־כאַנ'ען צוריק אַריינגערוקט דעם רעוואָלוער אין טאַש, האָט ער דערפיהלט אַ געוואַלדיגע ערלייכטערונג, יוי אַ מענש, וואָס האָט

זיך געראַטעוועט פון אַ גרויס אומגליק.

איצט איז שוין קיביראָוו גרייט געיוען אויף אַלעם, גרייט געיוען אפילו צו מאַכען דעם אָנפאַל אויף טימיריאַזעיו'ס ווילע, אַבי צו האָבען די מעג־ליכקייט צו פערווירקליכען זיין פּלאַן צו פאַנגען סעלים־כאַנ'ען אַ לעבעדיגען, אַדער אַמווייניג־סטענס צו טויטען איהם אין דער אַנוועזענהייט פון אָפיצירען און סאָלדאַטען.

סעלים־כאַנ'ס שאַרפער בליק האָט בעמערקט קיביראָוו'ס צעדרודערטקייט. ער האָט א זאָג געטון מיט אַ חוזק־טאָן:

— כ'זעה, האָסטו מורא. דו „העלד“ פון דער מלחמה! כאַ־כאַ־כאַ! אין דער מלחמה האָסטו פאַר'ן טויט נישט קיין מורא געהאַט; פאַר'ן צאַר ביזטו גרייט געיוען צו געהן אין פייער אַריין, אָבער נעמען אַ צאַרישען פּולקאָווניק אויפ'ן פער־דעל — האָסטו מורא... דאָס געפעלט מיר נישט, דזשיגיט... איך הויב מיך אָן אין דיר צו ענטוישען... איך וויל דיך מאַכען פאַר אַ „זעלבסטשטענדיגען“ מענש און דו ציטערסט גאָר!..

קיביראָוו האָט איצט געמוזט ראַטעוען די לאַגע, פערריכטען דאָס, וואָס ער האָט קאַליע גע־מאַכט. קיביראָוו האָט געמוזט זעהן, אַז ער זאָל ווייטער נושא חן זיין ביי סעלים־כאַנ'ען, אין גע־גענפאַל וואָלט זיך זיין פּלאַן נישט איינגעגעבען ער האָט זיך דעריבער גלייך בעהערשט און גע־ענטפערט:

— כאַן, דו האָסט מיך שלעכט פערשטאַנען.. ווען איך געה אויף „אַרבייט“, יויל איך פונקט ווי דו, זיך האַלטען ביי דעם כלל, אַז מען מוז זיגען! אָבער טאַקע דערפאַר האָב איך געגלויבט, אַז מ'דאַרף מיטנעהמען מעהר ווי צעהן מענשען, נאָר אויב דו דענקסט, אַז איך שרעק דיך, יועל איך דיר געבען אַ בעוויז, אַז דיינס אַ מענש קאָן נישט וויסען פון קיין שרעק; איך נעם מיך אונטער צו פאַקען דעם פּאָלקאָווניק טימיריאַזעיו — איינער אַליין!

(פאָרטזעצונג קומט).

אונרוהיגקייט אין בערלין
צוליב דעם געמיינזאַמען ענגליש - פראַנצויזישען פראָנט

דער ענגלישער „פּעררראַט" פון אַביסיניען, וואָס איז אַרויסגעשפּרונגען אַלס רעזולטאַט פון די פּאַרי־זער געשפּרעכן צווישן פראַנצויזישן פּרעמיער לאַוואַל און דעם ענגלישן אויסערן־מיניסטער האָ־אַר האָט ווי עס זעהט אויס געהאַט אַ טיפערע סיבה די ענגלישע רעגירונג וויל מיט אַלע מעגליכקייטען ווי אַמגיכסטען ליקווידירען דעם קאָנפליקט אין אַפריקאַ, ווייל זי איז זיך בעוואוסט, אַז נעהנטער, אין אייראָפּע וואַקסט מיט יעדען טאָג אַלס גרעסער אַ סכנה וואָס איז בעדייטענד ערנסטער ווי די פון איטאַליעניש־אַביסינישען קאָנפליקט, און בכדי אויס־צומיידען און אַקעגענצווירקען דער דאָזיגער סכנה האָט די ענגלישע רעגירונג בעשלאָסען, און מעג עס זיין אַפילו אויפ׳ן חשבון פון אַביסיניען, ווי אַמ־שנעלסטען אַ סוף מאַכען מיט דער איטאַליעניש־אַביסינישער מלחמה און מיט דער גאַנצער ערנסט־קייט זיך פערנעהמען מיט דער דראָהענדער אייראָפּעאישער סכנה, די דאָזיגע סכנה איז אייגענטליך נישט ניי — דאָס איז דאָס היטלער־דייטשלאַנד.

אין „פ. ט." שרייבט געאָרג בערנהאַרד וועגען האָאַרס לעצטען וויזיט אין פּאַריז צווישען אַנדערעס אַז דאָס איז דער בעסטער בעווייז דאָס די פראַנצוי־זיש־ענגלישע צוזאַמענאַרבייט איז ווידער צוריקגע־שטעלט, דאָס איז דאָס איינציגע וואָס קען איצט שוין פעסטגעשטעלט ווערען אַלס אַ רעזולטאַט פון האָאַ״ס אונטערהאַנדלונגען מיט׳ן פראַנצויזישען פּרעמיער, עס איז נישט וויכטיג צי מוסאָליני וועט איצט מסכים זיין אויף די פאָרשלאַגען פון די ביידע מלוכות אָדער נישט, פון איצט אָן וועט מען אין רוים און אין אַדיס־אַבעבאַ האָבען צו טון מיט אַ געמיינ־זאַמער אַקציע פון די ענגליש־פראַנצויזישע גע־זאַנדטע.

אָבער נישט בלויז וועגען דעם אַביסינישען קאָנ־פליקט האַנדעלט זיך איצט. די איינהייטליכע ליניע וואָס איז איצט פעסטגעשטעלט געוואָרען פאַר פראַנק־רייך און ענגלאַנד זאָל אויך גילטען פאַר דער אַל־געמיינער פּאָליטיק אין יאַפּאַן און אַפריקאַ. און בע־זונדערס לגבי די צוקונפטיגע אָפּמאַכען מיט׳ן דריט־טען רייך.

די דייטשע פּרעסע איז פון דער ווענדונג, וואָס עס האָבען אָנגענומען די ענגליש־פראַנצויזישע בע־ציהונגען גאָר נישט צופרידען. שוין די ידיעה, אַז דער ענגלישער אויסערן־מיניסטער פאָהרט קיין רוים האָט אין בערלין אַרויסגערופען אַ גרויסע נערוועזיטעט אַלס ס׳איז בעקאַנט געוואָרען, אַז עס וועט איהם בעגלייטען דער שטענדיגער מלוכה סעק־רעטאַר פון אויסערן מיניסטעריום וואַנסיטאַרט. אין דייטשען אויסערן מיניסטעריום קען מען צו גוט די בעדייטונג און טענדענץ פון דער דאָזיגער פּער־זענליכקייט אז מען זאָל נישט וויסען, אַז צוליב אונבעדייטענדע זאַכען וועט מען איהם נישט בע־מיהען אויף אַ רייזע.

ווי עס שרייבט געאָרג בערנהאַרד, האָט זיך די דייטשע נערוואָזיטעט אין דער גרעסטער מאָס בע־רעכטיגט. לויט די ידיעות, וואָס שטאַמען פון לאָנ־דאָנער גוט אינפאָרמירטע קרייזען, איז אין פּאַריז אָפּגעמאַכט געוואָרען, אַז די אונטערהאַנדלונגען צו וועלכע די פיהרער פון היטלער דייטשלאַנד זאָלען כלומרשט אַזוי שטרעבען, זאָל מיט זיי געפיהרט ווע־רען שוין אין פעברואַר פון קומענדיגען יאָהר, אָבער נישט פון ענגלאַנד און אויך נישט פון פראַנקרייך אַליין, נאָר צוזאַמען פון ביידע מלוכות.

נאָך מיט אַ פּאָר טאָג צוריק איז די בערלינער דיפּלאָמאַטיע געווען טיף איבערצייגט, אַז איהר כיטרער טריק וועט פולשטענדיג געלונגען און זיך פערענדיגען מיט אַ ערפאָלג, ענגלאַנד — האָבען זיי געמיינט — וועט צו יעדער צייט זיין גרייט צו שליסען אַ לופט־אָפּמאַך מיט דייטשלאַנד און די דאָ־זיגע גרייטשאַפט וועט נאָך וואַקסען אין דער מאָס אויף וויפיל מען וועט נאָר בעווייזען צו מאַכען דעם אָנשטעל, אַז פראַנקרייך לאָזט זיך כאַפּען פון דער ווענדקע פון די דייטשע פאָרשלאַגען אין בעזונדערע אונטערהאַנדלונגען. איבעריגענס איז דער גאַנצער מאַנעווער פון די ברוינע דיפּלאָמאַטען לגבי פראַנק־רייך נאָר געווען בערעכענט אָפּצוציהען פראַנקרייך פון ענגלאַנד און צו בינדען דייטשלאַנד מיט ענגלאַנד.

איצט איז אָבער דער גאַנצער פּלאַן אַדורכגע־פאַלען — ווי איבעריגענס נישט צום ערשטען מאָל אין משך פון די לעצטע 10 יאָר. דאָס מאָל אויף אַ בעזונדערס אונצווידייטיגען אופן, ווייל: ערשטענס זאָל בכלל נישט געשלאָסען ווערען אַ לופט־אָפּמאַך צווישען ענגלאַנד און דייטשלאַנד אליין נאָר עס זאָלען אידענפאַלס צו איהם צוגעצויגען ווערען פראַנקרייך און בעלגיען און אויך איטאַליען, אויב דער אַביסינישער קאָנפליקט וועט ביז דאַן ליקווי־דירט ווערען. און צווייטענס וועט בעת די אונטער־האַנדלונגען בנוגע די לופט־בעוואָפענונגען אויך אָנ־געקניפּט ווערען געשפּרעכען וועגען דער פעסט־שטעלונגען פון די בעוואָפענונגען אין דייטשלאַנד בכלל דריטענס זעהט אויס, אַז עס וועט בכלל נישט קומען צו קיין אָפּמאַכען מיט היטלער דייטשלאַנד, אויב עס וועט נישט צוריק אַריינטרעטען אין פעלקער־בונד.

די היטלער רעגירונג האָט אַלזאָ מיט איהר גרויסאַרטיגע דיפּלאָמאַטיע דערגרייכט דאָס, וואָס זי האָט געוואָלט אויסמיידען. זי וועט אַלזאָ סוף ווינ־טער שטעהען פאַר דער נויטווענדיגקייט זיך אָפען אַרויסצוזאָגען וועגען איהרע פּלענער און דערצו פאַר אַ איינהייטס פראָנט פון די מלוכות מיט וועל־כע מען וועט נישט קענען בעזונדער מיט יעדען אונטערהאַנדלען.

ווייט היטלער האָט זיך אָנפּערטרויט — וואָס איז אַ פאַקט נישט קוקענדיג אויף אַלע אָפיציעלע אָפּ־לייקענונגען — פאַר אַ פראַנצויזישען אויטאָ פאַברי־קאַנט, אַז ער איז גרייט צו לאָזען פאַר פראַנקרייך פרייע הענד אין מערב אייראָפּאַ, ווען פראַנקרייך וועט איהם איבערלאָזען פרייע הענד אנצופאַלען אויף רוסלאַנד, איז זעהט אויס, פאַר די מערב מלו־כות קלאָר געוואָרען דער אמת׳ער כאַראַקטער פון די שלום־רעדעס, וואָס ווערען כסדר געפּרעדיגט פון די פיהרער פון היטלער דייטשלאַנד. דעריבער האָבען זיך איצט פראַנקרייך און ענגלאַנד ענטשלאָסען אַזוי שנעל ווי עס איז נאָר מעגליך אויפצוקלערען דאָס דייטשע פּראָבלעם.

אויפקלערונג און קלאָרהייט דאָס האָט אָבער דער נאַצי־רעזשים אַמווענינגסטען ליב, און דערפון נעהמט זיך די אונרוהיגקייט אין בערלין.

די קהלות אין מערב און מזרח גאַליציען ווערען מאַטעריעל רואינירט
דעלעגאַציע פון קהלה־פאָרשטעהער ביים פינאַנץ און בילדונגס־מיניסטעריום

וואַרשאַ, 12 (טעלעפאָניש פון אונזער קאָ־רעספּאָנדענט). היינט איז קיין וואַרשאַ געקומען אַ דעלעגאַציע פון פאָרשטעהער פון די קהלות אין מזרח און מערב־גאַליציען מיט׳ן פּרעזעס פון דער לעמבערגער קהלה ד״ר ראָס און פּרעזעס פון דער קראָקאָווער קהלה ראַפאַל לאַנדוי בראש.

די דעלעגאַציע האָט בעזוכט דאָס בילדונגס־און פינאַנץ־מיניסטעריום און אָנגעוויזען אויף דער שווערער לאַגע פון די קהלות אין מזרח און מערב גאַליציען צוליב דעם, וואָס די מאַכט פאָדערט פון די קהלות אויסצוקויפען פּאַטענטען און בעטראַכט זיי פאַר פּריוואַטע אונטערנעהמונגען. צוליב דעם ווערען די יודישע קהלות דערפיהרט צו מאַטעריעלער רואין.

די דעלעגאַציע האָט קיין קלאָרען ענטפער נישט בעקומען.

מאַסען־דעפּאָרטאַציעס פון פּוילישע יודען פון דייטשלאַנד

בערלין (יט״א) פון פערשידענע טיילען פון דייטשלאַנד זענען קיין בערלין אָנגעקומען מעלדונ־גען וועגען מאַסען־דעפּאָרטאַציעס פון פּוילישע יו־דען. ווי עס שיינט, האַנדלען די לאָקאַלע מאַכטהאַ־באַנען לויט אינסטרוקציעס פון בערלין.

פיל פּוילישע יודען האָבען בעקומען אַ טערמין פון דריי טעג צו פערלאָזען דאָס לאַנד. אין אַנדערע פאַלען זענען די אויסווייזטערמינען לענגערע, אָבער אין קיין פאַל נישט גענוגענד צו ליקווידירען די גע־שעפטען אין לאַנד אָדער אַפילו בלויז איינצומאַהנען די חובות.

אין איצטיגען מאָמענט איז נאָך שווער פעסט־צושטעלען, וויפיל יודען פון פּוילישע מלוכה־צוגע־העריגקייט האָבען בעקומען דעפּאָרטאַציע־בעפעהלען. אין גוט־אינפאָרמירטע קרייזען שאַצט מען זייער צאָהל אויף הונדערטער, און עס איז קיין צווייפעל נישט, דאָס די דאָזיגע צאָהל וועט שטייגען אין משך פון די נאָהענטסטע וואָכען און די מוידעטער, אויב עס וועט לטובת די פּוילישע יודען נישט אונטערגע־נומען ווערען קיין ענטשפּרעכענדע אינטערווענץ מצד די אָרגאַנען פון דער פּוילישער רעגירונג.

אין דאָס רוב פאַלען, ווערט די דעפּאָרטאַציע־מאָטיווירט מיט אַזעלכע „פערברעכענס", ווי נישט צאָהלען צו דער צייט קיין שטייער אָדער אַפילו מיט אַ שטראָף פאַר צו..... שנעל פאָהרען מיטן אויטאָ, הגם די דאָזיגע „פערברעכענס" זענען געהאַט בע־גאַנגען געוואָרען דורך די בעטראָפענע מיט יאָהרען צוריק. אָפטמאָל ווערען אויסגעזוכט „חטאים" פון מיט 10 אָדער 15 יאָהר צוריק. אין זעהר פיל פאַלען ווערט דער דעפּאָרטאַציע־בעפעהל בכלל מיט קיין זאַך נישט מאָטיווירט.

דער מצב פון די בעטראָפענע פּוילישע יודען איז אַ פערצווייפעלטער. זיי ווענדען זיך מאַסענווייז אין די פּוילישע קאָנסולאַר־אַמטען — אָבער דערווייל אָהן רעזולטאַט. די פעראינטערעסירטע גלויבען, אַז עס וועט פאַר זיי אונטערגענומען ווערען אַן אינטער־ווענץ ביי דער מאַכט אין וואַרשע.

געטאָ־קלאַסען פאַר יודישע קינדער אין בערלין

בערלין (יט״א) דער רייכס־קאָמיסאַר פון דער שטאָט בערלין ד״ר ליפּערט האָט אַרויסגעגעבען אַ פעראָרדענונג אויסצוטיילען די יודישע קינדער אין די בערלינער פּראָפעסיאָנעלע שולען אין בעזונדערע קלאַסען.

מען טאָר נישט דערמאָהנען די ווערק פון יודישע מוזיקער

בערלין (יט״א). דער פּרעזידענט פון דער רייכס־מוזיק־קאַמער האָט פערבאָטען די פערלעגער פון מוזיק־ווערק אָנצוגעבען אין זייערע קאַטאַלאָגען די ווערק פון מענדעלסאָהן־באַרטאָלדי, אָפענבאַך, מייערבער און אַנדערע מוזיקער פון יודישער אָפּ־שטאַמונג.

מען איז משנה־שם

בערלין (יט״א). די פאָרשטאָט פון ליבעק „איזראַעלדאָרף" האָט בעקומען אַ נייעם נאָמען און וועט להבא הייסען „קאַרלסדאָרף". דער „איזראַעלס דאָרפער בולוואַר" אין ליבעק האָט בעקומען דעם נאָמען „טראַוועמונדער בולוואַר". לסוף איז אויך געענדערט געוואָרען דער נאָמען פון שטאָט־קוואַר־טאַל „יערוזאַלעמסבערג" אויף „קרויצבערג".

נישטאָ קיין יודען אין דייטשען אייזענ־באַהן - וועזען

בערלין (יט״א). אין נירענבערג איז מיט דער בעטייליגונג פון היטלערן פאָרגעקומען די פייערונג פון דער 100־יעהריגער עקזיסטענץ פון אייזענבאַהן־וועזען אין דייטשלאַנד. בעגריסענדיג היטלערן, האָט יוליוס שטרייכער ערקלערט, דאָס ווען נישט דער „ריין־ראַסיגער" יאָהאַנעס שאַרף, אַ זוהן פון אַ פראַנקענלענדישען פויער, וואָלט דייטשלאַנד נישט געהאַט קיין אייזענבאַהנען. אויף דער פייערונג איז מיטגעטיילט געוואָרען, אַז צווישען די 630 טויזענד אייזענבאַהן־בעאַמטע אין דייטשלאַנד איז שוין איצט נישטאָ קיין איין יוד.

זופּענווירפעל
„גראַף"
בעסטע קוואַליטעט
פאָדערט איבעראַל!
כשר
„GRAF"
Buljon w kostkach
בהשגחת הרב ר׳ ישעי׳ פירסט שליט״א, רב „עדת ישראל". ווינע.

„פּאַריזער היינט" פערעפענטליכט אַזאַ מין בריף

אין „פּאַריזער היינט" לעזען מיר:

אַ פּאַריזער יוד האָט בעקומען אַ בריף פון זיינעם אַ קרוב.

אינ׳ם בריף, וועלכען דער דערמאָהנטער פּאַ־ריזער יוד האָט אונז איבערגעגעבען, שילדערט דער יוד די שוידערליכע פּאָגראָם סצענעס וואָס זע־נען פאָרגעקומען אין דער גאַנצער אומגעגענד. דער יוד שרייבט:

...מיר זענען איצט אין אַ גרויס פערלעגענהייט, מיר לעבען אין גרויס שרעק. איך קען אייך נישט אַרויסשרייבען דעם גרויסען פחד, וואָס מיר האָבען איצט אין אונזערע שטעטלעך, איך וועל אייך שרי־בען בקיצור.

דעם 20 נאָוועמבער ד.ה. מיטוואָך איז געווען אַ יריד, 12 אַ זייגער בייטאָג האָבען זיך צונויפגע־זאַמעלט גרופּעס פּויערען און זענען געלאָפען צו די יודישע סטראַגאַנעס און האָבען זיי איבערגעדרעהט, צעוואָרפען אַלץ, אברהם אַפּטערן האָט מען איבערגע־קעהרט די גאַנצע סחורה און געשלאָגען, אַלזאָ, דער גאַנצער יריד האָט זיך צונויפגעפּאַקט און אָנגעהוי־בען לויפען אהיים.

מיטוואָך בייטאָג זענען 20 פּאָליציאַנטען אַרויס געפאָהרען אין שכנותדיגען דאָרף, וואו עס געפינען זיך די גרעסטע העצער פון דער אומגעגענד. פּאָלי־ציאַנטען האָבען געוואָלט אַרעסטירען די אָנפיה־רער פון די העצערס, אָבער די לעצטע האָבען גע־שטעלט אַ ווידערשטאַנד, דעריבער זענען פיל פּאָלי־ציאַנטען פערוואונדעט געוואָרען.

דאָס איז געווען מיטוואָך ביינאַכט. דאָנערשטאָג בייטאָג איז געקומען דער נאַטשאַלניק און איז אַרויס געפאָהרען צו די פּויערען אין דעם דאָרף און זיי גע־פרעגט: „וואָס ווילט איהר פון די יודען?"

אין דאָרף זענען זיך צוזאַמענגעקומען איניגע טויזענד פּויערען, צוויי יונגע פּויערען זענען אַרויס געטרעטען און געזאָגט צום נאַטשאַלניק:

— „מיר פערלאַנגען 3 טעג פרייע הענד"!

אַ צווייטער פּויער האָט געזאָגט: מיר ווילען, אַז מען זאָל אַרויסשיקען די יודען.

דער נאַטשאַלניק איז אַוועקגעפאָהרען מיט גאָר־נישט.

זונטאָג דעם 24טען נאָוועמבער זענען אַריבער־געפאָהרען ישראל קריגער, מאָטעל ציליעס און ראובן וואַקסבערג, זיי זענען געפאָהרען צום קאָמענדאַנט פרעגען צי מען קען קומען מיטוואָך אויפ׳ן יאַריד, דער קאָמענדאַנט האָט געהייסען נישט קומען. אַלזאָ איז קיינער נישט געפאָהרען. נאָר עטליכע יודען, וועלכע זענען יאָ געפאָהרען האָבען געכאַפּט געשלאָ־גען און ליגען קראַנק.

אין טאָג פון יאַריד האָבען יודען געמוזט פערמאַ־כען די געוועלבער. ביי פיל יודען האָט מען אויסגע־האַקט די שויבען. מען האָט מורא געהאַט אַרויסצו־געהן אין גאַס, אויפן יאַריד זענען געווען בלויז קרי־סטען, עס האָט זיך געמאַכט אַזוי, אַז קיין קריסט קויפט נישט ביי קיין יודען.

...ביי אונז אין שטאָט האָבען דאָנערשטאָג דעם 28 נאָוועמבער אָפּגעשפּילט זיך טרויעריגע געשעה־ענישען, שוין פון 2 וואָכען האָבען די ווילדע כו־ליגאַנעס אונז געסטראַשעט אַז מען וועט אונז ראַ־בירען, שלאָגען און אַרויסיאָגען. דאָס אַלץ האָט גע־מאַכט דער המון מיט דר. ר. בראַוש. ווען נישט דאָס וואָס מיר האָבען געהאַט פריהער אַ וואָרנונג וואָלט געווען זעהר שלעכט מיט אונז.

מיט אַ וואָך פריהער האָבען מיר געשיקט אַ דע־לעגאַציע צו דער רעגירונג, אין דער דעלעגאַציע זע־נען געווען אברהם ידיצנער, און וואָלפסבערג. מיט זיי איז מיטגעגאַנגען אַ יודישער דעפּוטאַט. מ׳האָט דער דעלעגאַציע פערזיכערט, אַז ביי אונז וועט זיין פולשטענדיג רוהיג. וועל איך בעשרייבען וואָס האָט זיך אָפּגעשפּילט ביי אונז יענעם דאָנערשטאָג, אין טאָג פון יאַריד.

דאָס ערשטע איז געווען אַז עס זענען אָנגעקו־מען 4 פּויערים מיט זייף צו פערקויפען. לעבען זיי איז געשטאַנען משה קאַביש מיט זיינע 2 קינדער און מענדל וועבער, קיין פּאָליציי איז נישט געווען, ביס־לעכווייז זענען אָנגעקומען מחנות מיט פּויערען מיט שטעקענס און ביימשען אין דער האַנד און קלעצער און זענען אַרוים אויפן מאַרק און נישט געלאָזט קוי־פען ביי קיין יודן. וואָס אַמאָל איז געוואָרן מעהר כוליגאַנעס און אַלע אונזערע קריסטליכע שכנים זענען געשטאַנען מיט זיי אינאיינעם און געלאַכט און געפרעהט זיך. אז איצט איז געקומען די צייט ווען זיי וועלען זיך נוקם זיין אין אונז און איבערנעהמען די מאַכט.

באַלד האָט זיך דערהערט שרייען גוואַלד, מען האָט איבערגעדרעהט די יודישע סטראַגאַנעס. מען איז געלאָפען צו די פּאָליציאַנטען.

באַלד האָט מען גענומען איבערדרעהען די שניט קראָמען און מען האָט זיך געלאָזט צו די צעלניק סוחרים, מען כאַפּט שטיקער סחורות און מען שלאָגט מיט דרענגער איבער די קעפּ. גאָט האָט געהאָלפען און עס זענען אָנגעקומען 4 מאַקסוביקעס און 2 גרויסע סאַמאָכאָדען מיט פּאָליציי. און עס האָט זיך געמאַכט אַ מלחמה. איהר קענט זיך נישט פאָרשטע־שטעלען ווי דאָס האָט אויסגעזעהן, יודען האָבען געלי־טען אַ סך שאָדענס, פּאָליציי איז אַרומגעלאָפען מען זאָל פערהאַקען די געוועלבער, עס איז געוואָרען חושך מצרים, ס׳האָט זיך אָנגעהויבען דאָנערשטאָג 10 אינדערפריה און עס האָט געדויערט ביז 3 נאָכ־מיטאָג. מען האָט געהאַט גרויסע נסים ווען נישט די פּאָליציי וואָלטען זיי געמאַכט אַ תל פון גאַנצען יודי־שען האָב און גוטס און מי יודע וויפיל קרבנות עס וואָלטען געווען.

ווען עס האָט זיך געמאַכט נאַכט איז אָנגעקומען פיל פּאָליציי אין געפּאַנצערטע סאַמאָכאָדען. מ׳האָט געהייסען מען זאָל זיך נישט אַרומדרעהען אין גאַס. דעם ערשטען האָט מען פערנומען דעם אָנפיהרער דעם דאָקטאָר. אין אַ שענק זענען געזעסען 2 געהיים אַגענטען. דאָרט איז געזעסען אַ זוהן פון היגען העצערישען פיהרער, ער איז געווען בגילופין, פול מיט שמחה פון די יודישע צרות. האָט ער געזאָגט אַז היינט איז נאָך גאַרנישט, ס׳איז נאָר אַנ׳אָנהויב. מאָנטאָג דעם 2טען דעצעמבער וועט זיין אַ יריד וועט מען זיי, די יודען, שוין צושניידען אויף שטי־קער און די פּאָליציי וועט מען אַרויסנעהמען די קיש־קעס מיט זייערע אייגענע באַגנעטען, די 2 געהיים־אַגענטען האָבען דאָס אַלץ געהערט, האָט זיך באַלד איינער אַרויסגעשאַרט און אין דער מינוט זענען שוין אָנגעקומען 5 פּאָליציאַנטען און דעם העצער אַרעסטירט. מען האָט אויך אַרעסטירט פיל אַנדערע וועלכע זענען בעפאַלען די יודען אויפן יאַריד, גע־וואָרפען יודישע סחורה אין בלאָטע.

איך שרייב אייך נישט אַרוים אַ צעהנטעל דערפון ווי עס האָט אויסגעזעהן און ווי עס זעהט אויס היינט. די יודישע לאַגע איז זעהר שלעכט. דער באַ־קאָט איז געוואָרען זעהר גרויס. קיין קריסט קומט נישט אַריין צו קיין יוד. מענשען האָבען שוין נישט אויף קיין ברויט עס עפענען זיך קריסטליכע געוועל־בער געגענאיבער די יודישע און מען לאָזט נישט אַריין קיין קריסט צו אַ יודען אין געשעפט אַריין. דער ליבער גאָט זאָל זיך דערבאַרימען איבער אונזע־רע ברידער.

אברהם וועוויאָרקע

קיעוו. דאָ איז געשטאָרבען דער בעוואוסטער יודישער שריפטשטעלער, דראַמאַטורג און קריטיקער אברהם וועוויאָרקע, איינער פון די פּאָפּולערסטע יו־דיש־סאָוויעטישע שרייבער.

געבוירען אין פּוילען, אין יאָהר 1887 אין אַ חסי־דישער פאַמיליע, איז ער בעקאַנט געוואָרען אַ פּאָר יאָהר פאַר דער מלחמה מיט זיין חודש־זשורנאַל, „דאָס בוך". וואָס ער האָט אַרויסגעגעבען אין בער־לין, שפּעטער געלעבט אין לאָנדאָן און מיטגעאַרבייט אין דער דאָרטיגער יודישער פּרעסע, אין 1920 געקו־מען קיין מאָסקווע, געווען איינער פון די נאָהענטס־טע מיטאַרבייטער אין „עמעס" ביז 1930, ווען ער איז אַריבערגעפאָהרען קיין כאַרקאָוו, געווען פערבונ־דען מיטן יודישען מלוכה טעאַטער אין מאָסקווע, וואָס האָט אויפגעפיהרט איינע פון זיינע דראַמעס, „באַטוין" א. אנד.

פון זיינע קריטישע אַרבייטען האָט בשעתו אַר־ויסגערופען אַ גרויסע פּאָלעמיק זיין אָפּהאַנדלונג וועגען שמד׳ן.

אויך אין אוקראַינע איז וועוויאָרקע געווען זעהר אַקטיוו אויפן קולטור־געזעלשאַפטליכען און ליטעראַ־רישען געביט און אויף דעם אַלפאַרבאַנדישען צו־זאַמענפאָהר פון די יודישע שרייבער פּראָלעטאַריער האָט ער געהאַלטען איינעם פון די הויפּט־רעפעראַ־טען: וועגען דער יודישער דראַמאַטורגיע.

זיין טויט איז אַ גרויסע אבידה פאַר דער יודישער סאָוועטישער ליטעראַטור.

מיט אַ יאָהר צעהן צוריק האָט דער ווילנער פערלאַג פון ב. קלעצקין אַרויסגעגעבען וועוויאָר־קעס אַ באַנד חסידישע דערצעהלונגען.

די לאָדזשער יודישע גימנאַזיעס

זונטאָג ווערט געלעגט דער גרונדשטיין פאַר אנ'אייגענעם בנין

פון ישעיה אוגער

איבערמאָרגען, זונטאָג ווערט פאָרקומען אין לאָדז א פייערליכקייט, וואָס וועט זיכער ארויסרופען א אינטערעס ביי די ברייטעסטע שיכטען פון דער יודישער בעפעלקערונג. דאָס וועט זיין א יום טוב פון יודישען שול־וועזען אין פוילען, פון יודישער קולטור־אַרבייט. פיל וועלען זיך דערוויסען ביי דער געלעגענהייט צו זייער גרעסטען ערשטוינונג, אַז לאָדז דאָס יודישע לאָדז זיצט נישט מיט „צונויפגעלעגטע הענד"; אַז נישט קוקענדיג אויף דעם שווערען קריזיס, וואָס מיר מאַכען אדורך, ווערט דאָך נאָך געשאַפען פּאָזיטיוועס אויף קולטורעל־געזעלשאַפטליכען געביט. עס ווערט געטון ווערטפולע אַרבייט.

זונטאָג ווערט נעמליך געלעגט דער גרונדשטיין פאַר אנ'אייגענעם בנין, פאַר א קאָמפּלעקס פון בנינים, וואו עס וועלען אין דער צוקונפט זיך געפינען די דריי יודישע גימנאַזיעס, וואָס מיר האָבען אין לאָדז. אַזוי אַרום ווערט אייגענטליך איצט ערשט געשאַפען א פעסטער פונדאַמענט פאַר די דריי יודישע מוסטער־שולען, וועלכע זענען ביזאַהער אַזוי צו זאָגען נאָך נישט געווען פעראַנקערט אין לאָדזער באָדען. איצט ווערט געזיכערט זייער קיום. זיי בעקומען אנ'אייגענע סטאַבילע היים. און א שיינע היים, מוזען מיר צוגעבען, א שיינע און מאָדערנע היים, געבויט לויטן לעצטען וואָרט פון דער טעכניק, געזונט, לופטיג און ליכטיג, אויף א גרויסען פרייען פּלאַץ אין איינעם פון די געזונדעסטע טיילען פון דער שטאָט, און פערזעהען מיט די מאָדערנסטע איינריכטונגען, מיט לאַבאָראַטאָריעס, אַרבייטס־צימערן, גימנאַסטישע זאַלען, וואַרשטאַטען, — קורץ, מיט אַלעם, וואָס די פעדאַגאָגיק, די היגיענע, און די ראַציאָנעלע אַרכיטעקטור פון דער נייער צייט פערלאַנגען פון א מאָדערנעם שול־בנין.

דאָס פאַרגרונטעווען די לאָדזער גימנאַזיעס, דאָס שאַפען פאַר זיי א „באָדען אונטער די פיס", האָט א וויכטיגע בעדייטונג פאַרן יודישען שול־וועזען בכלל אין גאַנץ פוילען. דאָס איז א גרויסער פאָרשריט אויף דעם געביט, א גרויסע דערגרייכונג, דער אקט פון לעגען דעם גרונדשטיין, וואָס קומט פאָר איבערמאָרגען, זונטאָג, קען דעריבער בצייכענט ווערען פאַר א ווענדעפּונקט אין דער געשיכטע פון יודישען שול־וועזען אין פוילען, פאַר אנ'ערפאָלג פון אונזערע שטרעבונגען צו שאַפען אנ'אויטאָנאָמע יודיש־נאַציאָנאַלע מיטעל־שול, אויף מאָדערנע פעדאַגאָגישע יסודות אוועקגעשטעלט, עס ווערט דאָ אין תוך גענומען, ערשט געלעגט דער אבן־הפנה פון דער יודיש־נאַציאָנאַלער שול איבערהויפּט — און דערפאַר זאָגען מיר, אַז דאָס איז א יום־טוב פון יודישער קולטור־אַרבייט, און א יום־טוב נישט נאָר פאַרן יודישען לאָדז אַליין.

די לאָדזער יודען, ספּעציעל אָבער די יודיש־נאַציאָנאַלע קרייזען האָבען א בעזונדער גרונד צו בעטראַכטען די פייערליכקייט פאַר זייער קולטור יום־טוב, איז דאָך די גרינדונג פון די גימנאַזיעס און זייער דערהאַלטונג, ווי דאָס אַריינפיהרען זיי אין אנ'אייגענע היים — באמת זייער טריאומף. א דאַנק זייער אָפּפערוויליגקייט, זייער ענערגיע און גרויסע אַנשטרענגונגען, און קודם כל א דאַנק דעם אומשטאַנד וואָס די לאָדזער האָבען פון אָנהויב אָן ארויסגעוויזען א גרויסע פערשטענדניש פאַר דער וויכטיגקייט פון א יודיש־נאַציאָנאַלער דערציהונג פון דער יודישער יוגענד, אין א צייט, ווען פון דרויסען און אינווייניג האָט מען געקוקט מיט פערדאַכט אויף אַלץ, וואָס ס'איז יודיש־נאַציאָנאַל — א דאַנק דעם איז ענטשטאַנען דאָס גרויסאַרטיגע שול־ווערק אין לאָדז, מיט וועלכען מיר קענען היינט שטאָלצירען און זיך בערימען פאַר דער וועלט.

לאָדז האָט אַלעמאָל געשמט פאַר א דורכאויס מאַטעריאַליסטישע שטאָט, וועלכע האָט גאָר כמעט קיין שום קולטור־אינטערעסען נישט. די לאָדזער האָט מען פון אייביג אָן געהאַלטען פאַר פּראָזאַאישע געשעפטס־לייט, פאַר מענשען מיט קרעמערישע נשמות אָהן שום גייסטיגע בעדערפענישען, אָהן שום אַנדער אידעאַל א חוץ געלד, געלד און נאָכאַמאָל געלד. די גרינדונג פון די יודישע גימנאַזיעס, די דערוואַכונג פון נאַציאָנאַלען בעוואוסטזיין און פון א שטאַרקען קולטור־אינטערעס וואָס האָבען מעגליך געמאַכט די פערווירקליכונג פון דעמאָלט נאָך פאַנטאַסטישען פּלאַן צו שאַפען א יודיש־נאַציאָנאַלע שול—בעוויזט, וואָס פאַר א פאַלשע מיינונג מ'קען אָפטמאָל האָבען וועגען מענשען און גאַנצע געמיינשאַפטען.

איך וויל דערמיט נישט זאָגען, אַז לאָדז איז היינט בעזונדערס קולטורעל און טוט אויף א סך אויף קולטורעלען געביט; אַז די לאָדזער קהלה זאָרגט אפילו נאָר אין א מינימאַלען מאַסשטאַב פאַר די קולטור־בעדערפענישען פון דער יודישער בעפעלקערונג, אָדער אַז די לאָדזער גבירים ווייזען ארויס א בעזונדערען אינטערעס פאַר קולטור־ענינים און געבען געלד פאַר קולטור־צוועקען. ניין דאָס וואָלט געווען א גוזמא, א צו בולטע און שטאַרקע איבערטרייבונג: איך וויל נאָר בעטאָנען, אַז די דערמאָנטע מיטעל־שולען האָט דאָס יודיש־נאַציאָנאַלע לאָדז ברייטוויליג געשטיצט און ענטוויקעלט. א דאַנק די דריי מוסטער־גימנאַזיעס שטעהט טאַקע לאָדז אויבען אָן און פערנעהמט ביז היינט א פיהרענדע שטעלונג אויפן געביט פון יודישען שול־וועזען אין פוילען.

דאָס איז א אינטערעסאַנטער כאַראַקטעריסטישער און אינסטרוקטיווער פאַל.

* * *

און נאָך א בעל־שמחה איז פערהאַן, דער ראש וראשון, פאַר וועלכען דאָס אויפשטעלען פון א אייגענער היים פאַר די לאָדזער גימנאַזיעס וועט זיין גאָר א גרויסער יום טוב און צוגלייך די קרוינונג פון זיין לעבענס ווערק, דאָס איז דער איניציאַטאָר און בעשעפער פון די דאָזיגע מוסטער־שולען, איך מיין אונזער חשובען דר. מאַרקוס בראַודע, דעם אָנגעזעהענעם נאַציאָנאַלען עסקן און קולטור־טוער, דעם גרינדער פון די לאָדזער גימנאַזיעס און אָרגאַניזאַטאָר פון יודישער שול־וועזען איבערהויפּט, געוויס איז די אידעע וועגען שאַפען יודיש־נאַציאָנאַלע שולען נישט קיין נייע. אָבער דר. בראַודע איז געווען דער, וואָס האָט פערוואַנדעלט די אידעע אין א ממשותדיגע טאַט און אויף אַזאַ אופן, אין אַזאַ פערנעהם, ווי מ'האָט זיך עס פריהער נישט פאָרגעשטעלט, ער האָט אויסגעאַרבייט די פּלענער, די פּראָגראַמען פאַר די שולען, ער האָט מאָביליזירט די געזעלשאַפטליכע כוחות פאַר דער פערווירקליכונג פון די דאָזיגע פּלענער, ער האָט אויך פערשטאַנען זיך ארומצורינגלען מיט די ריכטיגע מענער, וועלכע זענען געווען פאַר איהם א הילף און א שטיצע ביים רעאַליזירען זיין אידעע־פיקס מיט וועלכער ער האָט זיך יאָהרען לאַנג ארומגעטראָגען און וועלכער ער האָט אָפּגעגעבען זיינע בעסטע כוחות, זיינע פעהיגקייטען, זיין צייט און ענערגיע.

אויב דאָס יודיש־נאַציאָנאַלע לאָדז האָט געגרינדעט די דריי מיטעל־שולען, וועלכע זענען היינט די בעסטע אין פוילען — האָט מען עס צו פערדאַנקען אויסשליסליך דער השפעה און דער אומערמידליכער מיטאַרבייט פון ד"ר בראַודע. מ'ווייסט, וואָס די דאָזיגע מוסטערהאַפטע שולען שטעלען פאָר מיט זיך. וואָס פאַר א גייסט עס הערשט אין זיי, אויף וואָס פאַר א הויך זיי שטעהען אין יעדען פרט. די דאָזיגע לעהר־אַנשטאַלטען זענען קודם כל א באַריערע נעגען אַסימילאַציע. זיי בעשיצען דאָס יודישע קינד נעגען דער ווירקונג פון דער נישט־יודישער סביבה, זיי ברענגען אַריין דעם תלמיד אין א יודישע אַטמאָספערע, זיי דערציהען איהם אין א יודיש־נאַציאָנאַלען גייסט. די שולע גיט איהם די יודישע געזינונג, זי גיט איהם א גרינדליכע און פילזייטיגע יודישע בילדונג, זי פלאַנצט איין אין איהם ליבע צום יודישען פאָלק און צו זיינע קנינים, הן די אַלגעמיינע און הן די יודישע למודים ליגען אין די הענט פון בעקאַנטע פעדאַגאָגען, פון אַקאַדעמיש געבילדעטע און פאַכמענניש געשולטע לעהרער.

צעהנדליגער אַבסאָלווענטען פון די לאָדזער יודישע גימנאַזיעס זענען היינט טעטיג אויף פערשידענע געביטען אין אויסלאַנד און ארץ ישראל. א גרויסער טייל פון זיי האָט בעקומען א העכערע בילדונג. פאַראַן צווישען זיי דאָקטוירים, אינזשיניערען, שריפטשטעלער, זשורנאַליסטען, בעאַמטע, ציוניסטישע פונקציאָנערען. זיי שטאַמען טיילס פון ציוניסטישע עלטערען, צום טייל פון אומפּאַרטייאיש־בעל־הבתישע און אָרטאָדאָקסישע קרייזען. און דאָס איז דאָס סאַמע כאַראַקטעריסטישע? גראַדע אָט די קרייזען שיקען גערן זייערע קינדער אין די יודישע גימנאַזיעס און זענען אַממעהרסטען פּראָאינטערעסירט אין דעם קיום פון די דאָזיגע שולען, זייענדיג דורכאויס איבערציינט, אַז נאָר דאָ קען די יוגענד בעקומען אנ'עכטע, אמת'ע יודישע דערציהונג אין גייסט פון דער יודישער טראַדיציע און פון אונזער נאַציאָנאַלען קולטור־אידעאַל.

און דאָ קומען מיר צו צו דער צווייטער פונקציע אָדער מיסיע, וועלכע די לאָדזער יודישע גימנאַזיעס האָבען געהאַט צו דערפילען און דערפילען נאָך ווייטער: זיי האָבען אויך געווירקט דערציהעריש אויף די עלטערען פון די קינדער, אויפן ברייטערען יודישען כלל איבערהויפּט. זיי האָבען, אַזוי צו זאָגען, נאַציאָנאַליזירט די יודישע געזעלשאַפט, בעזונדערס יענע שיכטען און קרייזען, וועלכע האָבען פריהער זיך בעצויגען אינדיפערענט אָדער זאָגאַר נעגאַטיוו צום יודיש־נאַציאָנאַלען פּראָבלעם, צו ארץ־ישראל און דעם העברעאישען קולטור־ווערק, אָדער זיי זענען איבערהויפּט פערפרעמדט געווען פון יודענטום און פון יודישקייט. א דאַנק די שולען האָבען זיך אַלזאָ ראַדיקאַל געענדערט די אַנשויאונגען פון די דאָזיגע שיכטען און זייער איינשטעלונג צו אונזער נאַציאָנאַלען אויפלעבונגס־אידעאַל.

וואָס די דאָזיגע מוסטער־שולען זענען געווען פאַר לאָדז, וואָס זיי האָבען אויפגעטון אויפן געביט פון דערציהונג, וואָס פאַר אנ'איינפלוס זיי האָבען געהאַט אויף דער יודישער געזעלשאַפטליכקייט און ווי אַזוי זיי האָבען פון געוויסע בעפעלקערונגס־שיכטען, אינגערליך צעשפּליטערטע און דיפערענצירטע, אויסגעשמידט א נאַציאָנאַל־געזעלשאַפטליכען כוח — דאָס לאָזט זיך גאָר נישט אָפּשאַצען אין א צייטונגס־אַרטיקעל אפילו נאָר אין אַלגעמיינע שטריכען.

וואָס מיר ווילען אונטערשטרייכען, איז: אַז די קליינע גרופּע נאַציאָנאַלע יודען מיט ד"ר בראַודע בראש, וועלכע האָבען געשאַפען די דאָזיגע מוסטער־שולען, האָבען א גרונד שטאָלץ צו זיין מיט זייער ווערק, וואָס ווערט ערשט איצט, ווען מען טרעט צי־צו בויען אנ'אייגענע היים פאַר די שולען, ריכטיג פונדאַמענטירט און געזיכערט; זיי האָבען א רעכט צו זאָגען: אונזער מיה און אַרבייט איז געווען א ברכה פאַרן יודענטום.

און דאָס יודענטום וועט זיי שטענדיג דאַנקבאַר זיין דערפאַר.

דער בוי־קאָמיטעט, וועלכער האָט גענומען אויף זיך די אויפגאַבע אויסצובויען אנ'אייגענע היים פאַר די יודישע גימנאַזיעס, בעשטעהט פון אָנגעזעהענע געזעלשאַפטליכע טוער, פאָרשטעהער פון דער פינאַנץ און אינדוסטרי־וועלט.

זיי פיהרען אָן מיט דער אַרבייט און זאַמלען די נויטיגע געלדער. זיי שרעקען זיך נישט פאַרן קריזיס, זאָגען זיי. זיי זענען טיף איבערציינט, אַז דאָס יודישע לאָדז, וואָס האָט פערשטאַנען צו ברענגען גרויסע מאַטעריעלע קרבנות ביים גרינדען די גימנאַזיעס, וועט זיך אויך נישט אָפּשטעלען פאַר קיין אָנשטרענגונגען, בכדי צו פערענדיגען דאָס וויכטיגע יודישע קולטור־ווערק — א קולטור־ווערק, וואָס האָט פערשאַפט לאָדז כבוד און אָנזעהען אין דער יודישער וועלט.

דיפּלאָמאַטיע

פון אדוו. ז. שמרויד

מאָדערנע געהיימנישפול איז די אַזוי גערופענע דיפּלאָמאַטישע מלאכה. עפּעס אַזאַ מין גליטשיג בעשעפעניש, וואָס אָט האָט איהר עס, אָט איז עס אַוועקגעפלויגען, כאַטש געה, זעץ איין דעם קאָפּ און זיך עס. עס איז אַ ספּעציעלע מעלה, אַ נייערע מדה, עס הייסט — פּאָליטישע עלאַסטישקייט. און מיינען, מיינט מען דערמיט, דאָס שפּרינגען און טאַנצען איבער דער וועלט־מאַפּע מיט אַזאַ שנעלקייט, מיט אַזאַ ריהרעוודיגקייט און „גראַציע", אַז אסור צי מען קאָן וויסען אין דער פריה, ווי דער טענצער וועט זיך עלאַסטיש בויגען נאָכמיטאָג... אַ גרויסע ברייטע וועלט־מאַפּע, אַ שעהנער, ברייטער טאַנץ־פּלאַץ....

* * *

אַ קעגען וואָס איז עס געקומען צו רייד? אַ קעגען די לעצטע געשעהענישען פון דער וואָך.

אַלזאָ הייסט עס אַ קליינע איבערגרופּירונג; עפּיס אַ ריהר אויף דער מאַפּע: ענגלאַנד און פראַנקרייך (צוויי אַלטע גוטע פריינד, איטאַליען אַ נייער גוטער פריינד, אויב איהר ווילט אַן'אויפגעפרישטע ליבע... נו און אַנדערע מלוכות אין איראָפּאַ? הלמאַי זיי אינטערעסירט עס גאָרנישט? זיי קלערען גאָרנישט אַריין אין דער נייער דריי־קעפּיגער ליבע? און וואָס זאָל זיך אונז דאַכטען אַז די דייטשען שלאָפען און סאָוויעטען געניצען? היינט זאָלען מיר, הייסט עס גלויבען, אַז דער פּסוק, די איינציגונגס־פּלאַטפאָרם פון די דריי, טייערע איבערגעגעבענע גוטע פריינד האָבען זיי גאָרנישט אין זינען סאַקי די ליבע שכנים פון דער נאָהענט און פון דערווייטענס? גלויבט מיר, זיי האָבען זיך אַלע אַזוי גוט אין זין, און עסען זיך אַלע אַזוי ממש פון די פיסקלעך, אַז עס איז פשוט צו בעוואונדערען.

אַז מ'שמועסט — דיפּלאָמאַטען...

* * *

נו, וואָס זאָגט איהר צו דער סדרה — ענגלאַנד?

אַ אַלטער כלל: „מרבה נכסים, מרבה דאגה" (וואָס האָט אַמאָל געזאָגט אַן'אָרימאַן: יוי העלפט מיר שוין גאָט; „ווי האָב איך שוין די דאגה".) ענגלאַנד האָט די אמת'ע גבירישע דאגות. אַ קליינגיקייט. מ'האָט קיין עין־הרע אַזאַ מין שטיקעל אימפּעריע, מיט אַזאַ פאַר דאָמיניעס, מיט אַזאַ ביי־סעל „איינפלוס־ספּערעס" און אַלץ איז אַזוי געקניפּט און געבונדען, אַז ס'ריהרט זיך עפּעס אין איין אָרט, קאָן זיך עס חס־וחלילה אָפּרופען אויפ'ן צווייטען עק... היינט פרעג איך אייך, איז עפּעס אַ וואונדער, אַז זיי ווערען אַזוי שטאַרק עמפּפינדליך די חשוב'ע ענגלענדער, ווען עס ריהרט זיך עפּעס אין כינאַ, אָדער להבדיל אין עגיפּטען, אָדער גאָר אויפ'ן מיטלענדישען ים? אַ קליינינגקייט, אַז מ'האָט קיין עין־הרע אַזאַ מלוכה מיט אַזאַ ברייטקייט, אַזאַ פערנעהם...

איהר קאָנט דאָך אודאי די מעשה מיט דער רבי'שער ברכה: געווען אַ לאַנד וואָס האָט גע'שמ'ט מיט זיין שנאה צו יודען, דאָס לאַנד איז געווען גרויס און שטאַרק. דער הערשער האָט געהאַט אַנ'אונבעגרענציטע מאַכט.

טרעפט זיך אַ מעשה: עס ברעכט אויס אַ קריג און דער מלוכה־הויפּט, וואָס האַלט שטאַרק פון אַ „רבי'שער ברכה" פאָהרט מיט זיין סוויטע צו אַ איינפלוסרייכען רבי'ן; ער פאָדערט פון איהם אַ ברכה.

דער רבי, הגם שטאַרק איבערראַשט פון דעם בעזוך, ענטפערט מיט אַ פראַגע: עס איז פאַר מיר אַ גרויסער כבוד, וואָס דו הערשער פון אַ לאַנד מיט קנאַפּע צוויי הונדערט מיליאָן בירגער, קומסט צו מיר מיט בעזוך, אָבער ווי אַזוי קאָן איך אַ יודישער רב געבען דיר, הערשער, אַ ברכה, ווען דו געוועלטיגסט איבער אַ לאַנד, וואָס שמט מיט די גרעסטע רדיפות אויף יודען? אָט איז אין דער שטאָט פאָרגעקומען אַ פּאָגראָם, אין דעם דערפעל, אין דעם שטעטעל דאָרויף האָט דער הערשער געענטפערט: קאָן איך דען האָבענדיג אַזאַ גרויס לאַנד, אַזאַ גרויסע אימפּעריע, וויסען וואָס עס טוט זיך אין יעדען ווינקעלע? זאָל דיר גאָט העלפען — האָט איהם געענטפערט דער רבי — דו זאָלסט האָבען אַזאַ גרויס לאַנד, אַז דו זאָלסט קאָנען וויסען וואָס עס טוט זיך אין יעדען ווינקעל'ע... מיר יודען ווינשען נישט ענגלאַנד חס־וחלילה קיין שלעכטס, אדרבה, לאָז איהר גוט זיין זאָל זי אויך אונז לאָזען זיך ענטוויקלען. זי ווייסט אָבער יאָ, וואָס עס טוט זיך אין יעדען ווינקעלע. אין דער צייט, ווען האָר האָט געפיהרט אונטערהאַנדלונגען מיט לאַוואַל'ן, האָט אידען געשמאַק געפיהרט א קאָנפערענץ מיט דער אַרומיגער משפּחה: — די דאָמיניעס., אויסטראַליען, ניי־זעעלאַנד, דרום אַפריקא א. א. וו.

היינט שטעלט אייך פאָר, אַז מען איז אַזוי מטופל מיט „לענדערלעך", ווי אַזוי מ'קלערט אַ ריין למשל אין אַזאַ ענין ווי פּאָליטישע אונרוהען אין אַזיען?

אַ קליינינגקייט, עס ריהרט זיך אין כינאַ! לייכט אָפּצוזאָגען: דער אַזיאַטישער קעסעל!

וואָס כינאַ איז — דאָס ווייסען ענגלענדער גאַנץ גוט. ערשט נישט לאַנג צוריק האָט דער געוועזענער איטאַליענישער אויסערן מיניסטער ספאָרזאַ פּערעפענטליכט אין זיין בוך „די שעפער פון ביי־עם איירָאָפּאַ", אַ דאָקומענט וועלכען ער בעצייכענט אַלס זעלטענהייט, וואָס איז געווען בעקאַנט נאָר אַ ענגען קרייז ספּעציאַליסטען־דיפּלאָמאַטען: עס איז א דעפּעשע פון כינעזישען געוועזענעם פּרעזידענט יואַן־שי־קאַי צו לאָיד־דזשאָרדזש, אין צוזאַמענהאַנג מיט די בעמיהונגען וואָס לאָיד דזשאָרדזש האָט געמאַכט אַריינצוציהען כינאַ אין איראָפּעאישען קריג.

דער מחבר פון דער טעלעגראַמע וואָרענט אַז דאָס אַריינציהען די כינעזער איז א געפעהרליך שפּיל. עס וועט צו טייער קאָסטען די איירָאָפּעער. זיי וועלען זיך האָבען שפּעטער אויסצושטעהן געברענטע צרות. הויבט נישט אָן מיט די כינעזער, אין אייער אייגענעם גוט פערשטאַנענעם מלוכה־אינטערעס!

און לאָיד דזשאָרדזש האָט נישט אָנגעהויבען. ער האָט זיך אָפּנים געלאָזט איבערצייגען פון ה' „וואו־פאַי־יואַו" (כינעזישען אויסערן־מיניסטעריום) היינט שטעלט אייך פאָר מיט וואָס פאַר עמפּפינדליכקייט עס ווערען אויפגענומען אין ענגלאַנד ידיעות וועגען פּאָליטישע אונרוהען אין אַזיען. אַ קליינינגקייט אַזיען — דער גוטער פריינד יאַפּאַן, וואָס שניידט זיך סיי אויף דער יבשה, סיי אויפ'ן ים. „אויפ'ן ים איז איהם דאָך וועניג דאָס פערהעלטניש פון 3 ביז 5 וואָס איז פעסטגעשטעלט געוואָרען אין וואַשינגטאָן! יאַפּאַן זאָגט אַז זי איז אַ גלייכבערעכטיגטער בירגער אויפ'ן ים, ווער זאָל אידר דאָס זאָגען א דעה וועגען דער צאָהל פון פלאָט און דעם פערהעלטניש צו דער בעוואָפנונג פון אַנדערע מלוכות: פאַראייניגטע שטאַטען און ענגלאַנד. זי ווייסט וואָס זי טוט.

אָט קוקט זי שוין גאָר ערנסט אויף דער וויכטיגער סטראַטעגישער באַזע — דעם פּאָרט: סינגאַפּאָר היינט — אויף דער יבשה: אָפיציעל הייסט עס דער אויטאָנאָמישער צפון־געביט אין כינע — פּאַקטיש איז עס דער מאַרשירענדער יאַפּאַנישער איינפלוס, איהר פּאָליטישע ספערע. נו, פרעג איך אייך — איז עס אַזוי פּשוט? עס איז דאָך אַזיען — אינדיען איז דאָך אויך אַ לאַנד, אַזאַ קליין „לענדעלע" וואָס האָט סך־הכל 600 מלוכהלעך, 232 לשונות דערונטער 30 — הויפּט־שפּראַכען?

נו, פערשטעהט איהר שוין — קלאָפּאָטען פון א גביר? און היינט א שטיקעל אַפריקא — דאָס ביסעלע מצרים? עפּעס טוט זיך דאָרט אויך א ביסעל חושך... ועל־כולם — דאָס מיטעללענדישע מעער, די הייליגקייט פון סועץ קאַנאַל — דאָ קומט אָבער די מעשה, איטאַליען—אַביסיניען. אַמאָל בשעת די וואַהלען, בעת דער וואַהל־קאָמפּאַניע האָט מען גערעדט מיט'ן לשון פון יושר און גערעכטיגקייט, מיט אנלערנען דעם אָנפאַלער, מיט גאַראַנטירען דעם וועלט־שלום, מיט דורכפיהרען דעם פּאַקט פון דער פעלקער־ליגע... היינט האָט שוין דער סטיל פערלוירען זיין רייץ...

הלמאַי די פעלקער־ליגע וועט זיך בעליידיגען? נישט קיין אומגליק. איהר אויטאָריטעט איז שוין לאַנג נישט קיין געוואַלדיגער, — אַביסיניען וועט צוטיילט ווערען? — אַנדערש געהט עס נישט; אויך פערפאַלען, אלא וואָס דען?

די מאַפּע מוז ענטשפּרעכענד פערבעסערט ווערען, גוטע פריינד מוזען זיך צונויפקומען און טאַקע גוט זיך האַלטען ועל כולם: דער פּרינציפּ מוז אָפּגעהאַלטען ווערען: „דאַ אוט דעס — איך גיב, כדי „דו זאָלסט געבען", גאָר נישט בחנם — אַלץ פאַר עפּעס. דער סוד איז נאָר: „אין וואָס דאָס עפּעס בעשטעהט? וואָס פאַר א פּאָליטישע אָדער מאַטעריעלע קאָנצעסיעס.

געוועזען א צייט, ווען מען האָט גערעדט און געשריבען אין איירָאָפּע וועגען דער עפענטליכקייט פון דער פּאָליטישער דיפּלאָמאַטישער אַרבייט, היינט קען ניגט נאָך זיין מאַיעסטעט דער סוד; א טיפער שלייער פערדעקט פאַר דער עפענטליכקייט דאָס אמת'ע פּנים פון די רעזולטאַטען פון דיפּלאָמאַטישער אַרבייט...

קולטען פון מלוכה און העלד

(קלאַנגען און אָפּקלאַנגען) = פון לעאָ העניג

ס'איז מעהר ווי מערקווירדיג: דווקא אין אונזער צייט, ווען אפילו אין די פּאָר געבליבענע פּאַרלאַמענטאַרע לענדער, הערשט שוין דער קולט פון „שטאַאַט איבער אַלעם", ווען אַלע כמעט סאָציאָלאָגען, עקאָנאָמיסטען און פּובליציסטען האַלטען אין איין איבערחזרן, אַז די צייט פון אינדיווידואַליזם און ליבעראַליזם איז שוין אריבער, און אַז ס'קומט די תקופה פון טאָטאַליטאַריזם און סאָציאַליזם, ווען יעדער יחיד וועט זיין נישט מעהר און ווייניגער, ווי א שרייפעלע אין דער גרויסער מלוכה מאַשין.

אַט דווקא אין אונזער צייט, ווען יעדער מעהר ווייניגער בעוואוסטזיניגער יחיד האָט זיך שוין צוגעוואוינט צום געדאַנק אָדער צו דער אַנשויאונג, אַז זיין גליק איז אין אַלעמענס גליק, אַז ער איז שוין נישט מעהר א עולם קטן, א וועלטעל פאַר זיך, נאָר איין איינציגער אטאָם אין א גרויסען סאָציאַלען אָרגאַניזם — אַט דווקא איצט הערשט אויך דער העלדען־קולט, אפשר שטאַרקער ווי ווען עס איז פריהער אין דער געשיכטע, פון איין זייט קניהט איצט די מענשהייט פאַר דעם אָפּגאָט. וועלכער טראָגט די נעמען, פון כלל, פאָלק, שטאַאַט און קאָמונע, און איז גרייט אַלע איהרע קינדער און זייערע ווילענס (אויף וויפיל זיי האָבען אזעלכע אייגענע ווילענס) צו אָפּפערען פאַר דעם גרויסען סאָציאַלען גאָט, און צו דער זעלבער צייט, באַלד ווי זי האָט אָפּגעקניהט צו דעם אָפּגאָט, פאַלט זי כורעים פאַר א צווייטען אָפּגאָט — פאַרן גרויסען יחיד, פאַרן גרויסען און געניאַלען פיהרער.

פון איין זייט זענען איצט כמעט אַלע מענשען סאָציאַליסטען אָדער פאַשיסטען, אָדער לכל הפחות — ערב סאָציאַליסטען און ערב פאַשיסטען, און פון דער אַנדערער זייט, זענען אַט די זעלבע סאָציאַלע בעשעפענישען וועלכע גלויבען און דינען אין איין פאָרמע צי אין אַן אַנדער פאָרמע צום כלל, אויך גוואַלדיגע, פערגעטערער פון גרויסע יחידים, פיהרער, דיקטאַטאָרס א.אז.וו.

קיינמאָל נאָך האָט די מענשהייט אזוי נישט געליקענט און איגנאָרירט דעם יחיד ווי אצינד, און אויך קיינמאָל האָט די מענשהייט אויך אזוי נישט פערגעטערט דעם איינצעלנעם יחיד ווי אצינד.

אונזער צייט איז בעהערשט פון צוויי מעכטיגע ווידעראַנאַנדערדיגע לאָזונגען:

די מלוכה און דער פיהרער:

אַלעס און אַלע מוזען געאָפּפערט ווערען דער מלוכה, דער קאָמונע, דעם פאָלק און דעם היימלאַנד, און צו דערזעלבער צייט זענען אַלע מיליאָנען זיך אָפּפערענדיגע יחידים גרייט ארויסצושטעלען אויף א הויכען פּיעדעסטאַל — א איינצעלנעם, א יחיד, א פיהרער.

קיינמאָל נאָך האָט מען מיט אזא גרינג האַרץ נישט מקריב געווען אזויפיל יחידים צוליב א סאָציאַלען אָדער א פאָלקס־אידעאַל; און קיינמאָל איז א יחיד נישט געווען אזוי פערגעטערט ווי אצינד.

און נאַטירליך בעמערקט זיך אַממייסטען טאָ דער זיך ווידערשפּרעכענדער סאָציאַל פּסיכאָלאָגישער פענאָמען אַמייסטען אין די שוין טאָטאַליטאַר־פאַשיסטישע און סאָציאַליסטישע מדינות.

אין די פּאַרלאַמענטאַרע מלוכות, וואָס עקזיסטירען אצינד זענען די ביידע קולטען — דער קולט פון שטאַאַט און דער קולט פונם פיהרער, — נאָך זעהר שוואַך זיי וועקען זיך ערשט, מען הויבט די קולטען ערשט אָן צו קולטיווירען, אזוי צו זאָגען, צוליב פערשיידענע סאָציאַלע און פּאָליטישע מאָטיווען.

באָלדווין, צום ביישפּיל, איז איצט לכל הדעות דער ענגלישער שטאַאַטסמאַן מיטן גרעסטען פּרעסטיזש. בעזונדער אין זיין אייגענער קאָנסערוואַטיווער פּאַרטיי. פונדעסטוועגען וועט איהר אפילו אין „זיין" קאָנסערוואַטיווער פּרעסע נישט הערען די געשרייען: „דער געניאַלער באָלדווין" אָדער, אַז „מר. באָלדווין איז דער געניאַלסטער שטאַאַטסמאַן וואָס לעבט איצט אויף דער וועלט".

ווען א ענגליש - קאָנסערוואַטיווע צייטונג זאָל ארויס מיט אזעלכע טענות, קענען מיר זיך פאָרשטעלען ווי דער דורכשניטליכער „פרייער און אינדיווידואַליסטיש געשטימטער" ענגלענדער וואָלט געקנייטשט מיט די אַקסלען.

אָבער ענגלאַנד איז דאָך נאָך א פּאַרלאַמענטאַרישע מדינה ד.ה. לויט די מאָדערנע אַנשויאונגען א אָפּגעשטאַנענע מדינה.

און ווען מיר רעדען וועגען דעם צוזאַמענשטויס פון די צוויי מאָדערנע קולטען מיינען מיר, נאַטירליך, די היינטיגע טאָטאַליטאַרע פאַשיסטישע מלוכות און הויפּטזעכליך איטאַליען און דייטשלאַנד.

מיליאָנען און מיליאָנען יחידים־בירגער געהען דאָרט ארום און טאָרען קיין פּיפּס נישט טון, זיי האָבען האַלב צי גאַנץ בעוואוסטזיניג, פערפּויגען זייערע אינטערעסען, ווילענס און געפיהלען פאַר די אינטערעסען און דעם ווילען פון דער מלוכה, פונם פאָלקסטום, און אַט די זעלביגע צעהנדליגער מיליאָנען יחידים, וועלכע ווייסען שוין אַז א יחיד איז נאָר א איינציגע זאַמד קערענדעל אין א גרויסען באַרג זאַמד, אַט די זעלביגע מיליאָנען האַלטען אין איין פאַלען כורעים און טאַנצען קדוש קדוש פאַר איין יחיד, פאַר איין מענשען.

די מלוכה — און מוסאָליני!

דאָס דייטשע פאָלקסטום — און היטלער!

צוויי לאָזונגען, צוויי קולטען וועלכע זענען זיך איינער דעם צווייטען סותר, און זענען כמעט געגנעריש איינער צום צווייטען.

איז דער עיקר און דער ענד־ציל דער כלל, ווי קען מען אזוי גלויבען אין א יחיד?

און קען ווידער איין יחיד, איין איינציגער מענש זיין אזוי געטליך, אָהן פעהלערען ווי יעשו קען מען גלויבען אזוי אין א כלל און מקריב זיין אַלע מיליאָנען יחידים פאַרן כלל.

און דאָך איז די הויפּט כאַראַקטעריסטיק פון אונזער צייט — די איינציגייטיגע הערשאַפט פון די צוויי אַנטאַגאָניסטישע קולטען, און מען מוז זיך מודה זיין אַז אמשאַרפסטען ווירקט אַט דער קולטען דיסאָנאַנס, ווען ער קומט פונם איצטיגען מאַרקסיסטישען רוסלאַנד.

וואו, וואו. נאָר דאָרט האָט דאָך אוודאי נישט געדאַרפט הערשען דער העלדען־קולט.

אַט דער העלדען קולט איז דאָך אין גאַנצען נישט אין איינקלאַנג מיט דער מאַרקסיסטיש־לענינינ'יסטישער פילאָזאָפיע פון געשיכטע, וועלכע ליקענט אין דעם בעזונדערען איינפלוס פון גרויסע יחידים אויפן גאַנג פון דער געשיכטע.

און דאָך האָבען מיר דעם איינדרוק אַז אויך אין רוסלאַנד האָט מען לעצטענס צו שטאַרק אָנגעהויבען קולטיווירען דעם העלדען־קולט, ס'איז א גרויסער ספק, צי לענין אַליין האָט ביי זיין לעבען געהערט אין רוסלאַנד אזוי פיל שבחים און קאָמפּלימענטען ווי עס הערט איצט אין רוסלאַנד זיין תלמיד און נאָכפאָלגער — סטאַלין.

„דער געניאַלער סטאַלין", דער גרויסער סטאַלין דער גרעסטער אין דער וועלט סטאַלין — מיט די עפּיטעטען איז איצט פיל די רוסישע פּרעסע און אַלע רעדעס, וואָס ווערען איצט געהאַלטען אין רוסלאַנד, נישט מיר דאָ אין אייראָפּא, קאָנען אָפּשאַצען אָדער אונטערשאַצען סטאַלינס גרויסקייט און געניאַליטעט; כאָטש מיר קענען אויך דאָ פערשטעהען די נאַטירליכע דאַנקבאַרקייט, וואָס הערשט אין רוסלאַנד צום פיהרער, וואָס האָט זיי ארויסגעפיהרט אויפן וועג פון „פּראָספּעריטי" און סאָציאַל שעפערישער רעקאָנסטרוקציע.

אָבער דאָך האָבען מיר דעם איינדרוק אַז אויך און אפילו אין רוסלאַנד ווערט לעצטענס קולטיווירט דער העלדען קולט.

די פּסיכאָלאָגיע פון גרויסע געניאַלע מענשען איז נאָך ווייט נישט אויסגעפאָרשט געוואָרען, נאָר אונז פּשוטע מעהר ווייניגער ראַציאָנאַלע מענשען דאַכט זיך, אַז גרויסע מענשען דאַרפען נישט און האָבען גאָרנישט אזוי ליב, ווען מען האַלט זיי אין איין זאָגען, אַז זיי זענען גרויס: און אַז אמתע אָפּשאַצונג פון גרויסקייט דריקט זיך נישט אויס ווען מען טאַנצט „קדוש, קדוש" און מען פאַלט כורעים.

אַלענפאַלס, דוכט זיך, אַז נישט מיט בלויז פּאָליטישע און טאַקטישע טעמים קען זיך דערקלערען די איצטיגע הערשאַפט פון דעם העלדען־קולט איינציטיג און האַנד־אין־האַנד מיטן קולט פון שטאַאַט און געזעלשאַפט...

קען דאָך אמאָל זיין, אַז דער דיסקרעדיטירטער און דערשטיקטער אינדיווידואַליזם, וועלכער לעבט אין יעדען מענשען, זוכט בלינד און געפינט, נישט בעוואוסטזיניג דערויף, א בעפרידיגונג אין דעם העלדען־קולט, וועלכער ווערט אויף די היינטיגע מאַסען ארויפגעצוואונגען צוליב פּאָליטישע טעמים?

אַבגעגעניש מיט דעם רעוואָלוציאָנער, וועלכער האָט זיך בעטייליגט אין דעם אַנפאַל אויף אלעקסאַנדער דעם צווייטען

(זכרונות) • פון ד"ר ח. זשיטלאָווסקי

דער ווינטער 1884—1885 איז פאַר מיר געווען אפשר דער גייסטרייכסטער אין מיין גאַנצען לעבען. איך געדענק נישט ווען איך זאָל האָבען געאַרבייט אזוי אינטענסיוו און מיט אזא אויפפלאַם פון אַלע כוחות, ווי גראָד אין יענער צייט, עס איז געווען ווי אַלע ליכט - קוואַלען פון דער נשמה וואָלטען אָנגעצונדען געוואָרען מיטאמאָל, און עס איז אַלץ פאַר מיר געשטאַנען אין א שאַרף־קלאָרער בעלייכטונג. ביכער פלעגען בוכשטעבליך געשלונגען ווערען. עס האָט אמאָל געטראָפען, ווען איך האָב אין איין מעת לעת דורכגעלייענט און זיך טיף אריינגעטראַכט אין א גראָבען בוך, פון די גאָר נישט גרינגע, — און זיין אינהאַלט האָט זיך אריינגעקריצט אין מוח אויף יאָהרען און יאָהרען.

אינטענסיוו געאַרבייט האָב איך אי אויף די אַלגעמיינע פראַגען, וואָס האָבען מיר אינטערעסירט אי אויף דער צוגרייטונג פון די יודישע מאַנוסקריפּטען פאַר דער ערשטער נומער „תשועת ישראל", אי אויף דעם קורצען רוסישען מעמאָראַנדום פאַר דעם עקזעקוטיוו קאָמיטעט פון דער פּאַרטיי „נאַראָדנאַיא וואָליא", מיט אומגעדולד האָב איך געוואַרט אויף דער „פּערזאָן" וואָס דאַרף קומען פערבינדען דוכאָוויטשן מיט דעם עקזעקוטיוו־קאָמיטעט.

ענדליך האָב איך מיך דערוואַרט, דאָס האָט געמוזט זיין צווישען ל"ג בעומר און שבועות. א סימן האָב איך: מיר האָבען שוין אָנגעהויבען באָדען זיך, און די בשורה האָט מיר דוכאָוויטש אָנגעזאָגט, ווען איך בין אין איינעם א זוניגען פריהמאָרגען געקומען אהיים פון באָדען זיך, מיט א פייכטען „לאַקען" אויף מיין אַקסעל, און האָב פון פענסטער דערזעהען דוכאָוויטש'ן ווי ער געהט אום א פערטראַכטער פון דער אַלייע פון דעם אויבסט־גאָרטען.

ער פלעגט דעמאָלט זעלטען ווען קומען צו אונז און פלעגט זעלטען ווען וואַרטען אויף מיר. ווען ער פלעגט מיך נישט טרעפען אין דער היים. דאָס וואָס ער האָט געוואַרט אויף מיר, און דאָס וואָס קאַליא איז נישט געווען, — ער פלעגט דעמאָלט קומען צו אונז כמעט אַלע פריהמאָרגענס — האָט מיר גלייך אונטערגעזאָגט, אַז דוכאָוויטש האָט מיר געבראַכט די פאַר מיר אזוי וויכטיגע נייעס. איך בין האַסטיג ארויס אויף דער וועראַנדע און אַנ'אויפגערודערטער ביז גאָר אראָפּגעלאָפען די טרעפּ איהם אנטקעגען.

די „פּערזאָן" איז טאַקע געקומען, און נישט איין „פּערזאָן" נאָר א גאַנצע פאַמיליע: א מאַן מיט א פרוי און א קליין קינד. מיר האָבען זיך און גאָרטען גופא אָוועקגעזעצט צו פריהשטיק, און דוכאָוויטש האָט מיר דערצעהלט וועגען די חשוב'ע אויסטערלישע געסט, לויט דוכאָוויטש'עס דערציהלונג, האָבען דער מאַן און די פרוי געהערט צו דער נאַראָדנאָוואָלישער אָרגאַניזאַציע פון 1881, און האָבען זיך דירעקט בעטייליגט אין דעם אַנפאַל אויף אלעקסאַנדער דעם צווייטען, לויט מיין אייגענער השערה, האָבען דאָס געמוזט זיין פון יענער גרופּע העלדען, וואָס האָבען געאַרבייט אין דעם קעלער אויף דער „סאַדאָוואַ גאַס" אין פּעטערבורג — די מעשה קאָבאָזיעוו מיט זיין קעז־קראָם, פון וועלכער מען האָט געפיהרט א מינע אונטער דער סאַדאָוואַ־גאַס, אויף דעם פאַל ווען דער קיסר וואָלט געפאָהרען דורך איהר.

זינט דעם 1טען מערץ 1881 וואַגלען זיי ארום איבער גאַנץ רוסלאַנד, — דער לעצטער איבערבלייב פון יענער גרופּע אויף דער פריי, א חוץ די וואָס זענען אוועק קיין אויסלאַנד.

איצטער זענען שוין כמעט אַלע ווינקלען און ווענט געוואָרען אומזיכער, נאָר איין אויסוועג איז געבליבען — אריבערקלייבען זיך ערגעץ־וואו אויף קאַווקאַז. געווען פאַר זיי אויך א מעגליכקייט אריבערצוכאַפּען זיך איבער דער גרעניץ קיין אויסלאַנד. האָבען זיי זיך פון יענער מעגליכקייט אָפּגעזאָגט, איצטער איז אויך זי פערשוואונדען, און עס בלייבט נאָר איינס: קאַווקאַז. אָבער דירעקט פאָהרען אהין איז אי זעהר א געפעהרליכער ענין. אי קיין מיטלען זענען נישטאָ. מוזען זיי וויטער „אַדרומאַדערען" איבער רוסלאַנד, פון איין גרופּע צו דער אַנדערער, נאָך דעם לאָפּאַטינשען דורכפאַל זענען אָבער די מייסטע גרופּעס צעשטערט, און די פערבינדונגען צווישען די פערבליבענע — דאָס רוב איבערגעריסען. פאָהרען זיי פון איין שטאָט צו דער אַנדערער, וואו עס זענען נאָך דאָ פערבינדונגען צווישען די פערבליבענע. אָדער וואו עס קאָנען געשאַפען ווערען אזעלכע פערבינדונגען עקסטרא צוליב זייער „טראַנספּאָרט" פון אָרט צו אָרט. ביז זיי וועלען זיך דערשלאָגען צום ציל, צו דרום־מזרח, צו קאַווקאַז. קומט זיי אויס אָפט צו פאָהרען פון א דרום־שטאָט צוריק קיין צפון, און פון א מזרח־פּלאַץ צוריק קיין מערב. אָבער איידער זיי וועלען זיך דערשלאָגען צו קאַווקאַז מוזען זיי נאָך זיין אין יענער מערב־דרום־מדינער שטאָט. וואו עס געפינט זיך איצטער דער ניי געגרינדעטער עקזעקוטיוו - קאָמיטעט. אהינצו וועלען זיי אריבערפיהרען מיין שליחות צו איהם.

אויף אַט דעם עפּיזאָד האָב איך מיך אָפּגעשטעלט, איינמאָל כדי צו געבען א בעגריף וועגען דעם חורבן, וואָס דער לאָפּאַטינישער דורכפאַל האָט געמאַכט אין דער פּאַרטיי, און דערנאָך דערפאַר ווייל מיר האָט זיך נישט געמאַכט אָנצוטרעפען זיך מיט איהם אין די רעוואָלוציאָנערע מעמוארען פון יענער צייט. איך בין זיכער, אַז און דעם מאָסקווער „מוזעי פון דער רוסישער רעוואָלוציע" וואָלט מען געקאָנט אויסגעפינען א סך דאַטען וועגען יענע חשובע „געסט".

זעהען זיך מיט זיי האָט אין דער ערשטער צייט געקאָנט נאָר דוכאָוויטש. מיט דעם מאַן פלעגט ער זיך בעגעגענען דאָס רוב שפּעט ביינאַכט. אין דעם טיך דווינע, ביים כלומרשטען באָדען זיך, — אַנ'איינפאַל, וואָס איז זומער צייט בענוצט געוואָרען אין צונויפטרעף מיט געפעהרליכע „אומלעגאַלע". דער ראַנדעוואו מיט מיר איז בעשטימט געוואָרען גראָד אויף די טעג. בין איך גרייט דערצו? דער מעמאָראַנדום דאַרף זיין אזוי קורץ, קלאָר און שאַרף, ווי נאָר מעגליך.

נישט וועלענדיג אָפּלייגען די זאַך אפילו אויף אַנ' איבעריגען טאָג, האָב איך פאָרגעשלאָגען דער ראַנדעוואו זאָל פאָרקומען טאַקע מאָרגען, דוכאָוויטש האָט דאָס אָנגענומען, און האָט מיך פערלאָזען.

דעם גאַנצען טאָג און א שטיק אין דער נאַכט האָב איך געאַרבייט. כדי צו קאָנדענסירען דעם אינהאַלט פון דעם מעמאָראַנדום אויף א דריי־פיר בלעטלעך, אויף מאָרגען, אין שפּעטען נאָכמיטאָג, איז דוכאָוויטש געקומען נעהמען מיך צו זיי. מיר זענען ארויס אויפן שטאָט. ווי היינט געדענק איך די סצענעריע, וואו מיר האָבען זיך בעגעגענט. ווייט אויס'ן שטאָט. אין א שיטערען וועלדעל פון רויטע טענען־ביימער (סאָסנעס) האָבען מיר זיי געפונען, זיצענדיג אויף א קליינעם בערגעל: מאַן, פרוי און קינד. ווי היינט, שטעהען פאַר מיר לעבעדיגע זייערע געשטאַלטען, ער — אָנגעטון אין א רוסישען העמדעל אונטער א „בורנוס" (מאַנטעל), ווי א רוסישער „מאַסטיעראָוואָי" (פּועל) מיט א פּנים פון זא פּשוטען אַרבייטער אָדער פּויער: מיט אַנ'אויסגעדאַרטען „קליינעם" געזיכט, מיט איינגעפאַלענע באַקען, מיט ליפּען, ווי איבערגעצויגען מיט א בלויליכער גלאַזור, מיט טיפע קנייטשען, אויפן שטערען, זי — מיט א סך א געזונג טערען אויסזעהן. מיט א פּשוטען און גוטמוטיגען אויסדרוק אין געזיכט, דאָס קינד — א בלייכס. א שווייגעדיגס. ווען מיר זענען צוגעגאַנגען צו זיי, האָט מיך דורכגענומען א געפיהל פון יראת הרוממות, געפּאָרט מיט רחמנות ביז צו טרעהרען.

דוכאָוויטש האָט אונז פאָרגעשטעלט נישט אָנרופענדיג קיין נעמען, מיט די ווערטער: „נו, ווערט בעקאַנט!" — מיר האָבען זיך אַלע צוגעזעצט אויפן בערגעל און זיך פאַנאַנדערגערעדט, — ערשט ער איז גאָר א הויך געבילדעטער אינטעליגענט. ער האָט גערעדט וועגען דער לאַגע אין דעם לאַנד, און זעהר טרויעריג, זעהר פּעסימיסטיש זענען געווען זיינע רייד. די רעאַקציע פּרויזט און לעשט־אויס אַלץ, צו וואָס מען האָט זיך דערשלאָגען אין די ליבעראַלע צייטען. און זי פּרויזט נישט נאָר אין רעגירונגס־קרייזען, נישט נאָר אין דער פּרעסע, וואָס ווערט געפּייניגט אַלץ מעהר און מעהר, נאָר אויך אין דער געזעלשאַפט, אויך ביי א גאָר גרויסען טייל שריפטשטעלער פון דעם פריהערדיגען ראַדיקאַלען לאַגער. אָבער — ניש'קשה! פערצווייפלען טאָר מען נישט. א ניי געוויקס קומט אויף, וואָס וועט ווידער אויפנעהמען דעם קאַמף. מען דאַרף קאָנען אריבערטראָגען מפּלות.

מיר זענען אריבער צו דעם ענין: „יודישע אָרגאַניזאַציע", מיט וועלכען דוכאָוויטש האָט איהם שוין פריהער בעקאַנט געמאַכט. איך האָב איהם איבערגעלאָזט דעם קורצען קאָנספּעקט און ערקלערט איינינגע וויכטיגע פּונקטען. עס וועט זיכער נישט זיין קיין גוזמא. ווען איך וועל זאָגען, אַז דער גאַסט איז אין דעם פולען זין פון וואָרט געווען מלא שמחה!

— דאָס איז די בעסטע זאַך, וואָס יודען קאָנען טון פאַר דעם ענטפער אויף זייער פראַגע, און די ניצליכסטע זאַך פאַר דער פּאַרטיי, — איז געווען זיין התלהבותדיגער פּסק־דין.

אויף מיין פראַגע, צי קאָן מען זיין זיכער, אַז דער עקזעקוטיוו - קאָמיטעט וועט אָננעהמען דעם אָנבאָט צי וועט ער עס אפשר פערוואַרפען, ווי ער האָט דאָס געטון מיט דער ביעלאָרוסישער „האָמאָן", האָט ער געענטפערט, אַז עס קאָן גאָר קיין שאלה נישט זיין: דער עקזעקוטיוו קאָמיטעט וועט זיכער אָננעהמען. וואָס פאַר א פערגלייך מיט אמאָל? עס איז איצטער אַנ'אַנדער צייט און אַנ'אַנדער לאַגע, און יודען זענען דאָך נישט קיין ביעלאָרוסען, דאָס איז א בעזונדער פאָלק, מיט אַנ'אַנדער שפּראַך און אַנ'אייגענעם געשיכטליכען לעבען, ס'איז נישט „ביעלאָרוסען", וואָס זענען אין תוך אריין נאָר צוריקגעבליבענע רוסען. „און איהר קומט דאָך נישט, ווי א בעזונדער אָרגאַניזאַציע, וואָס אַרבייט מחוץ פון דער פּאַרטיי. איהר שטעלט זיך לכתחילה אוועק אונטער איהר פאָהן".

איך האָב איהם איבערגעגעבען דעם דאָקומענט, ער האָט זיך אריינגעגעסען מיט די אויגען אין איהם און איבערגעלייענט פאַר זיך, צונויפגעלייגט און אָוועקגעגעבען מיר צוריק.

— איך טאָר דאָס נישט פיהרען, מיט זיך. אָבער זייט זיכער: איך האָב דאָס אַלץ אין קאָפּ, און וועל דאָס איבערגעגעבען כמעט ווי וואָרט פאַר וואָרט מיט אייערע דערקלערונגען.

מיט אַט דעם רעזולטאַט פון אונזער שמועס איז דוכאָוויטש געווען צופרידען ביז גאָר.

ווען עס איז געוואָרען פינסטערער האָבען זיך די געסט אויפגעהויבען, מיר האָבען זיך וואַרעם פאַנאַנדערגעזעגענט און זיי זענען אוועק. דוכאָוויטש און איך זענען נאָך אויף א ווײלע געבליבען זיצען אין וואַלד.

געשיכטע פון יודען אין לאדז

דער ביליגסטער און בעקוועמסטער אופן צו פערשאפען זיך גארן איז נאר ביים... יודישען לאגעריסט

פון ד"ר פ. פרידמאן

(נאכדרוק פערבאטען)

עס אונטערליגט נישט קיין שום ספק, אז דער לוין סיסטעם האט ארויסגעראטעוועט א סך וועבערס פון פולשטענדיגעד נויט און ארבייטסלאזיגקייט און דאס אפשר, אויף א מעהר ווירקענדיגערען אופן, ווי די, צו יענער צייט, מיט גרויסע קאסטען געגרינדעטע שטאטישע אונטערנעהמונגען, פון דער צווייטער זייט ווידער האט דער לוין סיסטעם געצווינגען צו דער מאקסימאלסטער ארבייט פאר א קליינעם לוין און האט נעפיהרט אנ'אונברחמנותדיגע עקספלאטאציע.

די וועבערס וועלכע זענען געוואוינט געווען צו הויכע פערדינסטען ביי א קלענערער און ווייניגערער ארבייט, האבען זיי אנגעהויבען צו אלארמירען די מאסגעבענדיגע פאקטארען: ,,אמאל האט דער וועבער, וועלכער האט בעקומען געצאהלט אין מזומן, געהאט ווייניגער ווארשטאטען און דאך געהאט אנ'ארענטליך אויסקומעניש. הייגט אבער, בעקומענדיג פאר זיין סחורה נאר גארן פון הענדלער און א קליינע פאר גילדען צוגעצאהלט, איז ער גענייטיגט דריי מאל אזוי פיל צו פראדוצירען און דאס מיט אנזעהעוודיגען היזק, בכדי צו קענען אין נויט און צרות זיך דערהאלטען".

די בעקלאגונגען פון די וועבערס האט דער לאדזער שטאט פרעזידענט זעהר היים אונטערשטיצט. אלם פועל יוצא פון אטא די תרעומות'ן, האט די רעגירונגס קאמיסיע פאר אינערליכע און גייסטיגע ענינים, אין 1843, ארויסגעשיקט דעם ראט־געבער פון דער גובערניאלער מאכט, ראזוואדאווסקי, בכדי אויסצופארשען דעם מצב פונם האנדעל און אינדוסטריע אין די שטעט און אין די פאבריקס־ישובים פון דער מאזאווישער און קאלישער גובערניע. פון אלע זייטען האבען זיך דעמאלט געשיט אנקלאגעס אויף די יודישע פערלעגער (לוינער) און לאגערים־טען. כדי די אנקלאגעס צוצושטעלען מעהר וואגיגקייט, איז צו זיי צוגעגעבען געווארען א כפול־שמו־נה'דיגע מסירה וועגען שמוגלעריי, די אדורכגעפיהרטע אויספארשונג האט טיילווייז נאר בעוויזען די ריכטיגקייט פון דער מסירה וועגען שמוגלעריי, אבער, משמעות, זענען קיין גרויסע חטאים נישט געפונען געווארען, ווייל עס איז לגבי קיינעם פון די בעשול־דיגטע נישט אנגעווענדעט געווארען קיין שטראף־סאנקציעס, אבער, טראצדעם האבען די תרעומותן פון די וועבערס נישט אויפגעהערט. דעמאלט האט די רעגירונג פון דער מאזאווישער גובערניע, אין 1844 ווידער ארויסגעשיקט א דעלעגאט אין דער פערזאן פון אדיונקט וואנסאווסקי, וועלכער האט געהאט די אויפגאבע צו פארשען דעם מצב אין לאדז, טאמא־שאוו, קאנסטאנטין, אלעקסאנדער, אזארקאוו און זגעזש, וואנסאווסקי האט וועגען זיינע בעאבאכטונ־גען מיטגעטיילט דער רעגירונג אין דעם נוסח: ,,דאס יודענטום, וועלכעס איז פערדינסט גיריג, ריקזיכטס־לאז וועגען דעם אלגעמיינעם וואויל פון לאנד... ווער־מען עס איז פרעמד יעדעם מענשליכע געפיהל, נאר מיט געשמאק צו דעם עקעלדיגסטען, ווארפען זיי די מלאכה און האלטענדיג אין זייערע נעגעל די אומ־גליקליכע און צוליבן קריזיס צעדרייטע פאבריקאנ־טען און נעהמען ביי זיי צו זייערע לעצטע גראשענס".

ביי אזא איינשטעלונג איז זעלבסטפערשטענדליך, אז עס איז די וועבערס געווען שווער אנגעקומען צו איבערצייגען דעם אדיונקט וועגען דער גערעכ־טיגקייט פון זייערע פערלאנגען און אנקלאגעס. וואנ־סאווסקי האט אפגעהאלטען א רייה קאנפערענצען מיט די פארשטעהער פון די וועבערס און פאבריקאנטען, אויף וועלכע עס איז ארומגערעדט געווארען דער ענין ווי אזוי אומצופעהנגיג צו מאכען די וועבערס פון די יודישע לאגעריסטען.

איינע פון די פראפאזיציעס, וועלכע עס האט גע־מאכט דער אייגענטימער פון דער וואל־פאבריק אין טאמאשאוו, האסטערמאן, איז געווען פאלגענדיגע: די באנק פאלסקי זאל גרינדען א גרויסען גארן־לאגער וועלכער וועט אריינפיהרען גארן דירעקט פון מאנ־טשעסטער דורך א ביליגערען וואסער־וועג, דורך דאנ־ציג און ניעשאווע, עס האט זיך אבער ארויסגע־שטעלט אז דער אויסגאנג ,,קען נישט זיין נוצליך, נישט דער באנק פאלסקי און נישט די בפרטיותדיגע וועבערס... ווייל די לאגעריסטען וועלען קענען גע־שמוגעלטען גארן א סך ביליגער פערקויפען, בפרט נאך געבען זיי כסדרדיגע און לענגערע קרעדיטען און די באנק פאלסקי דאגעגען קען קיין שום קרעדי־טען נישט דערטיילען. אויב זי וועט נישט האבען די בטוחות, אז זי וועט קיין היזקות נישט האבען און פאר געלד ווידער, קענען די וועבערס קיין גארן נישט קויפען".

דעמאלט האט דער אדיונקס פארגעליגט אז די בעדייטענדיגסטע פאבריקאנטען זאלען גרינדען א גע־זעלשאפט, וועמען די באנק פאלסקי וואלט געקענט נעגען א גאראנטיע פון די פאבריקאנטען, ערטיילען קרעדיטען, בכדי איינצוקויפען ביינוועל־גארן פון דער ערשטער האנד אבער די פאבריקאנטען האט דער פארשלאג נישט געשמעקט און האבען זיך צוריקגע־צויגען, ארגומענטירענדיג בזה האופן: אזא געזעל־שאפט וואלט געהאט די אויפגאבע צו דערטיילען די וועבערס קרעדיטען אין גארן, אדער אין געלד, אויף משכנות אין דער פארם פון זייערע אויסגעאר־ביטע סחורות. דער גרעסטער טייל וועבערס, וועט אבער נישט זיין בכוח אויסצולייזען זייער פער־משכנטער סחורה און די געזעלשאפט ווידער, א בע־לאסטעטע, פון די חובות און, קודם כל, פון דער דריטגליבקייט צוריקצובעקומען דער באנק פאלסקי די קרעדיטירטע סומעס, וועט זי נישט האבען קיין אנ־דערע ברירה, נאר צו פערקויפען די משכנות אויף א ליציטאציע. ,,דעמאלט וועלען קומען די יודישע הענדלער, וועלכע וועלען האבען צווישען זיך אנ־אפמאך, מיט זייערע איינגעבוירענע נייגונגען אלע־מען שאדען צו ברענגען (!) און וועלען אנגעבען אזא פרייז אויף די ליציטירטע סחורות, וועלכער וועט נישט דעקען די אויף זיי געגעבענע הלוואות", און די געזעלשאפט וואלט אזוי ארום נאר געהאט גרויסע היזקות און זי וואלט דערביי קיינעם קיין נוצען נישט געבראכט."

אונם נישט אננעהמען די פראפאזיציע, איז ווידער ענטפלעקט געווארען דער אינטערעסען־אונ־טערשיד צווישען די קליינע וועבערס און די גרויסע פאבריקאנטען.

אינטערעסאנט זעהט אויס דער ענין אין דער בע־לויכטונג פונם פאבריקס קאמיסאר לעלאווסקי, רע־דאקטאר פון ,,איזידא", וועלכער איז אגב געווען אויסגעצייכענט בעהאוונט אין דער אינדוסטריע פון קעניגרייך. לויט לעלאווסקיס ראפארט פון 1844, האט מען נאך מיט פינף יאהר צוריק פראפאנירט די לאד־זער וועבערס צו גרינדען אזא געזעלשאפט, אבער דער פראיעקט איז צושלאגען געווארען אין דעם ווידער־ווילען פון די וועבערס. לויט לעלאווסקין, האבען די פערמעגליכערע וועבערס געהאלטען, אז דער ארויס העלף פון די קלענערע וועבערס איז אין סתירה צו זייערע אייגענע אינטערעסען און זיי האבען אפילו אויסגעדריקט דעם וואונש אז ,,די וועלכע בעזיצען נישט קיין גענוגענדיגען פאנד, זאלען נישט טארען פאבריצירען אויף אייגענער האנד, ווייל זיי מאכען קאליע אלעמען דעם טארג". לעלאווסקי — ווי עס שיינט — איז בכלל געווען א געגנער פון דעם מין גע־זעלשאפט, ווייל — לויט זיין מיינונג, — וואלטען די רייכערע פאבריקאנטען, ביי אזעלכע בעציהונגען, גע־האלטען די ארימערע נאך מעהר אין קנעכטשאפט.

(ווייטער זעה 15. זייט)

[▮] אוי, געוואלד, א גנב!... [▮]

צרות פון אנ'אסעקורירטען

איבערדערציילט פון י. אבערזשאנעק

איך זאג אייך, יודען, אז אנ'ענדעקישער סטו־דענט קאן דאס נישט טון, וואס מ'טוט זיך אליין. גע־נומען בידיים און אליין אויף זיך גענומען א פע־קעל צרות.

אלץ הייסט צרות ? אלץ הייסט אנ'אומגליק ? נישט איך עס, נישט איך שלאף, נישט איך האב גע־דולד צו דער ארבייט. כ'געה ווינטער ארום אין א זומער־כאלאטעל, כ'הוס און ניס, כ'ציטער פון קעלט ס'האקט מיר א צאהן אין א צאהן, און איצט די וועז־וואגיעס ? וועזוואניעס אהין און וועזוואניעס הער. יעדען טאג אנדערע ,,וויאשטשעניעס". דער קאפ פלאצט מיר שוין פון די ,,געסט" — און אין אלעם בין איך אליין שולדיג.

הערט יודען, א מעשה, און נעהמט אייך אראפ א מוסר השכל, זיך צו היטען פון אגענטען, צו אנט־לויפען פון אסעקוראציעס — הערט א מעשה:

— אנגומעלטען זיץ איך מיר אזוי מיט בגי בית, פלוצים עס עפענט זיך די טיר, און עס קומט אריין א יודעל מיט א צוגעשוירען בערדעל ווי א קמצל מיט א טעקע אונטערן ארעם.

— גוט מארגען.

— א גוט יאהר, וואס ווינשט איהר ?

— דא וואוינט ה' חיים יאנקעלזאן?

— יא. וואס האט איהר געוואלט? איהר זענט א משולח פון א ישיבה ?

— עי, ווי פאלט איהר אויס.

— א מחבר ?

— אך.

— אנ'אינקאסענט פון ,,הכנסת כלה"?

— ניין. נישט דאס און נישט יענץ, איך בין גע־קומען אייך פערזארגען אויפן גאנצען לעבען.

— איהר מיך פערזארגען?

— יא, איך, נישט קיין אנדערער.

— משעקאווע צו וויסען, נו לאמיר הערען.

האט דאס יודעל זיך אויסגעהוסט, א גלעט געטון דאס קמצל. פעררויכערט א פאפיראסעל, ארויס־געלאזט דעם רויך דורך דער נאז, און גענומען געבען לשון:

— הערט מיך אויס, פאניע חיים יאנקעלזאן, איהר ווייסט דאך, אין וואס פאר א צייט מיר לע־בען. מ'פליהט מיט אעראפלאנען. מ'פאהרט משוגע־נערווייז מיט טארפעדא צוגען. אויטאס פליהען ארום איבער דער שטאט ווי שדים, און וואס איז דען מ'־שטיינס געזאגט א מענש. א מענש איז געגליכען צו א יויך־טאפ: ער קאכט אזוי לאנג, ביז ער קאכט אויס . . . א מענש איז געגליכען צו א בייגעל־בע־קער: א בייגעל בעקער איז שטערבליך, און מיט א מענש איז אויך אזוי.

— אבער וועגען וואס זאגט איהר דאס ? איהר האט דאך מיך גאר געוואלט פערזארגען אויף מיין גאנץ לעבען, און איהר רעדט גאר פון טויט ?

— אט, אט, בין איך טאקע געקומען פער־זארגען, אסעקורירען אייך.

— אהא, איהר זענט אנ'אגענט ?

— יא, אנ'אגענט פון דער בעוואוסטער ענגלי־שער אסעקוראציע געזעלשאפט ,,יקום פורקן", נו, בין איך געקומען אסעקורירען אייך אויפן לעבען.

— ר' יוד, א שאד אייער מיה, איך וועל מיך נישט אסעקורירען ווייל איך רעכען צו לעבען 100 יאהר.

— אזוי? הונדערט יאהר? מיט וואס זענט איהר עס אזוי זיכער ?

— ווייל איך עס נישט אין קיין רעסטאראנען, כ'קוריר מיך נישט אין דער ,,אובעזפיעטשאלניע", און כ'מעסט מיר נישט דעם בלוט דרוק.

— אויב אזוי, טא אסעקורירט אייך געגען פייער.

— ס'וועט נישט ווערען דערפון.

— פארוואס ?

— ווייל אין מיין הויז וואוינט נישט קיין פא־בריקאנט. און איך מאך ,,הבדלה" פון איין שבת־צו־נאכטס צום צווייטען. אהן אנ'אסעקוראציע־פא־ליסע...

— האב איך פאר אייך אנ'אנדערען פלאן: א־סעקורירט אייך געגען גנבה. צו וואס זאלט איהר לעבען אין שרעק. אז איהר קענט האבען א לאכטיג לעבען. איהר זיצט אייך אין טעאטער, און אין דער־היים מאכט מען אייך דערווייל ,,חתונה", איהר קומט אהיים. און ס'ווערט אייך ,,לאכטיג" אין די אויגען. די גנבים ארבייטען, און איהר נעהמט אפ די גראצער'ס.

— יא, דאס זעהט איהר איז אנ'ענין. געגען גנבה דארף מען זיך טאקע אסעקורירען. און אידער איך האב זיך אומגעקוקט, האט ער מיר אונטערגערוקט א פאליסע. איך האב אונטערגעשריבען און אראפ אנ'עול פון קאפ.

איצט בין איך א פרייער פויגעל, וועל נישט דאר־פען שרעקען. כ'וועל נישט קיין מורא האבען פאר מיין פעליץ, פאר די מלבושים. איך וועל האבען א רו־היגען קאפ. ווארום, איך בין דאך אסעקורירט!

דא הייבט זיך אן דאס פעקעל צרות:

באלד אויף צו מארגענס קומט אריין א פערשוין ווידער מיט א טעקע, פרעגט ער:

— דא וואוינט ה' חיים יאנקעלזאן ?

— יא, דא וואוינט חיים יאנקעלזאן, ווער זענט איהר ?

— איך בין א קאנטראלער פון דער ענגלישער אסעקוראציע געזעלשאפט ,,יקום פורקן", איך בין גע־קומען נאכקוקען, צי אייער וואוינונג איז גענוג פער־זיכערט.

נו, האט ער גענומען בודק זיין די טיר. געמאס טען די ריק. בעטאפט דאס שלאס. פרובירט דעם ,,זאטשאסק", געמאסטען די דיק פון די וועגד, בע־טראכט דעם סופיט, געמאסטען די פאדלאגע, ,,זבא־דעט" די פענסטער.

נאך דער ערשטער בדיקה האט ער גענומען אונ־טערזוכען די שאנק. בעטראכט זי פון אלע זייטען, פון דער שאנק האט ער זיך גענומען צום קרעדענץ. בעטאפט און בעקוועטשט די טירלעך. געפרובט די שלעסלעך.

נאך דער קאנטראלע, האט ער ארויסגעגעבען פעראָרדנונגען :

— אין דער טיר אריינזעצען אנ'אמעריקאנער קלאפ־שלאס מיט א געהיים־שויז. א חוץ דעם קלאפ־שלאס מיט דעם געהיים־שויז — פעסטע, אייזערנע רינגלען, דערצו פעסטע אייזערנע פרעגטען, די טיר פון דרייסען פערפאנצערען מיט אנ'אייזען דעק, ס'־וואלט נישט געשאדט אנצולעגען אנ'אלארם־גלאק. דעם סופיט און די ווענד איבערוואַרפען מיט בעטאן, לעגען א טאפעלטע שטיינערנע פאדלאגע, ביי די פענ־סטער אייזערנע לאדענס, און אויב מ'געהט אוועק פון דער שטוב, דארף מען הייסען די שכנטע אכטונג געבען, מ'זאל חלילה נישט בעגנבענען...

— גוט, האב איך געזאגט, איך וועל אלץ מאכען. אבער ערקלערט מיר, פאניע, קאנטראלעזשע, פון דער געזעלשאפט ,,יקום פורקן", וויבאלד איך וועל מא־כען א פעסטונג. טא אויף וועלכע כפרות דארף איך די אסעקוראציע? לויט אייערע ,,פשעפיסען" וועלען דאך די גנבים מוזען שיסען מיט הארמאטען ?..

— ,,טרודנא, פשעפיסי!", האט ער געענטפערט.

— מילא, אז פשעפיסען, העלפט דאך נישט, האב איך טאקע אלץ געמאכט לויט די פשעפיסען פון דער ,,טאוואזשיסטווא יקום פורקן" — אפי איך בין אסעקורירט.

איז אוועק א חודש, א קווארטאל. א האלב יאהר, א יאהר, צוויי יאהר, איך לייען כסדר אין די צייטונגען :

,,איינברוך - גנבה אין א וואוינונג, צוגענומען מלבושים און ווערט זאכען".

— דרייסטע גנבה אין מיטען העלען טאג. די גנבים האבען געארבייט מיט די נייעסטע מכשירים".

טאג־טעגליך הער איך פון אנ'אנדערע גנבה. מ'בעגנבעט אין שכן. א צווייטען שכן. מיך ארט דאס נישט. פערקעהרט, איך בין צופרידען זאלען זיי קו־מען, זאלען זיי ברעכען, איך בין דאך אסעקורירט!

— נו, מיינט איהר, אז די גנבים האבען זיך דער־שראקען פאר מיין אייזערנע טיר? חס וחלילה! זיי האבען מיך ,,חתונה געמאכט" מיט די אייזערנע טיר. מיט די אייזערנע פרענטען, און געמאכט האבען זיי דאס גאר ,,בעל־מלאכיש".

איך קום אהיים, א פראך! די טיר צעטראסקעט, ווער מיר שלאס, און וואס מיר רינגלען? גענומען האבען זיי אלץ ,,גרעבערע" זאכען. מיין פעלץ, מל־בושים, ווערט־זאכען, די ,,דראבניאסטקעס" האבען זיי נישט נעריהרט.

דא הייבט זיך אן די ריכטיגע מעשה :

ווי נאר מ'האט זיך דערוואוסט פון דער מעשה, האט מען מיך קודם כל ,,זאפראשעט" און מיך גענו־מען אויפן פערהער :

— וואס פעהלט אייך ?

— דאס ,יענץ וכדומה.

— זענט איהר קיינמאל נישט געווען קאראנע?"

— יא, איינמאל בין איך גענאנגען קרים אדורך די גאס.

— האט איהר גוט פערשלאסען די טיר ?

— יא.

— אויפן קלאפ־שלאס מיטן געהיים־שויז?

— יא.

— ווייסט איהר דאס אויף זיכער?

— אויף זיכער..

— טא ווי אזוי האבען די גנבים געקענט אריי־קומען ?

— איך בין א קנאפער ,,פאכמאן" אין די זאכען.

— האט איהר די שכנטע געהייסען אכטונג געבען ווען איהר זענט אוועקגעגאנגען?

— געהייסען.

— איז נישט אמאל אייער שכנטע טויב ?

בין איך שוין געווארען אין כעס, און א זאג גע־טון :

— מיינע וויסטע חלומות צו מיינע שונאימס קעפ! וואס דרעהט איהר מיר א ספאדיס, דואס? מ'האט מיך בעגנבעט ? מ'האט מיר צעטרייבערט די טיר ? מ'האט מיר צוגענומען דעם פעלץ ? טא גיט אהער די גראצערס און פערטיג !

— וואס? גראצערס? די ,,טאוואזשיסטווע יקום פורקן" גיט נישט אזוי שנעל קיין גראצער'ס, מ'דארף נאך מאכען א ,,שלערזמווע"!

— נו, האב איך עס אביסעל צרות, יעדען טאג א'אנדערע ,,ווישוואניע", יעדען טאג די זעלבע קלאץ קשיות :

— גוט פערשלאסען ?

— אויפן קלאפ־שלאס מיטן געהיים־שויז?

— ווייסט איהר אויף זיכער ?

— ווי אזוי האבען זיך אריינגעקריגען די גנבים?

— איז נישט די שכנטע א טויבע ?

יעדען טאג ענטפער איך דאס זעלבע, יעדען טאג שריי איך: גיט מיר די גראצערס. איך ווער נעפרווי־רען. כ'געה אין א זומערדיג כאלאטעל. כ'ציטער פון קעלט, איך שריי און זיי ענטפערען :

— שאט, איילט איך נישט. ס'ברענט נישט. די ,,טאוואזשיסטווא יקום פורקן" איז נישט קיין כאפערין : זי ,,כאפט" נישט באלד ארויס קיין געלד...

די היינטיגע וואך בעקום איך א ,,זאוויאדאמיע־ניע", מיינט איהר אפשר, אז כ'זאל קומען אפנעמען ס'געלד? אך. ווי פאלט איהר אויס ? או... מ'האט גע־כאפט די גנבים.

לויף איך דאך באלד אוועק אין דער ,,טאוואזשיסטווא יקום פורקן", פרעג איך :

— פאנאוויע, פון וואנען ווייסט איהר, אז דאס זענען טאקע די אמתע מחותנים ?

ענטפערט מען מיר: ,,פשיפושטשאלניע".

הקיצור, איהר ווילט וויסען דעם סוף? דער סוף איז, אז איך געה ארום ווינטער אין לייכטען זומער־כאלאטעל, כ'הוס און ניס, ס'קדחת ווארפט מיך פון קעלט. די גנבים האבען דעם פעלץ און איך האב... די פאליסע.

וואס טו איך איצט ? איצט, איז מיר איינגע־פאלען א געניאלער פלאן. ווייסט איהר וואס ? איך געה מיר מאכען א אסעקוראציעלע, כ'וועל מיר דינ־גען א שטוב, כ'וועל אוועקשטעלען א טיש מיט א טינטער, כ'וועל ארויסהענגען א שילד ,,טאוואזשיס־טווא כינעוועכיסדע", איך וועל מיר האבען אנ'אייגענע אסעקוראציע און מאכען פאליסעס.

נו יודען, אפשר ווילט איהר זיך אסעקורירען אין מיין נייער טאוואזשיסטווע ,,כינע וושכיסרע"?

געשטאלטן-גראנגעל

(שאטן-שפיל)

פון משה בראדערזאן

(דער הינטערגרונט פון דעם געשטאלטן-גראנגעל איז : אין א „געמאמעטרישן דריי-ווינקעל און קוואדראט — די צוויי האלב-קוילען פון דער ערד.

ביידע — אויף דער וואג-שאל פון גורל.

אויף דעם פאן פון א י צ ט ע ר זענען מיר עדות פון דעם איבערמענשליכען — איבערנאטירליכען שפיל.

ווער סיוועט מנצח זיין — איז קלאר : דאס מענשליכע אינם מענשן, געשטיצט אויף בעזינונג).

געשטאלטן 2, 5, 6 :

אוי, גאט ! וואו ביזטו, גאט !

געשטאלט 4 :

וואס רייסט איהר גאט ביי פאלעס ?! !

עס ווייסט דאך איצטער יעדער אידיאט :

ס'איז גאט אוועק אין גלות — —

געוואָרען איז אין הימעל

צדפיל רוישיג —

עראפלאנען, צעפעלינען — — כא-כא-כא !

קאן ער דארטען נישט אנארט געפינען

אויף צו כאפען אין דער רוזה א געטליך

דרימעל . . .

נישטא שוין איצט קיין שטיל - געמיטליך

ארט אין הימעל —

עס פלאנטערען זיך קריגס-עראפלאנען—

פערשטאנען ? . . .

געשטאלט 2 :

מען האט געלערנט מיך :

פארהאן איז הימלען זיבען . . .

מען האט געלערנט מיך :

מיין גאט צו ליבען . . .

א ש ר ע ק נעהמט מיך ארום,

א גרויל, א מורא . . .

די הימלען האט מען מיר,

מיט גאט פארלוירען !

געשטאלטען 5 און 6 :

פארלוירען זענען מיר — פארלוירען,

פערפלאנטערטע אין לעבען . . .

דעם גאט, מען האט אונז צוגענומען,

און גארנישט אויף זיין ארט געגעבען . . .

געשטאלט 4 :

פארררדאן!. . .

איך לעבען —

עס הויבט זיך גאר נישט אן ! . . .

און איך — דער ט י ו ו ע ל — אייער הער-

שער אונטערטעניג,

און איך — דער פלינקער אלמענש-קעניג,

א י ך ב י ן אייך ווייניג ?! . . .

וואס אי ?. . .

איהר זענט דען נישט פון הי,

— איהר ווייסט נישט ?

צי בין איך דען מיט אייך נישט שטענדיג—?

צי יעדער ווערק פון אייך

איך הויב נישט אן, און ענדיג

צי שאף איך נישט מיט א י י ע ר ע —

כע-כע — געפענישטע הענט ? . . .

א דאנק דערפאר, איך דאנק אייך —

וואס סיווערט מיין ארבעט אנערקענט !

זייט אבער וויסען,

אז איך תשבון און איך רעכען,

און אומעטום בין איך פארהאן

מיט מיין געשפאן :

סיי אין דעם וואוילמאט אייערען,

און סיי אין דעם פערברעכען ! . . .

טרא-לים, טרא-לא !

וואואלא ! . . .

געשטאלט 3 :

און איך — דער טרוימער, דער משוגענער,

האב פיינט די נארישקייטען —

דאס ארעם-ברויט, דאס לחמא עניא!...

ביי מיר איז עס, ענטשולדיגט, מיסטער

טייוועל,

ביי מיר קומט אוס :

איהר ליידט פון גראנדאמאניע . . .

מיר, מענשען ארעמע,

מיר, מענשען רייך

מיר האבען זיך שוין אויסגעלערענט

באגיין אהן דעם באשעפערס שמייכעל,

ווי אויך אהן אייער ראפינירטען שכל,

יא, מיסטער טייוועל —

מיר טוען זיך באגיין גאנץ דרייסט אהן אייך!.

געשטאלט 4 :

יעס, וואוילגעבוירענער, איהר פרינץ פון

צרות און פון מאדע . . .

איהר הויך - געקלעטערטער,

און פיל - געבלעטערטער,

איהר נביא און פאעט —

איהר רעדט נישט שלעכט

מיט קאטעגאריעס רעדט איהר זעהר קלוגע,

איהר זענט אפשר גערעכט —

אבער, האט נישט קיין פאראיבעל,

אנפאן - טעריבעל,

עס ווייסט די גאנצע „קלארעי" וועלט :

איהר זענט משוגע!...

משוגע-חסר-דעה,

אזוי אוועקגעשטעלט,

עס האט אייך אין דער לינקער פאה

די גאנצע וועלט . . .

טרא-לים, טרא-לא !

אזוי איז עס, וואואלא...

געשטאלט 5 :

די גאריע גאנצע וועלט

האב א י ך אוועקגעשטעלט,

אויף טריקעניש אויף ים-יען !

ווער ה א ט געצונדען ליכט — ?

ווער ה א ט געצונדען פלאמען

פאר מענשענס אנגעזיכט ? . . .

ו ו ע ר האט די שטעט און דערפער

מיט בלוט און מארך געבויט ? . . .

געשטאלט 6 :

ו ו ע ר האט די שטעט און דערפער

מיט בלוט און מארך געבויט ?

געשטאלט 4 :

אט דאס איך ליב צו הערען —

דאס שפרינגען פון דער הויט . . .

געשטאלט 5 :

מיט כבוד און מיט עהרפורכט

געזעטיגט כיהאב די ערד . . .

געשטאלט 6 :

און ווער האט זי געאקערט,

און ווער האט זי געצערט ? . . .

געשטאלט 4 :

כא-כא, די שנאה פלאקערט —

און לעבעדיג עס ווערט ! . .

געשטאלט 3 :

און צוגעבען וועל איך נ א ך מעהר

צו מענשליכער מיושבדיגקייט און צו זייער

חכמה :

און ו ע ר האט אינים הונגער - נויט

פערברענט אין ים געוואָרפען ברויט ?

און ווער האט איך דער ארעמקייט און עלענד

אויף נישט-דערגרייכטע שוועלען

געבראכט אין ברודער-קאמף דעם טויט —

און אין די מענשען-שחיטות אומגעאנגען

מיט געזאנגען

פון לאנד צו לאנד

געטראגען גרויל און שאנד ? . . .

געשטאלט 4 :

טראלים-טראלא

וואואלא ! . . .

געשטאלט 6 :

עס שרייט די ארעמקייט צו הימלען :

— פאר מלחמה —

נקמה ! . . .

נקמה אהן רחמנות —

פאר יתומים און אלמנות

פאר דאס פערצאפטע בלוט —

נאר א י י ן רפואה איז פארהאן :

די איינציגע גענעזונג פאר דעם ארעמאן

איז בלוט פאר בלוט !

נקמה וועלימיר נעהמען —

אך — זיך נוקם - זיין איז גוט !

סיוועט אונזער נייער גאט געבוירען ווערען

אין א ים פון בלוט . . .

געשטאלט 3 :

וואס מיר הערען —

היינט, וועמענס טרוים און האפען

א י ז עס, דאס ענטוואפען ? . . .

געשטאלט 4 :

טראלים-טראלא —

דאס משוגעת ווערט וואך,

און רעדט דאך, אהן עין הרע, צו דער זאך :

וואואלא ! . . .

געשטאלט 2 :

(חזרט איבער איהר פריהערדיגען פזמון)

געשטאלט 4 :

דאס אלטע לידעלע פון סאנטימענט

עס האט צובראכען אויף דער פלאך

דעם רוקנביין צוזאמען מיט די פיס און הענט!

געשטאלט 3 :

און דאך דער טרוימער ווערט נישט מיד

אין שווארצען מדבר אומצוואנדערען

די פערציג-פערציגער און מעהרער יאהרען

צו אויסגעפינען

אינים גהינום-פייערדיגען צארן —

דעם ברענענדיגען דארן פונם נייעם ליד . . .

דאס ליד פון שכל פונים קלארען,

פאר וועלכען סיטאר נישט ווערען, קודם

כל, געקניהט :

(לימט- ענדערונג)

געשטאלט 1 :

באזינען מוז מען זיך, באזינען

געדענקען וו א ז מען גייט, וואוהין —

גענעזונג, היילונג אויסגעפינען

מיר קאנען נאר אין קלארען זין . . .

ביי אלע זענען רויט די בלוטען,

ווי ווייס סיאיז אומעטום דער שניי ! . . .

דעם גוטען פונקט ווי דעם נישט גוטען

דער צער און האס, און נויט טוט וויי . . .

און ווען ביים אונטערגאנג מיר שטייען

ביים חורבן עולם — ביי א תל

עס קומט דערלייזונג. אונז דערפרייען

און גייט אריבער אונזער שוועל.

שמעון בר-כוכבא און שמעון בן-יוחאי

ה. סעקלערס ראמאן: די הילולא אין מירון (פעסטיוואל עט מיראן)

פון ש. ניגער

ה. סעקלערס נייעסטע ווערק — „פעסטיוואל עט מיראן" — איז געשריבען אויף ענגליש, א נייע שפראך, אבער דער מעטאד, דער גייסט איז דערוועל־פיגער, וואס אין זייעם יודישע שאפונגען.

ס'איז א וויטאג און א שאנד ! — וואס יודי־שע שרייבער האבען נישט קיין יודישען פערלאג, וואו צו דרוקען זייערע ביכער. אבער קינסטלעריש האט זיך ה. סעקלער נישט געענדערט, ער האט זיך נישט געראפט ענדערען, זיין יודישע „כלי" איז אזוי פיין, אזוי אפטעהיט, ווי עס איז אין זיין ענג־ליש.

אויף יודיש האט ער ביז אהער קיין ראמאנען נישט געשריבען ; ער האט געשריבען דראמעס, אר בער עפעס פון זיין דראמאטישער דיכטונג איז דא אויך אין דעם ראמאן — און דאס איז די מייסטער־שאפט און די קונציגע דיאלעקטיק פון זיין דיאלאג.

„פעסטיוואל עט מיראן", איז קינסטלעריש, כאטש עס פעהלט איהם נאך אנ'אנדער וויכטיגער ראמאן-עלעמענט, א חוץ דער פליסיגער דערצעהלע־רישקייט — כאטש עס פעהלט אין איהם דאס נאטיר־ליכע אויסלעבען זיך פון די העלדען. זיי זענען צופיל פערנומען מיט דינגען זייערע (און דעם דיכטערס) ציי־לען, צופיל בעשעפטיגט מיט אויסדריקען זייערע (און דעם אויטארס) מאטיוען, אז זיי זאלען האבען צייט צו בעוועגען זיך פריי און פריי צו עטעמען. איז אין זיי דא עפעס — נישט קיין געצוואונגענ־קייט, ניין — אנ'אנגעצויגענקייט.

* * *

זיין שטאף האט ה. סעקלער גענומען פון א בע־שטימטער עפאכע אין דער יודישער געשיכטע — דער עפאכע פון בר־כוכבא און די עשרה הרוגי מל־כות — אבער אויסען איז ער די גאנצע יודישע גע־שיכטע. נישט נאר איין עפאכע איהרע.

א היסטארישער ראמאן איז א ראמאן, נישט קיין היסטאריע, ער דערצעהלט וועגען לעבען פון מענשען און פעלקער אין אלע צייטען, נישט נאר אין דער צייט, מיט וועלכער ער גיט זיך אפ.

אין אלע צייטען — און אויך אין אונזער צייט— שפילט זיך אפ די גרויסע דראמע, וואס איהר טעאר טער איז געווען ארץ ישראל אין די צייטען פון בר־כוכבא און ר' עקיבא, — דער דראמאטישער קאנ־פליקט צווישען רוים און ירושלים. דער קאמף צווי־שען מאכט און רעכט, דער גראנגעל צווישען דעם [illegible] פון מלוכה און דער מלוכה פון גאט ... אין אלע צייטען און אין אלע דורות קומט פאר אט די מלחמה צווישען עשו'ן און יעקב'ן. אבער אמאל טרעפט, אז זי איז א שטילע. א פערבארגענע אנ־אונטערערדישע. אין דער תקופה, וועגען וועלכער עס שרייבט ה. סעקלער, איז זי געווען, אזוי ווי זי איז אין אונזער תקופה, אפען, מוראדיג און שארף, ווער האט זי געפיהרט ? רוים קעגען יהודה ? יהודה קע־גען רוים ? זענען עס געווען צוויי שטרענג צעטיילטע מחנות, וואס איינע פון זיי האט זיך געפונען אויף איין זייט און די צווייטע — אויף דער צווייטער זייט פון דער קריגס - ליניע ? ניין, ענטפערט ה. סעקלערס בוך. אין יעדער מחנה זענען געווען צוויי מחנות. אין רוים גופא, זענען געווען אזעלכע, וועל־כע זענען געשטאנען נעהנטער צו ירושלים, ווי צו רוים : רובוס'עס יונגע פרוי רופינא, ר' עקיבא'ס און ר' שמעון בן יוחאי'ס גרויסע פערעהרערין און העלפערין ; צום טייל אפשר אויך מארקוס אווירע־ליוס, דער קייסער-פילאזאף, און פון דער אנדער זייט זענען אין יהודה צווישען די יודען גופא, געווען מענשען, און נישט קיין געוועהנליכע מענשען, נאר פיהרער, וועלכע זענען געווען מעהר רוימיש, ווי יו־דיש, בר־כוכבא אליין איז, לויט זיין גייסט נאך, געווען מעהר רוימיש, ווי יודיש. ער האט, אמת טאר־קע, רעוואלטירט קעגען דער מאכט פון רוים, אבער דאס איז געווען נישט דערפאר, ווייל ער איז געווען געגען מאכט, נאר ווייל ער האט געוואלט, אז די מאכט זאל זיין ביי איהם, נישט ביי רוים. אין זיין קאמף קעגען די רוימישע חיילות האט ער בענוצט דיזעלביגע מיטלען, וואס זיי האבען בענוצט. און דער מענש — דאס זענען דאך די מיטלען, צו וועל־כע ער שטרעבט. דערפאר האט שמעון בר כוכבא נישט געקאנט צו זיך צוציהען אינגאנצען אזא מענש, אזא יודען, ווי שמעון בן יוחאי. אט זענען זיי געגאנ־גען אויף איין וועג אהן אט האבען זיך זייערע ווע־גען צעשיידט. פארוואס האבען זיי זיך צעשיידט ? ווייל איין שמעון — בר כוכבא — איז געווען נאר קעגען דער רוימישער מלוכה, אבער נישט קעגען דעם רוימישען פרינציפ פון מלוכה, בעת דער צווייטער שמעון — בן יוחאי — האט אינגאנצען נישט געגלויבט אין דעם גייסט פון מאכט, ער האט גע־לעבט מיט דער מאכט פון גייסט.

און אט דא זענען מיר געקומען צו דעם טיפע־רען דראמאטישען קאנפליקט, וואס ווערט אין אט דעם בוך ארויסגעבראכט. דאס איז נישט דער מילי־טערישער קאמף צווישען בר כוכבא'ן און דער רוי־מישער אימפעריע, דאס איז דער אינעווייניגסטער גע ראנגעל צווישען די צוויי שמעונ'ם — שמעון דעם קריגסמאן און שמעון דעם מאן פון גלויבען.

שמעון בר כוכבא איז געווען נישט נאר קעגען די רוימער. ער איז אויך אויף די יודען געווען אויפ־געבראכט, און ער איז געווען אויף זיי אין כעס דערפאר וואס זיי זענען געווען נאר „בראווע קעמ־פערס, אבער נישט קיין קריגסלייט" (ז. 157). ער האט זיי געוואלט אויסלערנען צו זיין ק ר י ג ס ל י י ט ער האט זיי געוואלט מאכען פאר (אנטי-רוימישע) רוימער. דער צווייטער שמעון — שמעון בן יוחאי האט עס נישט געוואלט, ער איז גרייט געווען צו זיין א בראווער קעמפער, ער איז אבער נישט פעיג גע־ווען צו זיין א קריגס-מאן, זיין רבי, רבי עקיבא, האט נישט אומזיסט איהם געזאגט אמאל, אז „מען קאן האלטען אין האנט אדער א ספר, אדער א שווערד, נישט ביידע זאכען אינאיינעם". און ר' שמעון בן יוחאי איז געגאנגען נאך ווייטער פון זיין רבין ר' עקיבא. יענער האט אליין טאקע געהאלטען דעם ס פ ר אין האנד, אבער בעת ער האט געפונען בר־כוכבא'ן, דעם מענשען, וואס קאן האלטען א שווערד אין האנד, האט ער איהם געבענשט און געפאלגט. שמעון בן יוחאי האט אויך געבענשט און נישטפאלגט בר־כוכבא'ן, אבער — נישט אלע מאל. געווען מאר־מענטען, ווען ער האט געהאלטען אז בר־כוכבא איז נישט ראוי צו זיין דער אמתער משיח, שוין דאס ער־שטע מאל, ווען ער האט זיך בעקאנט מיט איהם.

האט ער געפיהלט, אז „קיין ליכט שטראהלט נישט ארויס פון דעם מאן... נישט קיין ליכט, נאר גבורה. און דאס איז נישט גענוג")ז. 75). אזוי האט ער גע־רעכענט, און די ווייטערדיגע פאסירונגען האבען עס בעשטעטיגט... „מיר מוזען זיין אפגעהיט", האט שמעון בן יוחאי איינמאל געזאגט צו שמעון בר־כוכבא. דאס איז געווען דאן, ווען עס האט זיך גע־רעדט וועגען קריגען פראוויזיע, מיט דער הילף פון שמואליארעס. „אין וואס מוזען מיר זיין אפגעהיט"? האט איהם געפרעגט בר כוכבא, „אין אונזער היי־ליגער זאך", האט ער גענטפערט. „זאל נישט פער־פלעקט ווערען מיט דער זינד פון גזלה".. בר־כוכבא האט אראפגעלאזט די אונטערשטע ליפ און איהם ביין אנגעקוקט". (ז. 76). פונקט אזוי קרום האט ער געקוקט אויף שמעון בן יוחאי, ווען יענער האט איהם ביי אנ'אנדער געלעגענהייט, געווארענט קע־גען דעם, אז „מיר זאלען ווערען ווי די רויבער און אזוי ווי זיי, מארדען מיט פרייד אין הארצען" (ז. 97). בר־כוכבא האט געוואלט, אז יודען זאלען זיך אויסלערנען „מארדען מיט פרייד אין הארצען". אזוי ווי די רוימער, און דאס האט, סוף כל סוף, פערטריבען פון איהם בן־יוחאי'ן.

„איך בין נישט קיין שונא בר־כוכבא'ן, האט ער דערקלערט זיין פאטער, און איך רעוואלטיר נישט קעגען איהם. עס איז מיר איינפאך זעהר שווער גע־ווארען צו העלפען איהם אין זיין גרויסער ארבייט, דער מענש קאן נישט אונטערשיידען וואס איז רעכט און וואס ס'איז אומרעכט, און אין זיין הארצען איז נישטא קיין ליבשאפט צו גאט און נישט קיין מורא פאר איהם. איך וואלט וועלען געפינען אין זיך גע־נוג שטארקייט אומצוקערען זיך צו איהם צוריק, נישט געקוקט אויף אלץ, אבער איך קאן נישט איצט" (ז. 102), ער האט אוודאי געוואלט, אז בר־כוכבא זאל טריומפירען איבער רוים. ער האט אבער נישט געוואלט, אז ער זאל „בעזיגען דאס פאלק ישראל" (ז. 116), און ער האט מורא געהאט, אז ער וועט עס בעזיגען.

וואס לענגער עס האט זיך געצויגען די מלחמה, צווישען די רוימישע לעגיאנען און די מחנה'ס פון בר־כוכבא, אלץ אפטער איז שמעון בן־יוחאי'ן אויס געקומען צו זעהען, אז דער „יודישער רעוואלוציא־נער, וואס ערשט דא נישט לאנג איז ער געווען א תלמיד פון דער ישיבה, א יונגער פויער אדער בעל־

(גייטער זעה 15. זייט)

געשטאַלטען פון תנ"ך / פון כואַנאַ דע איבאַרבורו*)

אָדם

שטאָלץ הויב איך מיין געשטאַלט איבערן אָנהויב פון דער וועלט, און ווי א כוואַליע דערטראָגט זיך צו מיר א געפּילדער און געשריי פון דער פערסאָפּעמער און פערצווייפעלטער מענשהייט:

— איבער דיין שולד בלויז זענען מיר די זיכערע רויב פונם טויט!

איך. די שעהנקייט און ליבע, דער נצחון און פער'שיכורטקייט פון שלימות, שטעה איך פּנים אל פּנים נעגען דעם לעבען, אויף א פּלינט פון דראָהענדיגע פויסטען, פון פערצאָגטע, בייזע פּנימער און פון קערפּערס, וואָס שרומפּען זיך איין, שצימען זיך צונויף אין א אומזיסטער אָנשטרענגונג צו אַנטלויפען פון דעם שאָטען.

נעבען מיר, צונעטוליעט, אָנגבאַהעפט מיר ביי דער זייט, שטעהט חוה און הויבט צו מיין געזיכט איהרע קלאָרע בעטענדיגע אויגען, א שטיל כליפּען פערשטיקט איהר דעם האַלז, גלייך ווי עס וואָלט געווען דאָס וואָרקען פון א טויב.

מיט מיין אָרים וואָס איז קרעפטיג בעשאַפען צו רייסען מיט איהם פעלזען און אויסוואָרצלען צעדרען מיט מיין אָרים נעהם איך אַרום איהר טאַליע, די דינע, ווי א בלומענשטעקעל בויגיג, און שטילשווייגענדיג, לאַנגזאַם, ביז איך ריהר אָן מיט מיין ביטער מויל איהרע ליכטע, זיך־כוואַליענדיגע האָר, וואָס שמעקען מיט סאַנדאַל־דופט.

אַזוי שטעהען מיר שטאָלץ, אויסגעצויגען, אויפגעהויבען איבערן אָנהויב פון דער וועלט, יונגע, פערשאָלטענע און שעהנע, דאָס העכסטע ווערק פון גאָט, אויף וועמעס לעפּצען א שמייכעל פון רחמים און פערגעבונג וועט דאָך סוף־כל־סוף, ביי דער ענדע פון דורות, קומען און פערבייטען די שווערע, שלעכטע, האַרטע ווערטער פון די קלות און חרמות, וואָס פערורטיילען אונז.

קין

מיט מיר צוזאַמען זענען געבוירען געוואָרען די האַרגשאַפט, קמצנות, קנאה, נישט פערגינען. שנאה און פערברעכען. מיט מיר צוזאַמען זענען זיי אויף דער וועלט געקומען, איך האָב נישט געקענט פערשטעהן די געטליכע און פאָטערליכע מתנה פון א לעבען אין־דער מיט פון א בליהענדיגער, רחמים'פולער נאַטור, וואו אַלעס איז דיר ברייטהאַרציג געגעבען, אַלס ערזאַץ ־ נאָך פאַרן פערלויהרענעם גן־עדן, וואָס הגם פערלוירען, אָנגעוואוירען, איז ער, אָבער, נאָר אַזוי נאָהענט, אַזוי דערבייאיג צו דיר אַז מעהר ווי איינמאָל האָב איך זיינע וואונדערליכע פּיאַלקע ״בלימעלעך געפונען, געזעהען אין מיין מוטער חוה'ס אויגען.

פאַרוואָר מיין נשמה, א פרייע, האָט זיך איבערגעגעבען די ליידענשאַפטען, וואָס עס מאַכט בעשטרעבען א פערדאַמטער גייסט; פאַרוואָר מיין קרבן דעם אַלמעכטיגען איז נישט געווען ריין־ אויפריכטיג און גאַנץ אָפּענהאַרציג; פאַרוואָר איך האָב ביז פערבלענדונג געליבט די פּרוכטען פון מיין פעלד, האָט דער האַר פון דער וועלט זיך געפּיהלט געטראָפען, בייז און ער האָט געטון צאָרענען אויף מיר און האָט מיר זיין רוגז געוויזען.

האָב איך אויף הבל'ען אויסגעלאָזען, אויסגעגאָסען, אין איין קלאַפּ, דעם גאַנצען גרימצאָרן, דעם געהיימען, וואָס האָט מיך אין דער שטיל, געברענט, פערצעהרט, אומגעכטיג, הילפלאָז מיך געמאַכט.

הבל איז געווען שלאַנק, חנ'פול, זאַנפט און ריין איז געווען זיין האַרץ, זיינע שוואַרצאַפּלען אויף אייביג פערשלאָסענע, זיין מויל אָטעמלאָז פערבליבען, זיין הויט די פאַרב פערלוירען, זיין הויפּט אין ענטגילטיגער רוה, האָבען מיר געפעהלט, זענען מיר אָפּגעגאַנגען אַזוי נויטיג, ווי לופט, ווי ליכט.

אַז איך פלעג מיר איהם, פאָרשטעלען אַזוי־אָ, אין מיין כוח הדמיון, פלעג איך אויך נישט קענען איינשלאָפען פון גרויס לעכצונג נאָך דעם, ווען ס'איז געשעהען און איך האָב איהם געקענט אָנזיכטען. בעטראַכטען אין אַזאַ אויסזעהן, האָב איך מיר דערשפירט אַזוי גליקליך, אַז קיינער וועט קיינמאָל אַזוי גליקליך נישט קענען זיין אין זיין לעבען, א רגע פון פערבלענדונג פון גליק! א רגע פון אַזאַ גרויסער פער'שיכורטקייט און בערוישונג פון גליק. אַז מען קען פאַר דעם קיין בעצייכנונג, קיין נאָמען נישט געפינען, פולשטענדיגקייט אין דעם גענוס אין דער הנאה פון דעם האַס!

דאָס אַנטלויפען, די פערווירונג, צעווילדעטער גרוילשרעק, גאָטס געשריי, וואָס שפּאַלט אויף צווייען מיין שלאָף, די אויגען פון דעם געטויטען, וואָס פערפאָלגען מיך, אין די ליכט און אין דער פינסטער, — דאָס זענען געווען דאָס ליידען, די עינוים, וואָס האָבען געטריפען פאַר מיר טראָפּ־נאָך־טראָפּען, טראָפּען־נאָך־טראָפּ, א דינער שטראָם, וואָס ציהט זיך פאַר מיר ווי א פּאָרים־שנור אַנ'אומענדליכער;! און אין איהם, און פון אָט דעם שטראָם, דאַרף איך טרינקען אַלע מיינע שטונדען; אַזוי לאַנג אַז ער איז מיר היימיש געוואָרען, און א יובעל ־ פרייד איז עס געוואָרען, אָט דאָס אַנדערע; א יובעל־פרייד, וואָס האָט מיך געטראָגען, געיאָגט, געדרעהט, א נע־ונדניק מיך געטראָגען איבער דער וועלט, ווי א שטראָמיג, האַסטיג וואַסער, וואָס שלעפּט א קליין־נישטיגען שטאָם, אָדער ווי א שטורם־ווינט, וואָס נעהמט א קליין הערעלע פון א דאָרען ־ בלום און וואַרפט עס, און טראָגט עס, און טרייבט, עס און יאָגט וואַהנזיניג, פערשאָלטען, דערדריקט, פערצאָגט, געפּייניגט, האָב איך זיך, פונדערסטוועגען, געפּרוכפּערט און געמעהרט, ווי שטעכלער, ווי דערנער־גרעזער.

און איבער דער וועלט געהט אום גרויס און פיל־צאָהליג מיין אָפּשטאַם: דאָס איז דער וואָס קושט ווען ער גיט איבער א פריינט אין דער מאַכט פון א פיינט; דאָס איז דער וואָס פאַלט איבער זיין ברודער מיט האַסט און וואוט פון א פאַנטער; דאָס איז מיין אָפּשטאַם; אינם גאַנג פון די יאָהרהונדערטער ווערט ער ערגער און ערגער; און ער פיהלט שוין נישט, אַלס שרעקליכע שטראָף, די חרם ־ קללה פון יעהאָוואַ, וואָס הויערט איבער איהם. און עס קימערט איהם שוין נישט מעהר, עס דערשיטערט נישט זיין רוה, וואָס בליקען אַנקלאָגענדיגע, שטעלען זיך פאַר איהם פּנים אל פּנים, יעדער נאַכט אין זיין שלאָף.

פון יענעם קרייז אַרויס, פון דעם אייזיג ־ פערפרוירענעם אייביגען שאָטען, וואָס היסט כף־הקלע, וואו איך בין פערוואָגעלט, און וואַנדעל אום דאָרטען, אָפּקומענדיג פאַר מיין אייביגער זינד, אין דער פערצווייפלונג פון אַזעלכען, וואָס ווייסט אַז ער דערוואַרטעט דאָס אומעגליכע, רייס איך מיט מיינע געקרעמפּטע, פערדרעהטע הענט ברענענדיגע הויפענס פון מיינע אייגענע, פערשטאַרצטע האָר.

פאַרוואָר: ערגער נאָך ווי גרויל זעלבסט פון האָבען דערמאָרדעט מיין ברודער, איז אָט די דאָזיגע זוימען מיינע פון בגידה, פון פערראַט און פון האַס, וואָס איז ענטשטאַנען און האָט זיך איבער דער ערד פערשפּרייט, ווי פערפלוכטע, שלעכטע, גראָזען און דערנער, מאַכענדיג ווידערהאָלען, יעדער רגע פון צייט און פון לעבען מיין זינד, מיין פערברעכען, וואָס קען נישט פערריכט ווערען, וואָס האָט נישט קיין תיקון.

תובל־קין

די קונציג האָט געשטיפט מיינע קרעפטען, האָט מיין הויט געמאַכט פערהאַרטעוועט און האָט מיך געמאַכט האַרט און ברוין ווי אַנ'אייזען ־זייל. בין דער פאָטער פון אַלע שמידען; בין איך דער, וואָס האָט געטון שאַפען דעם הימן, וואָס עס זינגען אויס די מעטאַלען, ווען מען פערוואַנדעלט זיי מיט זייער האַמער, דעם שווערען, דעם דיקען, דעם האַמער פון טעמפּען, פערטרייבענדיגען קלאַפּ, אין מיין געצעלט און אין די געצעלטען פון מיינע קינדער, פלעגט די פרייד פון דעם פייער געבוירען ווערען גלייך מיטן טרויען אויף טאָג און זי פלעגט איינשלאָפען מיטן זון־פערגעהן, איך האָב אויסגעשמידט מיין אָפּשיסעל און מיין שווערד, מיין מזבח, און מיין האַק. איך קען דעם קאָלירען ־ שפּיל פון קופּער גלייך זיי וואָלטען געווען קאָליר־שאַטירונגען אויף די באַקען פון א נעליבטער יונגפרוי, אַלע סחורות פון זילבער זענען אַנטפּלעקט פאַר מיר און פון בראָנז — וואַסער קאַלטע, ליכט בענאָלדעטע — און פון שטאָהל בין איך ביכולת צו מאַכען: פון א מלחמה ריטוואָגען ביז זיך דין־קרייזלענדיגע האָר פון א קינד, יעהאָוואַ האָט מיר געגעבען דעם גאָב פון מלאכה ־ קונסט, ווי ער גיט צו אַנדערע די מתנה פון נבואה, אָדער פון זינגען, מ י י ן מלאָך איז נישט מילד־זאַנפט, נישט בלאָנד, ביי דער קאָוואַדלע זיצט ער. דער פלאַם פערברענט זיין אָנזיכט און זיינע שירות ותשבחות צו גאָט טוט ער אויסזונגען צווישען די פונקען, וואָס שפּריצען אַרויס פונם מעטאַל דעם רויט אָנגעגליהטען און פון שווערען האַמער געקלאַפּט ווערענדיגען.

און איך טו דאַנקען דעם בורא־עולם פאַרוואָס ער האָט מיך בעשאַפען א שטאַרקען, א גבר, א קרעפּטיגען, א פעהיגען צו אַרבייט שווערער, פאַר וואָס ער האָט מיך געמאַכט מייסטער פון אַלע וואָס אַרבייטע איבער אייזען און מאַכען איהם לייכט ווי בלאַנדען און שפּיצערייי.

איך טו דאַנקען דעם האַר פון דער וועלט פאַר וואָס ער האָט מיך געפּוהעמט אַלס מילדען און ווייכען. נישט אַלס שווערמערישען אָדער בעטראַכטליכען, נייערט ער האָט מיך געמאַכט ווי א ריז, וואָס בעצווינגט, וואָס בעהערשט די נוצליכע קלינגענדיגע מאַטעריאַלען, וועלכע האָבען א בונד געשלאָסען מיטן מענשען.

יבל

דער ריח ניחוח פון די פעלדער איז מיר אין ברוסט אַריינגעדרונגען, ווי א שטאַרקע ליבע... האָב איך געפּיטערט די פיה פון מיין משפּחה און האָב ביידלעך אויפהויבען געטון אין די פעלדער. איך האָב קיין אַנדער הלבשה נישט געקענט, ווי א שעפּסען־פעל אויף די אַקסלען און א ווייס ציגען־פעלעכעל ביים גאַרטעל, אויף די לענדען.

בין איך דער פאָטער פון די פיה־פיטערער; דער וואָס האָט געוויזען און געלערנט ווי צו אויסבעסערן און פערמעהרען די סטאַדעס. דורך טעג פלעג איך ליידענשאַפטליך אומגעהן, אומלויפען איבער פעלדער און לאָנקעס, בערגלעך און פלאַכלאַנד, אין די נעכט — בלויע, מערקווירדיג ווייסע נעכט פון כשדים — פלעג איך, ווי אין א געהיימניספולען שפּיגעל קוקען צום הימעל און זעהן דאָרטען מיינע שעפּסען און לעמער, ווי זיי בילדען קאַפּריזפולע מחנות, און געזאַמלען, אין דער זעלבער צייט ווען יובל פלעגט אויסזיפּצען זיין שטילען קומער אויף דער פלייט.

פון מיר, אַזאַ פשוטען, האַרטען, פערפויערטען, זענען אַרויסגעוואַקסען די שטערען ־ גרופּעס... אפשר זענען זיי עס גאָר גינגאָלדענע קיילעכלעך־קאָרעלען, וואָס זענען פערלוירען געוואָרען, אַראָפּגעפאַלענע פון מיין מוטערס האַלזבאַנד.

פון בעטראַכטען פון בעטראַכטען איז צו מיר די דיכטונג געקומען, אַזוי ווי דער ווײַן, וואָס בערוישט, און פערשיכורט, קומט פון אויסגעקוועטשטע צעדריקטע טרויבען, צומאָלס, אין מיין שלאָף, פלעגען די שטערען אַריינקומען צו מיר אין מיין ביידעל און זייערע געזיכטער זענען געווען אָנגעצונדענע בלומען פון וואַלד־ווילדע מילגרוימען, און איך האָב פון זיי, פון די אויפגעבליהטע אָנגעצונדענע שטערען, געפלאָכטען בלומען קרענצלעך, פאַר דער ברוסט פון דער יונגער, זאַנפטער, מילדער בתולה, וואָס מיין האַרץ האָט געהאַט אויסדערוועהלט.

יודיש: יוסף מענדעלסאָן.

*) כואַנאַ דע איבאַרבורו ווערט בעטראַכט פון דער שפּאַנישער קריטיק אַלס די גרעסטע דיכטערין אין דער שפּאַנישער שפּראַך.
זי איז א אורוגוואַיער געבוירען אין מעלאָ, אין יאָהר 1895.
דער בוך „עסטאַמפּאַס דע לאַ ביבליאַ" איז דער לעצטער וואָס איז ביז איצט דערשינען פון דער בעריהמטער אורוגוואַיער דיכטערין, עס איז א בוך, וואָס אַנטהאַלט פערציג געשטאַלטען, פון ביבלישע העלדען: די דיכטערין לאָזט זיי רעדען און דערציילען וועגען זיך אַליין — און עס בעקומט זיך א מין הערליכע פּאָעטישע אויטאָ־קאַראַקטעריסטיק פון איבער 40 בעקאַנטע ביבלישע פיגורען.
מיר ברענגען דאָ היינט די ערשטע פיר געשטאַלטען פונם בוך: אָדם, קין, תובל־קין, און יבל.

רבּישע אַפּאָריזמען און גלייכווערטלעך

געזאַמעלט פון משה פייגנקינד

ווײנען פאַר גאָט
און לאַכען פאַר מענשען.
(דער קאָצקער)

* * *

די זעלבע זון, וואָס וואַרימט,
גיט אַמאָל אויך א זון־שטאָך.
(דער חידושי הריי"ם)

* * *

וואָס האָבען מיר צו זאָרגען,
וואָס וועט זיך טון מאָרגען;
לאָמיר ליבערש בעטראַכטען
וואָס האָמיר געטון נעכטען
טאָמער וועט מען קענען פערעכטען.
(ר' מענדעלע וואָרקער)

* * *

א נאַר זעהט אויף אַנ'אייל,
א חכם — אויף א מייל.
(דער חוזה)

* * *

ווען דו קאָנסט נישט אַריבער
זאָלסטו אָבער נישט אַרונטער.
(דער חוזה)

* * *

פאַר א בלינדען העלפט נישט די ליכט,
און פאַר א זעהעוודיגען, שאַדט נישט
די פינסטערניש.
(דער אָפּטער)

* * *

„יאַק בידאַ טאָ דאָ זשידאַ"
אין א נויט לויפט מען צום „יוד"....
(דער יוד הקדוש)

* * *

קדושה קומט נישט בירושה.
(דער חוזה)

א ברודער אין דער נויט
איז נאָר פאַרן טויט"....
(דער ריטשיוואַלער)

* * *

ותּם מה הוא אומר?!
וואָס זאָגט דער תּם?
טו יאַק טו —
טאַם — וואָס זאָגט ער?
(דער פּשעדבאָזשער)

* * *

לויט דעם דור, זענען די מנהיגים,
לויט דעם מנהיג — די חסידים.
(דער פּשיסכער)

* * *

יאַקי פּורים — טאַקי ליל שמורים ...
(דער קאָזשעניצער)

❊

אָפּגערעכענט איז האַלב בעצאָהלט.
(דער פּשיסכער).

❊

די הענד זאָלען טוען
נאָר דער קאָפּ זאָל זיין צום הימעל.
(דערזעלבער).

❊

דער מענש מוז בעל כרחא לעבען.
און בעל כרחא שטאַרבען...
(דער יוד הקדוש)..

ווי אַזוי מ'קען זיך אָפּהיטן פון פלעקטיפוס?

פון ד"ר משה וואָלפסאָן

אַזוי ווי אין אונזער שטאָט האָבען זיך אין די לעצטע וואָכען בעוויזען איינצעלנע פאַלען פון פלעק־טיפוס און אַזוי ווי ביים איצטיגען ווינטער־צייט איז עס נישט אויסגעשלאָסען, אַז אַזעלכע פאַלען זאָלען זיך איבערחזר'ן און אָננעהמען די פאָרם פון א קלענערער אָדער חלילה גרעסערער עפּידעמיע, האַלטען מיר פאַר אוועקמעסיג דערמאָהנען אונזערע לעזער, ביי וועלכע בעדינגונגען די קראַנקהייט פערשפּרייט זיך און ווי אַזוי מען קאָן זי אויסמיידען.

דער פלעק־טיפוס געהערט צו דער יעניגער גרופּע פון קראַנקהייטען וועלכע געהען נישט אַריבער פון דעם קראַנקען מענשען אויפן געזונדען אומיטעלבאַר, נאָר די איבערטראָגונג פון דער קראַנקהייט קומט פאָר דורך דער פערמיטלונג פון געוויסע לעבעדיגע בעשעפענישען, וועלכע זויגען זיך אָן מיט דעם בלוט פון דעם קראַנקען און בייסען דעם נעזונדען אָדער ווערענדיג צעדריקט און איינגעריבען אין די הויט פון דעם געזונדען, רופען זיי אַרויס די קראַנקהייט. אַזעלכע בעשעפענישען זענען די לייז און פליי, אויב מיר זענען זיכער, אַז דער קראַנקער מענש אין פריי פון די דאָזיגע פּאַראַזיטען, אינזעקטען האָבען מיר גאָרנישט וואָס מורא צו האָבען פאַר דעם קראַנקען. מיר קענען זיין אין איין צימער, אָנריהרען זיך אָן איהם, רעדען מיט איהם און אונז וועט נישט שאַדען, נישט דער קראַנקער אַליין און נישט זיינע אויסשיידונגען זענען פאַר אונז נישט שעדליך אין דעם אונטערשייד זיך די דאָזיגע קראַנקהייט פון בויך־טיפוס, פון שאַרלאַך, פון טובערקולאָז און זאָגאָר פון גריפּע.

זייענדיג בעקאַנט מיט דעם דאָזיגען כלל קענען מיר גאַנץ לייכט פערשטעהן ווי אַזוי מען קען זיך פון דער קראַנקהייט אָפּהיטען און אין וואָס שטעקט איהר געפאַהר, ווען אין א פאַמיליע ווערט אימיצער קראַנק מוז מען דעם קראַנקען צוערשט גוט אַרומוואַשען, אָפּשערען איהם די האָהר פון גאַנצען קערפּער, וואו זיי געפינען זיך נאָר; זיינע קליידער מוזען דעזינפעקצירט ווערען אין הייסע פּאַרע, אַמבעסטען איז אויספּלעטען מיט א זעהר הייסען פּלעטאייזען, ווייל היץ פערניכטעט סיי די לייז סיי די גנידעס. אָפּגעפערטיגט זיך מיט דעם קראַנקען אַליין מוז מען זעהען אַז די גאַנצע סביבה זיינע זאָל פריי זיין פון די אינזעקטען, אַלע זאַכען מיט וועלכע דער קראַנקער אָדער זיינע קליידער זענען געווען אין בעריהרונג מוזען זאָרגפעלטיג גערייניגט ווערען, און וואָס מעהר ריינקייט מיר וועלען אָפּהיטען, אַלץ זיכערער קענען מיר זיין אַז מיר וועלען זיך נישט אָנשטעקען און אַלץ רוהיגער קענען מיר זיך פערהאַלטען אין א עפּידעמיע פון פלעק־טיפוס. מיר זעהען אַלזאָ אַז די פראַגע פון אָפּהיטען זיך פון פלעק־טיפוס איז א פראַגע פון ריינליכקייט און ריינליכקייט איז דער בעסטער פערהיטונגס ־ מיטעל נעגען פלעק־טיפוס.

דער „טאָז", וועלכער זאָרגט פאַר דעם געזונט פון די יודישע פאָלקס־מאַסען דערמאָהנט אויך איצט, מיינע ליבע לעזער, ווי ביי יעדער אַנדערער געלעגענהייט איהר זאָלט זעהען זאָרגען סיי וועגען פערזענליכער ריינקייט, סיי וועגען די ריינקייט פון די אַלע לאָקאַלען אין וועלכע איהר געפינט זיך און דאַן וועט איהר זיך זיכער אָפּהיטען פון א שווערער קראַנקהייט.

דער קראַנקער מוז נאַטירליך איבערגעשיקט ווערען אין שפּיטאָל.

פייטעל און טרייטעל

פייטעל: דו קענסט דעם קאָמענדאַנט מיזלער פון בערעק יאָסעלעוויטש - לעגיאָן ?
טרייטעל: א שאלה, ווער קען איהם נישט ?
פייטעל: ווייסטו וואָס איז זיין בעסטע פאַ־טראָוויע ?
טרייטעל: וואָס ?
פייטעל: קאַרטאָפעל אין די מונדירען!...

אין א לאָדזער רעסטאָראַן

גאַסט: פאַניע קעלנער, וואָס פאַר א קורטשאַק האָט איהר מיר געגעבען: הויט און ביינער:
קעלנער: איהר האָט געוואָלט מיט די פעדערען אויך ?

זי האַלט איהם ביים וואָרט

ער (מיט פאַטאָס): מיט איהן פריילין, וואָלט איך געווען גליקליך אפילו אין גיהנום.
זי: אויב אזוי, האָבען זי מיט מיר חתונה, וועלען זי קענען זיין גליקליך אין גיהנום.

קאַפריזנער

ס'זאָל אויסזעהען גרעסער

פרוי (צום מאַן, אַנ'אָנגעשטעלטער): פערגעס נישט, היינט מיטצונעהמען אין געשעפט אריין דאָס פערגרעסער־גלאָז.
— צי וואָס ?
— היינט איז דאָך דער 1־טער. נעהמסט דו דאָך די פענסיע.

דער ווירט איז צופרידען.

לאָקאַטאָר (צו א הויזווירט): עס ארט אייך גאָר נישט, וואָס מ'האָט אראָפגענומען 15 פראָצענט פון דירה־געלד ?
ווירט: נישט עס ארט מיך; גאָר פערקעהרט: עס פרעהט מיך.
— וואָס הייסט ?
ווירט: אין מיין הויז וואוינען אממייסטען בע־אמטע און אָנגעשטעלטע, וועלכע וועלען מוזען צאָה־לען דעם נייעם פּאָדאַטעק דאָכאָדאָווי, וועלען זיי מיר דאָך די 85 פּראָצענט אויך נישט צאָהלען, דערפאַר וועלען זיי מיר ווייניגער שולדיג זיין, און איך וועל האָבען ווייניגער קלאָפּאָט.

א מיטעל פאַר הויזירער
ווי אזוי לייזט מען געלד ?

אין הויזירער־פעראיין האַלט א מיטגליד א פאָר־טראַג, ווי אזוי מ'קאָן לייכט אריינקומען אין א שטוב און ווי אזוי מ'קאָן לייזען.
— אויב איהר קומט אין א שטוב אריין, און די בעל־הביתטע עפענט די טיר, מעג זי זיין א באָבע, א פערזעהניש, זאָלט איהר זאָגען:
— ענטשולדיגט, קען איך רעדען מיט דער מאַ־מעשי ?
אויב איהר שטעלט די פראַגע, קענט איהר זיכער זיין, אז איהר וועט מאַכען א פדיון און דווקא מיט א גוטען פדיון.

אמנעסטיע אין „דריטען רייך"
ווער וועט בעפרייט ווערען?

בערלין, (ספּ. צום „קונדס"). דער „שטיר־מער" טיילט מיט, ווערט לכבוד ניי - יאָהר צו - געגרייט אַנ'אמנעסטיע פאַר פּאָליטישע ארעסטירטע.

ווי דער „קונדס" דערוואוסט זיך, וועט די אמ־נעסטיע חל זיין אויף 52744 סאָציאַליסטען און יו־דען, וואָס זענען געשטאָרבען אין די יאָהרען 1934-35.

די שטימע וועט איהר צוגעקומען
די עצה פון דירינענט דארגוזשאַנסקי.

צום בעקאַנטען לאָדזער דיריגענט און קונסט־קריטיקער דארגוזשאַנסקי קומט די טעג אריין א מיי־דעל מיט א פּאַק נאָטען, פרעגט דארגוזשאַנסקי:
— וואָס ווינשט איהר, פריילין ?
— איך בין א זינגערין, וואָלט איך געוואָלט איהר זאָלט מיך אויסהערען, און זאָגען אייער מיינונג.
נאָכן זינגען פרעגט זי:
— נו, פאַניע דארגוזשאַנסקי, האָט מיין שטימע א צוקונפט ?
— אָ, אובעדינגט !
— נו, וואָס ראָט איהר מיך צו טון ?
— איהר זאָלט די שטימע בעהאַלטען, זי וועט אייך צונויץ קומען, ווען מען וועט אייך רייסען א צאָהן !...

דער דירעקטאָר איז גערעכט
פענסיע און קונסט

דער דירעקטאָר מילשטיין פון טעאַטער „ראָזמאַ־טאַשטשי" זאָגט צו די אַקטיאָרען:
— די פענסיעס וועלען אויסגעצאָהלט ווערען ערשט מאָרגען.
— פאַרוואָס נישט היינט ? — האָבען געפרעגט די אַקטיאָרען.
— ווייל היינט שפּילט מען א דראַמע, וואָלט איהר געהאַט צו פרעהליכע פּנימ'ער.

טראַגעדיע פון א צענזאָר.

וועגען א געוועזענעם צענזאָר וואָס איז אוועק אין עמעריטור דערציילט מען, אז אזוי ווי ער האָט נישט וואָס צו טון, שרייבט ער יעדען פאַרמיטאָג אַן פּאָלי־טישע סאַטירע, נאָכמיטאָג לייענט ער איבער — און קאָנפיסקירט זי.

וואָס איז דער חילוק?

וואָס איז דער אונטערשיד פון א בעקער ביז א שניי ?
— ביידע זענען זיי ווייס. דער חילוק איז נאָר וואָס דער בעקער מוז פריה אויפשטעהען און דער שניי קען בלייבען ליגען.

ער רוהט אום שבת.

— מיין מאַן איז זעהר א פרומער.
— מיט וואָס ?
— אום שבת שלאָגט ער מיך נישט.

דער „איידעלער" דאָקטאָר

דאָקטאָר (צום חולה): איהר זענט שטערבליך קראַנק. איהר זענט אַנ'אויפגעגעבענער, וואָס איי־ער קרענק איז וועל איך אייך נישט זאָגען, ווייל איך וויל אייך נישט אָנטון קיין עגמת־נפש.

איהר שטראָף !

דינסט (צו דער בעל־הביתטע): פראָשען פאַני, כ'האָב פערלוירען ס'קינד אין פּאַרק.
בעל־הביתטע: אזוי? כ'וועל דיר אפּרעכענען פון דער פענסיע.

שעהמט אייך נישט !

בלינדער בעטלער: גיט א נדבה, שעהמט אייך נישט. איהר קענט מיר געבען א גראָשען אויך. איך זעה סיי ווי נישט וואָס איהר גיט.

לאָדזער מעדלעך
א געזונד אין אייערע ביינדעלעך

וועלוועלע שמדניק געהט צו צו זינע א בעקאַנ־טע מעדעל אונטערוויילעבץ, פערשטעלט איהר די אוי־גען, זאָגט ער צו איהר:
אויב זי וועלען ביז צום דריטען מאָל נישט ערע־פען ווער ס'איז, וועל איך איהן געבען א קוש.
דאָס מעדעל טראַכט נאָך א ווייל און זאָגט:
— אלבערט איינשטיין?... מוסאָליני?... זשאַבאָ־טינסקי?.... נו, כ'האָב געטראָפען?

צווישען בטלנים

ערשטער: כ'שטעל מיר פאָר, וויפיל מוסאָליני וואָלט געגעבען, ווען ער זאָל איצט קענען האָבען גע־בען זיך א משה רבנו.
צווייטער: צי וואָס ?
ערשטער: ער זאָל ארויספיהרען די אַביסינטשי־קעס פון אַביסיניען.

זיי פערלירען גאָרנישט

באָבע (צום איניקעל): איך זאָג דיר, פּאָלטשע־לע, אז היינטיגע צייטען האָבען מעדלעך שפּעטער חתונה ווי אמאָל.
איניקעל: יאָ באָבעשי, ס'איז אמת, היינטיגע צייטען, האָבען טאַקע מעדלעך שפּעטער חתונה, דער פאַר עפּטער !...

זייער הייסע ליבע
צו איהר פעטען נדן

חתן (צו זיין רייכע כלה): אָ, העלטשע, גאַנצע טעג און נעכט טראַכט איך נאָר פון דיר.
כלה: וואָס רעדסט דו? כ'האָב גאָרנישט גע־וואוסט, אז דו האָסט אזויפיל חובות !..

א פּאַכמאַן
אין דער אובעזפיעטשאַלניע

דאָקטאָר: וואָס פעהלט אייך?
קראַנקער (א טישלער): כ'בין אינגאַנצען שטייף ווי א קלאָץ; די צונג איז מיר פערקלייסטערט; דער קאָפּ איז ווי אונטער א היבעל; איך פיהל, אז דער גאַנצער פאָרניר פּלאַצט אויף מיר, און בויך שניידט מיך ווי מיט א טעמפּע זעג.

אַנאָנס
פון א דאַמסקען שניידער

אין א וואַרשעווער צייטונג לייענען מיר אזא אַנאָנסעל:
א קוואַליפיצירטער דאַמסקע שניידער אין בעל־הענדיגען עלטער, וויל חתונה האָבען מיט א בלאָנדינ־קע פון פרויען־געשלעכט.
כ'נעהם אויך אָן בעשטעלונגען פון אייגענע און אָנפערטרויטע סחורה.

דער קונדס

הומאָר • סאַטירע •

• צוזאַמענגעשטעלט פון אב — נעק

ביילאַגע צום „נייעם פאָלקסבלאַט" נומער 289 — פרייטאַג, דעם 13 דעצעמבער 1935

ווער וועט בלייבען ביי דער „שיסעל"?...

דער „יושר" פון דעם ענגלישען רודף־שלום'ניק

רוים - אדיס-אבעבא

לעצטע ידיעות פון שוואַרץ-ווייסען פראָנט, ספּעציעל פאַר'ן „קונדס"

אינטערוויאוען פון „קונדס" מיט די הערשער פון איטאַליען און אַביסיניען

אין רוים.

„קונדס": וואָס מאַכט איהר עפּעס, פּאַניע מוסאָליני ?

מוסאָליני: א דאַנק פאַר דער פראַגע.

„קונדס": וואָס הערט זיך עפּעס אין איטאַליען ?

מוסאָליני: מ'רעכענט.

„קונדס": וואָס רעכענט מען ?

מוסאָליני: מ'גיט צו — מוט — מ'נעהמט אראָפּ — פון מויל. מ'טיילט — זיך מיטן ביסען. מ'טאָפּעלט — די אינוואַלידען.

אין אדיס - אבעבא.

„קונדס": ווי פיהלט איהר זיך עפּעס אדוני חיילי סעלאַסי ?

נעגוס: אויסגעצייכענט! די וועלט איז אויף אונזער זייט, בלויז מוסאָליני זעהט אונז אין שוואַרצע פאַרבען.

„קונדס": אַרט איך נישט וואָס די איטאַליענער האָבען שוין צוגענומען אזוי פיל אַביסינישע ערד ?

נעגוס: און איך האָט מען נאָך קיינמאָל גאָרנישט צוגענומען ?

„קונדס": ווי לאַנג רעכענט איהר, וועט נאָך דויערן דער קריג ?

נעגוס: נישט לאַנג. דאָס יאָהר, נישט קיין גאַנצע דריי וואָכען.

שוואַרצער הומאָר.

דיסקוטירענדיג זיך וועגען די שלום אונטערהאַנדלונגען, צווישען נעגוס מיט מוסאָליני, האָט די ענגלישע רעגירונג ארויסגעשיקט דעפּעשען קיין אדיס-אבעבא און קיין רוים:

— „שלאָגט איך ווייטער. מיר ווינשען אייך פון גאַנצען הארצען א גרויסען נצחון".

* * *

מוסאָליני דעפּעשירט צו איינעם פון זיינע גענעראַלען:

— „גענעראַל, נעהמען מיט כוח א שטיק מדבר. זאַמד איז אונז דרינגענד נויטיג... צו שיטען אין די אויגען פון דער פעלקער - ליגע"....

* * *

א קאָרעספּאָנדענט פון א פּוילישער צייטונג אויפן אַביסינישען פראָנט, האָט געזאָגט:

— זעהר פּעהיג איז ראַס סעיום, זעהר פּיפיג איז ראַס דעסטא, א חכם איז ראַס קאַסא. פאַר מיר אָבער איז אמסימפאַטישסטען... ראַז וואָרקא !!!

* * *

— קייזער, גיט אונז געוועהר!— האָט געשטורעמט דער המון אין אדיס אבעבא.

— ס'פרייט מיך צו הערען פון אייך, מיינע ליבע אונטערטעניגע. באַלד וועל איך אייך בעזאָרגען, די אייראָפּעער פערלאָזען אביסיניען, וועלען זיי זיכער איבערלאָזען ...די נאַפּלען.

* * *

עטליכע היטלעראָוצעס, וואָס וואוינען אין אדיס אבעבע, זעהענדיג דעם נעגוס, רופען זיי אויס:

— הייל היילי !

* * *

צו ווייגאַכט האָט די איטאַליענישע ארמעי געשטעלט געבען דעם דוטשע א ווייגאַכטס - מתנה — אדיס אבעבא.

איצט זאָגען די איטאַליענער:

— צו ווייגאַכט איז נאָהענט—אָדער צו אדיס-אבעבא איז נאָך גאָר ווייט.

* * *

קינד (צו דער מוטער): ערקלער מיר, מאַמעשי פאַרוואָס שלאָגען זיך די איטאַליענער מיט די אַביסיניער ?

מוטער: ווייל די איטאַליענער ווילען האָבען א קאָלאָניע.

קינד: און אז זיי וועלען האָבען א קאָלאָניע, וועלען זיי זיך נישט שלאָגען ?

מוטער: ניין.

קינד: קען מען זיי דאָך אוועקגעבען די קאָלאָניע פון „טאָו" אין ווישניאָווא גורא!...

* * *

מ'זאָגט, אז די איטאַליענער געבען אוועק דאָס גאַנצע פערמעגען וואָס זיי האָבען דערוואָרבען אין א שוואַרצער שעה — אויף צו פיהרען די שוואַרצע מלחמה...

* * *

אַנ'אַביסינישער זעלנער צו א צווייטען:

— לויף נישט אזוי, אידיאָט איינער! דו הערסט דאָך דורכ'ן ראַדיאָ פון רוים אז מיר לויפען צוריק קיין אדיס אבעבא!...

* * *

א קאָרעספּאָנדענט פון אַנ'איטאַליענישער צייטונג דעפּעשירט קיין רוים:

— „אייער קאָרעספּאָנדענט איז געווען אַנ'עדות פון איינגענעמען אדוא דורך די איטאַליענער די שטאָט איז איינגענומען געוואָרען אָהן קרבנות פון ביידע צדדים, ווייל די אַביסיניער האָבען די שטאָט איבערגעטראָגען אויף אַנ'אַנדער אָרט".

* * *

מוסאָליני געהט אין רוים אדורך דעם מאַרק. פּעפּאַלען איהם דימאַרק-שטעהערינס:

— דוטשע, קויפט א פּאָר שנוראָווארלעס!

— דוטשע, קויפט א פּאָר שעלקעס !

— דוטשע, קויפט א פּודעלע גלאָזין !

— לאָזט מיך צורוה! — בייזערט זיך דער דוטשע — איך האָב איצט עפּעס אנדערש אויפן קאָפּ!

— איך האָב גוטע ניס-קעמעלעך אויך —האָט א מאַרק - שטייערין. געענטפערט.

* * *

לאָדזער פרוי צו איהר קאָלעזשאַנקע): איהן אינטערעסירט גאָרנישט די שלום אונטערהאַנדלונגען צווישען איטאַליען מיט אַביסיניען ?

צווייטע: צו וואָס ? אָהן דעם פעהלט מיר פּליאַטקעס אין לאָדז ?

* * *

פון רוים מעלדעט מען:

אלס ענטפער אויף די סאַנקציעס געגען איטאַליען האָט מוסאָליני געדראָהט פראַנקרייך מיט... אַנ'ערד-ציטערניש.

די ידיעה האָט אין זשענעווע געמאַכט א שטאַרקען רושם.

פּאָליטיק פון דער וואָך

רעדט מען שוין, הייסט עס, וועגען שלום, צווישען איטאַליען און אביסיניען.

פראַנקרייך און ענגלאַנד זענען שוין מסכים וועגען די שלום בעדינגונגען, עס דאַרפען נאָר נאָך בלויז מסכים זיין איטאַליען און אביסיניען און ווי נאָר זיי ביידע וועלען אָננעהמען די בעדינגונגען, וועט שוין ווערען שלום.

וואָס זענען אזוינס די שלום בעדינגונגען ?

עס האַנדעלט זיך וועגען א קלייניגקייט: אַביסיניען זאָל אָפּטרעטען א העלפט פון איהר טעריטאָריע לטובת איטאַליען. דער נעגוס וויל פערשטעהט זיך נישט איינגעהען אויף אזא יושר און מוסאָליני געפעלט אויך נישט דער יושר, אויב שוין נעניסען פון אביסיניען, זאָגט ער, דאַרף דאָס זיין מיטן פולען כוס, די גאַנצע אַביסינישע טעריטאָריע זאָל מען איהם איבערגעבען, דאָס טענהט ער, איז לויט זיין איינגענעם יושר, מחמת וואָס ? — מחמת דאָס ! צוליב דאָס און יענץ קומט איהם דער גאַנצער חלק אביסיניען.

קיינער ווייסט אָבער נישט דעם טייטש פון דעם דאָזיגען דאָס און יענץ יושר.

מען ווייסט נאָר אז דאָס איז ענגלאַנדס „יושר" און וויבאַלד ענגלאַנד — פרעגט מען שוין נישט קיין קשיה.

דריי פּוילישע וויצען.

—קענט איהר די דריי פּוילישע וויצען ?

— וועלכע ?

— קאַטאָ—וויץ, סאָסנאָ—וויץ, און מיסלאָ—וויץ.

קורצער פרייטאָג און שבת הגדול

שבת הגדול: איך זאָג אייך, פּאַניע קורצער פרייטאָג, אז די איטאַליענישע גענעראַלען זענען אַלע שלימזלען. ווען איך בין אַנ'איטאַליענישער גענעראַל אויפן פראָנט, וואָלט איך א סוף געמאַכט צו דער מלחמה אין עטליכע שעה.

קורצער פרייטאָג: ווי אזוי?

שבת הגדול: איך וואָלט אוועקגעשיקט א דעפּעשע צום אַביסינישען קייסער בזה הלשון:

„אדוני קייסער, כ'בעט אייך טויזענד מאָל מחילה פאַר די עוולות וואָס מ'האָט אייך געטון, און בין אייך מבטיח, אז איך גיה פּליטה מיט מיין גאַנצען חייל צוריק אהיים קיין רוים, און זאָל זיך מוסאָליני אַליין שלאָגען קאָפּ אין וואַנד"!....

נו, וואָלט איך געמאַכט א סוף צו דער מלחמה.

פּיניעלע מזיק

גיט לשון

צ'ווייסט כאָחושביג, יאַטן, סאָרע כסיע (געמיינט: זכיה) כאָב די וואָך גינאַט ? צאָץ ניש גיזעיען דעיעם סאַמיכוד אין שמולן געסל ? צ'ווייסט צי וועימע דעיער סאַמיכוד איז גיקימע ? צי מיער.

איעך זיץ מיער אזוי בא א שיסל יושקע, פוערט צי א סאַמיכוד צי אינדזער טויער. לויף איעך אראָעם כאַפּן א קיק. גייט אראָעם א פשיעמנע פשווינדל מיט א טעקע אין פרעיגט מיעך:

— ווי וואוינט דו אַרגיץ פּיניעלע מאַזיק?

— דוס בין איעך, טאַקיש — אָב איעך גיזוגט. אָט עיער מיער גורניש גיזוגט. אָט מיער א גלעטניגעיבן איבערן קאָפּ, אין איעך אָב עים אראַנגיפירט צינאַיניץ.

פרעגט איך עיעם:

ווער זענט עיז פעטער ?

זאָגט ער: איעך בין פין פאָליקסבלאַט. איעך בין גיקימע צי דיער, פּיניעלע, העירען ראָן מייניג וועיגן דעיער קילע. אלע גידוילים אָבן זיך אראָעסגיזוגט, ווייל מע העירן, וואָעם די זוגסט.

אָב איעך אוועקגישטעלט דעים טעלער יושקע אין איעך אָב אזוי גיזוגט:

— פּאַניע פאָליקסבלאַט פין ענקער זאָט איז טאַקיש שיין, וואָעם עיז ווילט אָביט וויסן וואָעם איעך פּיניעלע זוג וועיגן דער קילע. איעך זוג, אז פּאָר אינץ באַליטער איז נישט קאָ ביליק, וועיער סעט כאָלען אָף די ניבעטע פאַטער-שטילן אין דער קילע. צי זיי גייען אין ספּאָדיקים, צי זיי טרונגן גלאַנצידיגע קאָמינעם (געמיינט: צילינדערס) אויף די קעפּ. אינץ באַליטער, געט מע אייביק ס'גידוכים, פריערט זוגן זיי צי גאָלדינע בעריג און דערנאָך געבן זיי אינץ מאָרקים מיט ריוויעס.

רעפּאָר איז פּאָר אינץ באַליטער אליץ איינס. דוס אייגינע איז מיט דעיער כשיטע (געמיינט: שחיטה), וואָס אַרט דועם אינץ, באַליטער. ביליק כשיטע צי טאַיער כשיטע ? אינץ עסט מע סאַווי ניש קאָ אינדיקעס, ניש קאָ גענז, ניש קאָ הינער. אינץ עסט מע שאַבים אָכעט א טשולנט מיט יאַפּצאָק אין מ'טרינקט נועך א שעפּ וואַסער — אין שוין ! וועיגן דעיער כשיטע זאָלן זיך די ווילקער שמאַליץ באַכער זאָרגן. אינץ באַליטער אַרט דועם גאָרניש.

פרעיגט מיך דעיר העיר פין פאָליקסבלאַט:

— אין וואָעם זאָגסטו, פּיניעלע, דאַרף מע אראַנזעצן אין דעיר קילע א קומיסאַר ?

— א וואָעם? א קומיסאַר? א גאָ, אין דער קילע? ניין ! דועם על איעך ניש לאָזן ! זאָל זאַן א קאַשקעט. זאָל זאַן א קאַמין, זאָל זאַן א פּאָליטאַריער—אָבי א יוד. א יוד קען איעך געיבן אין טאַטינס טאַטן אראַן אָבער א גאָ? ניין ! איעך על אָנגיזירן ס'גאַנצע שמולע געסל געיגן א קומיסאַר אין דער קילע !

נראָף קאָלי.

דער פּאַשיזם האָט געזיגט...

וואָס מיר סאַנקציעס, ווער מיר סאַנקציעס ?

אַלץ פערגעבען, און פערגעסען ! ...
מוסאָליני מיט בריטאַניען
פון די פּיסקלעך טוען עסען . . .

פון דער העלער הויט, רבותי,
איז געוואָרען אַזא ליבע,
קיינער קען דערוויל בעשיידען
וואָס עס איז דערפון די סיבה?....

מוסאָליני קען שטאָלצירען
ס'איז זיין שוואַרצער פּלאַן געלונגען
אַביסיניע — ס'איז א סברה,
האָט איהר ליד שוין אָפּגעזונגען ...

מוסאָליני ווערט איהר שותף,
ס'איז פון קיינעם נישט פערהוילען
אויף פּראָצענט, אויף גאַנצע פופציג
וועט ער זיך מיט איהר צוטיילען...

אָט אַזוי, אזוי, רבותי,
טוט דער שקר איצטער זיגען
פון דער גאַנצער „פעלקער ליגע"
לאָזט זיך אויס אַ פעלקער - ליגען . . .

יאָ, אַ מצווה אויפן נעגוס,
און מען דאַרף פון איהם דאָך לאַכען

ס'האָט די וועלט קיין דרך ארץ
פאַרן קבצן, פאַרן שוואַכען . . .

מוסאָליני, אמת טאַקי,
איז א גזלן, קיין בעל יושר,
נאָר דערפאַר האָט ער די מעלה,
וואָס ער איז א גרויסער עושר

טאַנקען, האָט ער, אעראָפּלאַנען,
באָמבעס, וועלכע קענען וואַרפען
איז דערצו א גרויסער חכם.
מיט א צינגעלע א שאַרפען . . .

נאָר דער נעגוס, נעבעך, נעבעך,
קען מיט דעם דאָך נישט שטאָלצירען,
נעבעך, איז א שטומע לעלע,
וועלכע קען נאָר אַפּעלירען . . .

ביי דער הויכער פעלקער ליגע
בעטען יושר, רחמים וועקען . . .
זי וועט אָבער איהרע אָרעמס
צו דעם קבצן נישט אויסשטרעקען . . .

אָבער ענגלאַנד איהר בעשיצער
מיט איהר צינגעלע דעם גלאַטען
וואָס-זשע איז מיט איהר געוואָרען,
וואָס זי האָט איהר פריינט פערראַטען ?...

זיין מאַיעסטעט, דער קעניג כאַפּט א קערטעל.

דער נייער גריכישער קעניג נאָכן איבערנעהמען דעם טראָהן פיהלט זיך זעהר גוט.

די טעג איז ער געזעסען מיט זיין סוויטע און גע שפּילט אַנ'„אָקע".

— 3 מלכים ! — האָט אויסגערופען דער קעניג.

— ווי אזוי ? — האָט איינער פון דער סוויטע זיך געוואונדערט. — איהר האָט דאָך נאָר 2 ?

— דער דריטער קעניג בין איך — האָט דער קעניג געענטפערט.

אוי, ווייבער !

מאַן (צו דער פרוי): איך לייען פון דיינע אויגען, אז דו ווילסט א נייעם הוט.

פרוי: אויב דו קאָנסט לייענען, טאָ לייען שוין ווייטער: כ'וויל א נייעם ווינטער מאַנטעל אויך.

אָט דער פין פאָליקסבלאַט גישמייכעלט. אָט מיער געגעיבן א קניפּ אין דער באַק אראָן אין גיזוגט:

— דו ביסט א וואָוילער יאַט, פּיניעלע, די עסט נאָך אמועלט זאַן א דאָזער אין דעיר קילע. אָט עיער זיך אָפּגיזעצט אָפּן סאַמיכוד אין אוועקגיפורן.

ני, וואָעם זוגט עיז צי מאַן כסיע. וואָעם איעך אָב די וואָך גינאַט, הע ?

כ'אָב ענק נאָך גיוואָלט עפּיס זוגן וועיגן דעים שולים צישן סומעלינין מיטן ביסינישן קייסער. כאָב אָבער האָנט ניש קאָ צאַט טאָ איז מיער א גיטן שאַבים אין זאָגץ מיר גיזינט.

קאָסעוויצקי — לוואָוויטש

וואָס חזנים זענען.

דער אָבערקאַנטאָר משה קאָסעוויצקי, איז פערגאַנגענע וואָך געווען אין לאָדז. טעלעפאָנירט צו איהם דער קאַנטאָר פון דער הויגער סינאַגאָגע לוואָוויטש.

— האַלאָ! ווער רעדט ? — פרעגט לוואָוויטש.

— דאָ רעדט דער בעריהמטעסטער קאַנטאָר אין פּוילען — האָט קאָסאָוויצקי געענטפערט.

— צום טייוועל! כ'האָב מיך מיט מיר אַליין פּעה בהנרען — האָט לוואָוויטש געזאָגט, און אוועקגעלייגט ס'טרייבעל.

א פינקטליכער ראַטע-צאָהלער

פאָטער (צום זוהן): זוהן מיינער, דו ביזט שוין דערוואַקסען, האָסט א וטען פּאָסטען, דאַרפסט דו מיר שוין זיין אַביסעל בייהילפיג.

זוהן: וואָס זאָל איך טון ?

פאָטער: בעצאָהל די לעצטע ראַטע פון דיין קינדער-וועגעלע.

אָהן אַנ'ענטפער

קינד: טאַטעשי, ערקלער מיר, פאַרוואָס געהען חזרים אראָפּגעלאָזט די קעפּ צו דר'ערד ?

פאָטער: וואָס וואונדערסט דו זיך, מיין קינד? א טאַטע — א חזיר. די מאַמע — א חזיר, ברידער און שוועסטערען חזרים, טאָ וואָס איז דער חידוש וואָס זיי האַלטען די קעפּ אראָפּ ?

קינד: אויב אזוי, טאָ, פאַרוואָס האַלטען די דייטשע שטרייכערס די קעפּ ארויף ?